

**ՀՀ Լոռու մարզպետի 2017թ.
տարեկան հաշվետվության
նախնական հակիրճ տարբերակը**

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Ընդհանուր տեղեկություններ	
Աշխարհագրական դիրքը՝	Հայաստանի Հանրապետության հյուսիս
Բնակավայրերը՝	ծովի մակերևույթից 520-ից 1800մ բարձրության վրա
Պետական սահմանը՝	Վրաստանի Հանրապետության հետ՝ 110 կմ
Տարածությունը՝	3799 քառ. կմ
Բնակչության թիվը՝	217.8 հազար մարդ, այդ թվում՝
➤ քաղաքային	128,9 հազար մարդ, կամ 59,2%,
➤ գյուղական	88.9 հազար մարդ, կամ 40.8 %:
Մարզի համայնքների թիվը՝	56, որից՝
➤ քաղաքային	8,
➤ գյուղական	48:
➤ խոշորացվեց	11 համայնք
➤ Մարզկենտրոնը	ք. Վանաձոր
➤ Կառավարման ձևը	տարածքային կառավարում

Սահմանամերձ բնակավայրերը՝ 5 (Զիլիզա, Պաղաղբյուր, Ապավեն, Արծնի, Ձորամուտ)

2017 թվականի ընթացքում մարզպետարանի գործունեության համար կարևոր նշանակություն է հիմք են հանդիսացել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության գործունեության միջոցառումների ծրագրի պահանջների, Աղքատության Հաղթահարման Ռազմավարական Ծրագրի գերակայությունների և ՀՀ կառավարության 2017թ. հուլիսի 6-ի նիստի N 29 արձանագրային որոշմամբ հաստատած ՀՀ Լոռու մարզի 2017-2025թթ. զարգացման ռազմավարության հիմնարար դրույթների ու զարգացման գերակա ուղղությունների համադրումն ու հիմնական դրույթների հետևողական իրականացումը:

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ
2017թ., տարի

մլն դրամ

	<i>2017թ. /փաստացի/</i>	<i>Աճը 2016թ. նկատմամբ, %</i>	<i>Տեսակարար կշիռը հանրապետական ծավալում, %</i>
Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը	146408.6	98.6	8.8
Գյուղատնտեսական համախառն արտադրանքի ծավալը*	78900.0	115.8	8.7
Շինարարության ծավալը	17785.4	106.0	4.3
Մանրածախ առևտրի շրջանառությունը	37635.6	94.7	2.8
Ծառայությունների ծավալը	18214.7	115.5	1.3
Ընդամենը մարզում	298944.3	103.8	5.2
Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը (մլն ԿՎտ/ժ)	162.6	77.1	2.1 (<ԷԿ-ի 7.1%)
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձը (դրամ)	155810	105.8	-
Արտաքին ապրանքաշրջանառությունը (հազ դոլար), այդ թվում՝	285907.1	106.2	4.5
ա/ արտահանում	198766.9	102.1	8.9
բ/ ներմուծում	87140.2	116.2	2.1

2017թ. մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների համախառն արտադրանքը (ծավալը) կազմել է 298.9 միլիարդ դրամ (հանրապետականի 5.2%-ը) կամ աճը 2016թ. նկատմամբ կազմել է 103.8%:

Համախառն ներքին արտադրանքը (ՀՆԱ) 2016թ. մարզում կազմել է 225.0 մլրդ դրամ (հանրապետականը՝ 5079.9 մլրդ դրամ), մարզի մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն կազմել է 1000026 դրամ (հանրապետականը՝ 1697835 դրամ) կամ հանրապետականին զիջում է 1.7 անգամ: 2016թ. Լոռու մարզի ՀՆԱ-ի տեսակարար կշիռը հանրապետական ընդհանուր ցուցանիշում կազմել է 4.4%: ՀՆԱ-ն մեկ շնչի հաշվով մարզում ազգային միջին տոկոսի նկատմամբ կազմել է 59%, 2009թ. 42%-ի և 2015թ. 63%-ի դիմաց:

Մեկ շնչին ընկնող տնտեսական ցուցանիշները ՀՀ-ում և Լոռու մարզում 2017թ. (մշտական բնակչության թիվը 1.01.2018թ. ՀՀ – 2972.9 հազ. մարդ, առանց ք.Երևանի – 1896.5 հազ. մարդ, Լոռի – 217.8 հազ. մարդ)

	<i>Չափի միավոր</i>	<i>ՀՀ</i>	<i>Լոռի</i>	<i>Լոռի ±</i>	<i>Լոռի %</i>
Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը	դրամ	558712.1	672215.8	+113503.7	120.3
Գյուղատնտեսական համախառն արտադրանքի ծավալը	դրամ	305022.0	362259.0	+57237.0	118.8
Շինարարության ծավալը	դրամ	139888.1	81659.3	-58228.8	58.4
Մանրածախ առևտրի շրջանառությունը	դրամ	449306.3	172798.9	-276507.4	38.4
Ծառայությունների ծավալը	դրամ	488921.8	83630.4	-405291.4	17.1
Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը	ԿՎտ/ժ	2611.2	746.6	-1864.6	28.6
Արտաքին ապրանքաշրջանառությունը	դոլար	2126.1	1312.7	-813.4	61.7
ա/ Արտահանում	դոլար	752.8	912.6	+159.8	121.2
բ/ Ներմուծում	դոլար	1373.3	400.1	-973.2	29.1
Համայնքների սեփական եկամուտներ (փաստ.)	դրամ	12906.0	8380.1	-4525.9	64.9
ա/ Ընդամենը	դրամ	9543.5		-1163.4	87.9
բ/ Առանց Երևան քաղաքի					

**ՀՀ Լոռու մարզի 2017-2025թթ. զարգացման ռազմավարության
2018թ.-ի գործունեության ծրագիր**

2018թ.-ի գործունեության Ծրագիրը նպաստելու է ՄՁՌ-ով սահմանված նպատակների եւ գերակայությունների իրականացմանը: Տարեկան ծրագրում ներառված են 2018 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի, համայնքային բյուջեի, մասնավոր ներդրումներով, դոնորներով, միջազգային և այլ կազմակերպությունների կողմից Լոռու մարզում ընթացիկ տարում նախատեսվող ներդրումային ծրագրերը:

ՄՁՌ-ով սահմանվել է մարզի զարգացման տեսլականը, այն է՝ *ունենալ բազմաճյուղ, զարգացած արդյունաբերություն, արդիականացված գյուղատնտեսություն և զարգացած զբոսաշրջություն, ՏՏ ոլորտ:*

2018թ.-ի գործունեության ծրագրի հիմքում ընկած է ՄՁՌ-ն նպատակները՝

- 1) մարզի տնտեսական աճի ապահովում
- 2) մարզի երեք տարածաշրջանների համաչափ զարգացման ապահովում
- 3) տարածքային և տեղական զարգացման կառավարման կարողությունների և համակարգերի զարգացում

ՄՁՌ հիմնական գերակայություններն են

- 1) արտահանմանը միտված արդյունաբերության զարգացում
- 2) ինտենսիվ գյուղատնտեսության զարգացում
- 3) մշակութային, գյուղական տուրիզմի զարգացում

Լոռու ՄՁՌ-ի 2018թ.-ի գործունեության ծրագրի իրագործման արդյունքում ակնկալվում է ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները՝

- ✓ *Մարզի մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի աճ -65%-ի հանրապետական միջինի նկատմամբ*
  - ✓ *Ոչ գյուղատնտեսական ֆորմալ զբաղվածների թվի աճ - ավելացնել 2.0%-ով*
  - ✓ *Ակտիվ կազմակերպությունների թվի ավելացում -ավելացնել 1.1%-ով կամ 100-ով եւ նոր աշխատատեղերի թվի ավելացում 1127- ով*
  - ✓ *Գործազրկության մակարդակի նվազեցում - նվազեցնել 0.8%-ով և հասցնել 11.5%-ի*
  - ✓ *Աղքատության մակարդակի նվազեցում - նվազեցնել 1.8%-ով և հասցնել 34.6%-ի*
  - ✓ *Նորագույն տեխնոլոգիաների ոլորտի մասնագետների ավելացում - աճ 4%-ով (150-ով)*
  - ✓ *Մարզային վարչակազմերի բարձրագույն կրթությամբ աշխատակիցների աճ - կհասնի 90%-ի (ավելացնել 0.8%-ով)*
  - ✓ *Մարզային և համայնքային աշխատողների վերապատրաստման ծրագրերի իրականացում՝ նվիրված մարզային/տեղական զարգացմանը - 10%-ը (135 մարդ) կանցնի վերապատրաստում զարգացման ծրագրերի մասով*
  - ✓ *Նախատեսվում է արտահանման ծավալները 2017թ.-ի համեմատ ավելացնել 3%-ով:*
- Մարզում կիրականացվեն միջոցառումներ, որոնց արդյունքում փոքր եւ միջին ձեռնարկությունների կողմից թողարկվող արտադրանքի տեսակարար կշիռը 2018թ.-ին արդյունաբերական արտադրանքում կբարձրանա 1.5%-ով:

2018թ. Գործունեության ծրագրի ֆինանսական գնահատումը

Ըստ Լոռու մարզի 2017-2025թթ. զարգացման ռազմավրության 2018թ. գործունեության ծրագրով բյուջեն կազմել է 67.7մլրդ դրամ, այդ թվում՝

- ՀՀ պետական բյուջեի հատկացումներ՝ **34,74մլրդ.** դրամ, այդ թվում՝
  - ✓ Սեփական միջոցներ՝ 21.38 մլրդ դրամ,
  - ✓ Վարկային միջոցներ՝ 13.36մլրդ դրամ,
- Միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ՝ 352.2մլն դրամ,
- Համայնքային բյուջեների ներդրումներ՝ շուրջ **287.2մլն** դրամ,
- Մասնավոր հատվածի ներդրումներ՝ շուրջ 28.5 մլրդ դրամ,
- Ֆինանսավորման այլ աղբյուրներ՝ 3.74մլրդ դրամ:

Աղքատության գնահատումը

Լոռու մարզի 2017-2025թթ. զարգացման ռազմավարությունում բավարար կերպով գնահատված է աղքատության մակարդակը մարզում, այն կազմում է.

Տարեթիվ/մակարդակ	Աղքատության	Ծայրահեղ աղքատության
2015թ.	36.2%	2.8%
2016թ.	35.8%,	2.7%
2017թ. կանխատեսում	35.2%	2.6%
2018թ. կանխատեսում	34.6%	2.5%

Նոր աշխատատեղերի բացման շնորհիվ աղքատության մակարդակը 2018թ.-ին կկրճատվի 0.6%-ով եւ գործազրկության մակարդակը կնվազի 0.8%-ով:

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

2017Թ. ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՐԿԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ

Մարզի համայնքների բյուջեներով 2017թ կտրվածքով նախատեսված մուտքերը ապահովվել են 96.6%-ով կամ նախատեսված 7333.3 մլն. դրամ մուտքերի դիմաց հավաքագրվել է 7086.7 մլն. դրամ, որից վարչական բյուջեի եկամուտները և պաշտոնական տրանսֆերտները փաստացի կազմել են 6406.9 մլն. դրամ, այդ թվում սեփական եկամուտները՝ 1852.8 մլն. դրամ:

(հազար դրամ)

h/h	Եկամուտների անվանումը	2016թ. Բյուջե			2017թ. Բյուջե			2017թ-ի անը 2016թ-ի նկատ. (%)	2017թ- ի փաստ. նկատ. (%)
		պլան	փաստ.	կատ %	պլան	փաստ.	կատ %		
1	Հողի հարկ	354326.1	295319.0	83.3	357876.1	312926.7	87.4	17607.7	106.0
2	Գույքահարկ	653600.7	701677.6	107.4	711676.9	738979.3	103.8	37301.7	105.3
3	Պետական տուրք	45950.0	41553.7	90.4	45850.0	50950.1	111.1	9396.4	122.6
4	Տեղական տուրք	107918.9	107263.2	99.4	110787.2	116456.8	105.1	9193.6	108.6
5	Գույքի վարձ. վճար	232033.4	213498.5	92.0	217662.3	221675.1	101.8	8176.6	103.8
6	Օրենքով սահմանված դեպքերում համայնքային հիմնարկների կողմից առանց տեղական տուրքի գանձման մատուցվող ծառայությունների կամ կատարվող գործողությունների դիմաց ստացվող (գանձվող) այլ վճարներ	7075.0	4502.5	63.6	24005.0	21529.2	89.7	17026.8	478.2
7	Տեղական վճարներ	296226.0	254172.0	85.8	335802.0	330598.2	98.5	76426.2	130.1
	որից աղբահանության վճար	239975.0	197888.6	82.5	241956.8	226199.8	93.5	28311.2	114.3
8	Համայնքի վարչական տարածքում ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների օրինականացման համար վճարներ	3504.5	2918.9	83.3	4852.4	7254.5	149.5	4335.6	248.5
9	Մուտքեր տույժերից, սուզանքներից	3960.0	2347.4	59.3	2640.0	1315.5	49.8	-1031.9	56.0
10	Ընթացիկ ոչ պաշտոնական դրամաշնորհներ	1500.0	300.0	20.0				-300.0	0.0
11	Այլ եկամուտներ	41101.0	44500.9	108.3	56509.4	51164.5	90.5	6663.6	115.0
12	Պետական բյուջեից ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով տրամադրվող դոտացիաներ	4537482.6	4441760.1	97.9	4301461.5	4301461.5	100.0	140298.6	96.8
13	Պետական բյուջեից համայնքի վարչական բյուջեին տրամադրվող այլ դոտացիաներ				230364.9	7677.8	3.3	7677.8	
14	Պետ.բյուջ. պատվիր.լիազ.կատ. միջոց	80969.5	80864.7	99.9	80857.0	80688.4	99.8	-176.3	99.8
15	Պետական բյուջեից համայնքի վարչական բյուջեին տրամադրվող նպատակային հատկացումներ (սուբվենցիաներ)	52555.2	54055.6	102.9	170209.4	164806.1	96.8	110750.5	304.9
	ԴԱՀ-ով տարված գումարներ բյուջեի վարչական մասից		-8171.3			-552.1		7619.2	6.8
	Ընդամենը վարչ. բյուջեի եկամուտներ	6418202.9	6236562.7	97.2	6650554.1	6406931.6	96.3	170368.8	102.7
16	Տարեսկզբի ազատ մնացորդ	26050.4	26050.4	100.0	29829.7	29829.7	100.0	3779.3	114.5
	Ընդամենը վարչ. բյուջեի մուտքեր	6444253.3	6262613.1	97.2	6680383.8	6436761.3	96.4	174148.1	102.8
1	Կապիտալ արտաքին պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ ստացված կառավարման այլ մակարդակներից	7051.6	7051.6	100.0	9508.6	8639.2	90.9	1587.6	122.5
2	Կապիտալ ներքին պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ ստացված կառավարման այլ մակարդակներից	59212.0	57966.9	97.9	88716.0	86627.3	97.6	28660.4	149.4
3	Հատկացումներ պահուստ. ֆոնդից	77503.9	43050.5	55.5	144662.5	105937.0	73.2	62886.6	246.1
4	Այլ մուտքեր	70.0	70.0	100.0	500.0	500.0	100.0	430.0	714.3
	Ֆոնդային բյուջեի եկամուտներ	143837.5	108138.9	75.2	243387.0	201703.5	82.9	93564.6	186.5
4	Տարեսկզբի ազատ մնացորդ	643268.9	643268.9	100.0	554155.1	554155.1	100.0	-89113.8	86.1
	Ֆոնդային բյուջեի մուտքեր	787106.4	751407.8	95.5	797542.1	755858.6	94.8	4450.8	100.6

Ընդամենը վարչական բյուջեի սեփական եկամուտներ	1745695.6	1667753.6	95.5	1867661.3	1852849.9	99.2	185096.4	111.1
Ընդամենը բյուջեի եկամուտներ	6484536.5	6301651.2	97.2	6749278.6	6502698.1	96.3	201046.9	103.2
Ընդամենը բյուջեի մուտքեր	7153855.8	6970970.5	97.4	7333263.4	7086682.9	96.6	115712.4	101.7

Վարչական բյուջեի եկամուտների պլանը մարզում կատարվել է 96.3%-ով՝ նախորդ տարվա 97.2%-ի դիմաց: Իսկ **Ֆոնդային բյուջեի** եկամուտների պլանը մարզում կատարվել է 82.9%-ով՝ նախորդ տարվա 75.2%-ի դիմաց:

Համայնքների սեփական եկամուտները 2016թ. կտրվածքով կազմել է 1667.8 մլն դրամ, 2017թ. կտրվածքով կազմել է 1852.8 մլն դրամի դիմաց կամ եկամուտների ինդեքսի աճը 2016թ-ի նկատմամբ կազմել է 111.1%, բացարձակ աճը 2016-ի նկատմամբ՝ 185.1 մլն. դրամ:

Պետք է նշել, որ նախորդ տարվա համեմատությամբ սեփական եկամուտների աճ են գրանցել Ստեփանավանի տարածաշրջանի համայնքներում՝ 114.7%, Գուգարքի տարածաշրջանի համայնքներում՝ 108.9%, Տաշիրի տարածաշրջանի համայնքներում՝ 113%, Սպիտակի տարածաշրջանի համայնքներում՝ 109.9%, Թումանյանի տարածաշրջանի համայնքներում՝ 114.2%:

Եթե դիտարկենք սեփական եկամուտների հավաքագրումը ըստ տարածաշրջանների՝ ապա կտեսնենք, որ եկամուտների գերակշիռ մասը ապահովում է Գուգարքի տարածաշրջանը 45.6%, ապա Թումանյանի տարածաշրջանը 19.7%, Սպիտակի տարածաշրջանը՝ 12.7%, Ստեփանավանի տարածաշրջանը՝ 12.1%, Տաշիրի տարածաշրջանը՝ 9.9%:

2017թ.ին նախորդ տարվա համեմատությամբ սեփական եկամուտների հավաքագրումը նվազել է մարզի 13 համայնքներում (համայնքների 23.2%-ը, այդ թվում՝ Սպիտակում՝ 5 համայնք, Գուգարքում՝ 8 համայնք, ինչպես ցույց է տալիս վերլուծությունը՝ բոլոր խոշորացված համայնքներում սեփական եկամուտները գերազանցել են նախորդ տարվա միավորված ցուցանիշները:

Սեփական եկամուտների գծով 2017թ. համար նախատեսվել են 1867.7 մլն դրամ, փաստացի կատարումը կազմել է 1852.8 մլն. դրամ, կամ կատարողականը կազմել է 99.2%, 2018թ. համար նախատեսվել է 2258.7 մլն. դրամ, կամ աճը 2017թ. պլանի նկատմամբ նախատեսվել է 120.9%, փաստացիի նկատմամբ 121.9%:

Մարզի 1 բնակչի հաշվով սեփական եկամուտների գծով փաստացի ցուցանիշը 2017թ. համար կազմում է 8380 դրամ, պլանային ցուցանիշը նախատեսվել էր 8447 դրամ, 2018թ. համար նախատեսվել է 10216 դրամ, կամ 20.9%-ով ավելի:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ եթե խոշորացված համայնքների տվյալները միավորենք ապա 2016 թ-ին սեփական եկամուտները մինչև 60% կատարել էին 1 համայնք, 2017 թ-ին այդպիսի համայնք չկա, նույն ժամանակաշրջանում 60-80% կատարում են ապահովել համապատասխանաբար 7 և 5 համայնքներ, 80-100% համապատասխանաբար 26 և 23 համայնքներ, 100%-ից ավել՝ 22 և 28 համայնքներ, այսինքն մինչև 80% սեփական եկամուտներ ունեցող համայնքների թիվը նվազել է 3-ով, 80-100%-ից ավել նվազել՝ 3-ով, իսկ 100%-ից ավել աճել՝ 6-ով: Փոքր համայնքների ցածր կատարողականները մեծ համայնքների ցուցանիշներում փոքր տեսակարար կշիռ ունեն, արդյունքում խոշորացված համայնքների կատարողականներն ավելի բարձր են ստացվում ըստ համայնքների վերլուծություններ կատարելիս:

Եկամուտների հավաքագրման գործընթացում կան բազմաթիվ օբյեկտիվ ու սյուբեկտիվ գործոններ, որոնցից որպես հիմնական կարելի է համարել համայնքի ղեկավարի, աշխատակազմի և ավագանու աշխատանքը: Ուստի և համայնքների խոշորացման գործընթացում որպես հիմնական գործոն ենթադրվում է համայնքների աշխատակազմերի կադրերի որակական աճը:

2017 թվականին մարզի համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների ընդհանուր ծավալում հողի հարկի փաստացի տեսակարար կշիռը կազմել է 16.9%, գույքահարկին՝ 39.9%, գույքի վարձակալության վճարները (այդ թվում պահուստային հողերի վարձավճարներ) 12.0%, նախորդ տարվա համապատասխանաբար՝ 17.7%, 42.1% և 12.8-ի դիմաց, ինչը խոսում է այն մասին, որ 2017թ. սեփական եկամուտների տեսակարար կշռում ավելացել է այլ եկամուտների, մասնավորապես, տեղական վճարների բաժինը, որը պայմանավորված է հիմնականում ծնողական վճարները որպես տեղական վճար համայնքի բյուջեում ներառելով:

2017թ. **հողի հարկի** 357.9 մլն. դրամ պլանի դիմաց հավաքագրվել է ընդամենը 312.9 մլն դրամ, կամ 87.4%, (2016թ.ի համեմատությամբ հավաքագրումը կազմել է 106.0%) որը նախորդ տարվա փաստացի մուտքերից ավել է 17.6 մլն. դրամով: Մարզի 1 բնակչի հաշվով հողի հարկի հավաքագրման ցուցանիշը 2017թ. համար կազմում է 1415 դրամ, 2018թ. համար նախատեսվել է 1658 դրամ:

Հողի հարկի հավաքագրումը հատկապես վատ է Տաշիրի տարածաշրջանում՝ 65.3% , իսկ Ստեփանավանի տարածաշրջաններում 87.4%, Թումանյանի տարածաշրջանում 92.9%, Գուգարքի տարածաշրջանում 96.4%, Սպիտակի տարածաշրջանում 94.3%:

Նույն ժամանակահատվածում հողի հարկի հավաքագրումը նախատեսվածի 80%-ը գերազանցում է 43 համայնքներում, որից 100%-ը 26 համայնքներում:

Հողի հարկի հավաքագրումը 2016թ. համեմատությամբ նվազել է 20 համայնքներում, կամ համայնքների 35.7%, այդ թվում՝ Թումանյանի տարածաշրջանում՝ 1, Գուգարքի տարածաշրջանում՝ 8, Տաշիրի և Ստեփանավանի տարածաշրջաններում՝ 2 ական, Սպիտակի տարածաշրջանում՝ 7 համայնքներ:

Գույքահարկի գծով 2017թ. համար նախատեսվել է 711.7 մլն դրամ, փաստացի կատարումը կազմել է 739.0 մլն. դրամ, կամ կատարողականը կազմել է 103.8%, (2016թ.ի համեմատությամբ հավաքագրումը կազմել է 105.3%) նախորդ տարվանից ավելի է հավաքագրված 37.3 մլն. դրամ:

Մարզի 1 բնակչի հաշվով գույքահարկի հավաքագրման ցուցանիշը 2017թ. համար կազմում է 3342 դրամ, 2018թ. համար նախատեսվել է 3603 դրամ:

Գույքահարկի հավաքագրման գործընթացը լավ է ընթացել մարզի կտրվածքով կազմելով՝ 103.8%, Գուգարքի տարածաշրջանում՝ 103.4%, Սպիտակի տարածաշրջանում՝ 108.3%, Թումանյանի տարածաշրջանում՝ 100.4% , Տաշիրի տարածաշրջանում՝ 112.3% և Ստեփանավանի տարածաշրջանում՝ 99.3%:

Գույքահարկի գանձման բարձր մակարդակ է գրանցվել (ավելի քան 80%) մարզի 51 համայնքներում, 100%-ի սահմանագիծը հատել են 31 համայնքներ:

2017թ. ընթացքում համայնքների հողի և գույքի վարձակալության վճարների 217.7 մլն. դրամ պլանի դիմաց հավաքագրվել 221.7 մլն. դրամ, կամ կատարողականը կազմել է 101.8%, (2016թ.ի համեմատությամբ հավաքագրումը կազմել է 103.8%, որը նախորդ տարվանից ավել է հավաքագրված 8.2 մլն. դրամ: Մարզի 1 բնակչի հաշվով այս ցուցանիշը 2017թ. համար կազմում է 1002 դրամ, 2018թ. համար նախատեսվել է 1015 դրամ:

Տեղական տուրքերի հավաքագրման մակարդակը կազմել է 105.1%, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 99.4%-ի դիմաց, փաստացի հավաքագրումը աճել է 9.2 մլն. դրամով: 2017թ. ընթացքում տեղական տուրքերի գծով մուտք չեն ունեցել 4 համայնք:

Պետական տուրքի գանձումը կազմել է 111.1%, փաստացի հավաքագրումը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 9.4 մլն. դրամով:

„Մաքուր Հայաստան,, ծրագրի կատարումն ապահովելու նպատակով մարզի համայնքներում աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները ինքնա-ծախսաձածկման եղանակով կատարելու և անհրաժեշտ մակարդակի գանձումներ ապահովելու

նպատակով մարզի բոլոր համայնքներում, բացի շատ փոքր համայնքներից, առաջարկվել է նախատեսել աղբահանության գծով վարձավճարներ և ապահովել դրանց գանձումը: Ըստ համայնքների կողմից ներկայացված 2018թ. բյուջեների, աղբահանության գծով վարձավճարները նախատեսվել է 327.3 մլն. դրամ, 2017թ. Նախատեսված 241.9 մլն. դրամի կամ փաստացի 226.2 մլն. դրամի դիմաց: Նախատեսվել է աճ 2017թ. պլանի նկատմամբ 35.3 %, իսկ փաստացիի նկատմամբ 44.7 %:

2017թ. պետական բյուջեից մարզի համայնքներին նախատեսվել է 4301461.5 հազ.դրամ ֆինանսական համահարթեցման դոտացիա, որը հաշվետու ժամանակաշրջանի կտրվածքով ֆինանսավորվել է 100%-ով:

Մարզի համայնքների վարչական բյուջեների ծախսերը 2017թ-ի համար նախատեսվել են 6680.4 մլն. դրամ, 01.01.2018թ. դրությամբ փաստացի վճարվել է 6157.0 մլն. դրամ, կամ 92.2 %, ֆոնդային բյուջեի ծախսերը նախատեսվել 797.5 մլն. դրամ, որից վճարվել է 515.7 մլն. դրամ, կամ ծախսերը ֆինանսավորվել է 64.7%-ով:

Հ/Հ	Ծախսերի անվանումը	Բյուջեով նախատեսված	փաստացի վճարում	հազար դրամ	
				կատարման %	Տեսակարար կշիռը %
1.	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	2458625.8	2328404.1	94.7	37.8
2	ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	2080.0	864.0	41.5	0.0
3	ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳ,ԱՆՎՏԱՆԳ. ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ				
4	ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	206595.7	188463.3	91.2	3.1
5	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	643218.1	625873.0	97.3	10.2
	այդ թվում աղբահանություն	541357.2	528880.7	97.7	
6	ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՄՈՒՆԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ	325722.5	298835.9	91.7	4.9
7	ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ՝	2490.0	1660.0	66.7	0.0
8	ՀԱՆԳԻՍ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ և ԿՐՈՆ	584982.4	540282.0	92.4	8.8
9	ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	1961160.6	1866696.4	95.2	30.3
10	ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	223946.8	198593.9	88.7	3.2
11	ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻՆ ՉԴԱՍՎՈՂ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐ	271562.0	107317.0	39.5	1.7
	Վարչական բյուջեի պահուստային ֆոնդից հատկացում*	144662.5	105937.0	73.2	1.7
Ընդամենը վարչական բյուջեի ծախսեր		6680383.8	6156989.6	92.2	93.8
1	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	249280.5	184066.0	73.8	35.7
2	ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	110231.4	1576.9	1.4	0.3
3	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	116086.7	103567.3	89.2	20.1
	այդ թվում աղբահանություն	33180.8	27274.9	82.2	

4	ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՄՈՒՆԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ	196897.8	145049.4	73.7	28.1
5	ՀԱՆԳԻՍ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ և ԿՐՈՆ	44368.8	21869.3	49.3	4.2
6	ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	80529.7	59645.7	74.1	11.6
7	ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻՆ ՉԴԱՍՎՈՂ ՊԱՀՈՒՍԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐ	147.1	0.0	0.0	0.0
Ընդամենը ֆոնդային բյուջե		797542.1	515774.6	64.7	7.9
ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԲՅՈՒՋԵ		7333263.4	6566827.2	89.5	

«Լոռու մարզի համայնքների բյուջեների ծախսերը 2017թ. համար նախատեսվել են 7333.3 մլն դրամ, փաստացի կատարումը կազմել է 6566.8 մլն. դրամ, կամ կատարողականը կազմել է 89.5%:

2017թ. համար 1 բնակչի հաշվով ծախսերի միջին մարզային ցուցանիշը կազմում է 29700 դրամ, Համայնքների բյուջեների վարչական մասի կատարված փաստացի 6157.0 մլն. դրամ ծախսի մեջ համայնքապետարանների պահպանման ծախսերը կազմում են 2328.4 մլն. դրամ կամ 37.8%, 1 շնչին ընկնող ապարատի պահպանման ծախսի միջին մարզային ցուցանիշը կազմում է 10531 դրամ:

Մարզի 56 համայնքների 2017թ.բյուջեների վարչական ծախսերի մեջ աշխատավարձերի գծով ծախսերը կազմել է 1874.5 մլն դրամ, որը կազմում է ծախսերի մոտ 30.4%-ը, կամ ապարատի պահպանման ծախսերի 80.5%-ը: Համայնքներում վարչական ծախսերի ընդհանուր ծավալում բարձր է մնում աշխատանքի վարձատրության հոդվածով կատարվող ծախսերի տեսակարար կշիռը:

Մարզի համայնքների բյուջեների աշխատավարձի գծով պարտքերը 2017թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել է 81634.0 հազար դրամ, որից՝ Վանաձոր համայնք՝ 81080.0 հազ. դրամ, Ազնվաձոր՝ 247.0 հազ. դրամ, Ձորագյուղ՝ 307.0 հազ. դրամ:

Ըստ ոլորտների ծախսերի մեջ մեծ տեսակարար կշիռ ունեն կրթության բնագավառին ուղղված ծախսերը՝ 30.3%, այդ թվում նախադպրոցական կրթությանն ուղղված ծախսերը՝ 52.5%, կամ բյուջեների վարչական մասի 15.9%-ը: Ընդ որում 2017թ. մարզում համայնքային բյուջեներից ֆինանսավորվող նախադպրոցական կրթության հիմնարկների թիվը 69 է, որոնք սպասարկում են 26 համայնքների, այս համայնքներում 1 երեխայի կտրվածքով տարեկան միջին ծախսը կազմում է 234.3 հազ. դրամ կամ տատանվում է 119.2 հազ. դրամից մինչև 438.1 հազ. դրամ:

Աղբահանության գծով համայնքային բյուջեներով որպես ընթացիկ ծախս 2017թ. նախատեսվել է 541.4 մլն. դրամ, փաստացի կատարվել է 528.9 մլն. դրամ, 2018թ. բյուջեներով նախատեսվել է 623.9 մլն. դրամ, կամ ծախսի աճ է նախատեսվել 15.1% պլանի նկատմամբ և 18% փաստացիի նկատմամբ: 2017թ. փաստացի ծախսաձածկումը կազմել է 42.8%, 2018թ. համար նախատեսվել է 52.2%:

Աղբահանության գծով մարզում խոշորացումից հետո ծախսեր իրականացրել են 37 համայնքներում, որի համար 2017թ. ծախսվել է 556.2 մլն. դրամ, որից վարչական բյուջեով՝ 528.9 մլն. դրամ, ֆոնդային բյուջեով՝ 27.3 մլն. դրամ: Աղբահանության գծով ընթացիկ ծախսը կազմել է վարչական բյուջեի ծախսերի ընդհանուր գումարի 8.6%ը, կամ մարզում 1 բնակչի հաշվով ծախսվող միջին գումարը կազմում է 2392 դրամ:

Աղբահանության համար վարչական բյուջեով կատարված 2017թ. փաստացի ծախսը Վանաձորում կազմել է 259.7 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 98.3%, տեսակարար կշիռը՝ 12.1%), Ալավերդիում՝ 78.0 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 99.9%, տեսակարար կշիռը՝ 14.7%),

Ստեփանավանում՝ 52.4 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 100.0%, տեսակարար կշիռը՝ 12.6%), Սպիտակում՝ 25.7 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 97.1%, տեսակարար կշիռը՝ 7.1%), Ախթալայում՝ 14.2 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 93.7%, տեսակարար կշիռը՝ 8.6%) և Թումանայնում՝ 15.0 մլն. դրամ (կատարողականը՝ 100.0%, տեսակարար կշիռը՝ 14.0%):

Սոցիալական պաշտպանության բնագավառում մարզի համայնքներում ծախսը 2017թ. կազմել է 198.6 մլն. դրամ կամ վարչական ծախսերի 3.2%-ը: Մարզի 56 համայնքներից սոցիալական ծրագրեր (հիմնականում սոց. օգնությունների տեսքով) իրականացվել են 54 համայնքներում, բացառություն են կազմել Ձորագետավան և Անտառաշեն համայնքները, այս համայնքներում գումարների սղության պատճառով բյուջեով նախատեսվել է միայն ապարատի պահպանման ծախսեր:

Ներդրումների ծավալը 2017թ-ին

Ներդրումներն ըստ ֆին. աղբյուրների	2017թ.	2016թ.	աճը %	տեսակարար կշիռը %
Պետական	19652.5	6915.5	284.2	56.7
Համայնքային	438.0	534.8	81.9	1.3
Մասնավոր	13613.8	11357.3	119.9	39.3
Միջազգային	848.5	1275.7	66.5	2.4
Այլ	92.4	1043.2	8.9	0.3
Ընդամենը	34645.2	21126.5	164.0	100

Կատարված ներդրումների ծավալների համեմատականը 2016-2017թթ. ըստ ոլորտների միջոցառումների

հազ.դրամ

Հ/Հ	Ոլորտի անվանումը	2017թ. իրականացված ներդրումային ծրագրերի ֆինանսավորումը, այդ թվում		2016թ. իրականացված ծրագրերի ֆինանսավորումը, այդ թվում	
		Ընդամենը	2017թ. Պետական բյուջեից	Ընդամենը	2016թ. Պետական բյուջեց
1	Արդյունաբերություն, ՓՄՁ և մասնավոր հատված	10,551,800.00	0.00	12,231,124.00	1,226,800.00
2	Սոցիալական ոլորտներ	4,130,157.00	2,825,800.00	2,954,770.00	1,359,982.00
2.1.	Կրթություն	1,798,400.00	845,500.00	1,064,500.00	300
2.2.	Մշակույթ և սպորտ	463,200.00	325,200.00	125,800.00	125,800.00
2.3.	Առողջապահություն	1,699,157.00	1,485,700.00	1,680,788.00	850,000.00
2.4	Սոց. ապահովություն	169,400.00	169,400.00	83,682.00	83,682.00
3	Գյուղատնտեսություն	1,482,454.90	1,358,806.00	109,165.00	96,100.00
4	Բնապահպանություն	111,667.00	111,667.00	52506.4	52506.4
5	Քաղաքաշինություն	2,715,000.00	419,800.00	615,000.00	531,700.00

6	Ենթակառուցվածքներ	15,654,100.00	14,936,400.00	5,087,857.60	3,648,400.00
6.1	Ճանապարհաշին.	12,118,500.00	11,633,000.00	4,146,400.00	3,646,400.00
6.2	Զրամատակարարում	313,900.00	313,900.00	606,361.60	2,000.00
6.3	Գազամատակարարում	173,200.00	6,200.00	36,634.80	0
6.4	Էներգամատակարարում	3,048,500.00	2,983,300.00	298,461.20	0
7	Արտակարգ իրավիճակներ	0.00	0.00	76,043.00	0
	Ընդամենը	34,645,178.90	19,652,473.00	21,126,466.00	6,915,488.40

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

2017թ. մարզի արդյունաբերական ձեռնարկությունների կողմից թողարկված արտադրանքի ծավալը ընթացիկ գներով կազմել է՝ 146408.6 մլն դրամ, 2016թ. 131000.9 մլն դրամի դիմաց: Համադրելի գներով թողարկվել է 129184.6 մլն դրամի արտադրանք, նախորդ տարվա 98.6%-ը (9 ամսում 96.5%, առաջին կիսամյակում՝ 92.2%, առաջին եռամսյակում՝ 87.9%): Համադրելի գներով նվազումը կազմում է 1816.2 մլն. դրամ, որը հիմնականում բացատրվում է «Էլ-Սի-Փի» ՓԲԸ-ում (93.5%), «Թեղուտ» ՓԲԸ-ում (95.4%), ինչպես նաև Էլ. Էներգիայի արտադրությունում (83.2%) արտադրանքի ծավալների նվազմամբ: Լոռու մարզի արդյունաբերական արտադրանքի տեսակարար կշիռը հանրապետական ծավալում կազմում է 8.8 % (4-րդ ցուցանիշը), 2016թ.՝ 9.2%: Պատրաստի արտադրանքի իրացման ծավալը կազմել է 147861.8 մլն դրամ (աճի ինդեքսը՝ 113.1%), որից՝ ԱՊՀ երկրներ՝ 1130.8 մլն դրամ (աճը՝ 122.7%, տեսակարար կշիռը իրացման ծավալում 0.8%) և այլ երկրներում 93098.4 մլն դրամ (համապատասխանաբար՝ 117.6% և 63.0%): Արտասահմանյան երկրներ առաքված արտադրանքի տեսակարար կշիռը իրացված արտադրանքի ընդհանուր ծավալում հանքագործական արդյունաբերությունում կազմում է 68.6%, մշակող արդյունաբերությունում՝ 70.3%, այդ թվում՝ մետալուրգիայում՝ 100%, հագուստի արտադրությունում՝ 95.0%, էլեկտրական սարքավորումների արտադրությունում՝ 93.1%, խմիչքների արտադրությունում՝ 8.3%, սննդամթերքի արտադրությունում՝ 2.7% և այլն: Ընդհանուր առմամբ մարզի արդյունաբերության պատրաստի արտադրանքի իրացման մեջ արտահանման տեսակարար կշիռը կազմել է 63.8%:

Սլայդ - Մարզի արդյունաբերության հիմնական տեսակների ծավալները, աճերը և դրանց տեսակարար կշիռները 2017թ. արդյունքներով ունեն այսպիսի տեսք՝

- հանքագործական արդյունաբերություն՝ 77009.6 մլն դրամ, ծավալի աճը՝ 99.4% և տեսակարար կշիռը 52.6% (2016թ.՝ 50.9%);
- մշակող արդյունաբերություն՝ համապատասխանաբար՝ 58113.4 մլն դրամ, 101.4% և տեսակարար կշիռը՝ 39.7% (2016թ.՝ 38.5%);
- Էլ.էներգիայի արտադրություն՝ համապատասխանաբար՝ 10078.8 մլն դրամ, 83.2% և 6.9% (2016թ.՝ 9.7%);
- ջրամատակարարում, թափոնների մշակում և այլ ճյուղեր՝ համապատասխանաբար՝ 1206.8 մլն դրամ, 100.4% և 0.8%, (2016թ.՝ 0.9%):

Մարզի արդյունաբերական արտադրանքի 79.8%-ը բաժին է ընկնում 6 խոշոր արդյունաբերական ձեռնարկություններին, 20.2%-ը փոքր և միջին ձեռնարկություններին, որոնց աշխատողների տեսակարար կշիռը համապատասխանաբար կազմում է 58.9% և 41.1%, համապատասխանաբար միջին հանրապետական 66.2% և 33.8% ու 56.9% և 43.1%-ի դիմաց: Այսինքն, մարզում խնդիր է մնում փոքր և միջին ձեռներեցության զարգացումը՝ որպես նոր

աշխատատեղերի ստեղծման և դրա միջոցով աղքատության նվազեցման լծակի, դրանց արտադրանքի տեսակարար կշիռը հասցնելով առնվազն 40%-ի:

Փաստորեն 2016թ. համեմատությամբ մշակող արդյունաբերությունը և ջրամատակարարումն ունեցել են ծավալների աճ, իսկ հանքագործական արդյունաբերությունը և էլ.էներգիայի արտադրությունը՝ ծավալների նվազում:

Առաջիկա տարիներին ևս, համաձայն մարզի 2017-2025թթ. ռազմավարական ծրագրի, հանքագործական, թեթև և սննդի արդյունաբերության դինամիկ զարգացումը կլինի մարզի գերական ուղղությունը: Առաջիկայում դրան կնպաստի նաև պղնձի մեծ պահանջարկը համաշխարհային շուկայում, ինչպես նաև պղնձի գնի աճը (ներկայումս ավելի քան 7000 դոլար նախկին 4800 դոլարի դիմաց), ԵՄ և ԵԱՏՄ երկրների մեծ շուկայի պահանջարկը մեզ մոտ արտադրվող հագուստեղենի և սննդի նկատմամբ:

2017թ. արդյունքներով մարզի արդյունաբերության տեսակարար կշիռը հանրապետության արդյունաբերության մեջ ըստ ճյուղերի ունի հետևյալ տեսքը՝ հանքագործական արդյունաբերություն՝ 22.8%, մշակող արդյունաբերություն՝ 5.6%, էլ.էներգիայի արտադրություն՝ 3.9% և ջրամատակարարում և այլ ճյուղեր՝ 4.8%:

2017թ. մարզի մշակող արդյունաբերության մեջ ընթացիկ գներով ըստ ճյուղերի պատկերը հետևյալն է.

Հազ. դրամ

Հ/հ	Ճյուղի անվանումը	2017թ.	2016թ.	Աճը, %	Բացարձակ աճը, ±	Տեսակարար կշիռը, %	
						2017թ.	2016թ.
1	Քիմիական արդյունաբերություն	390810.0	365427.0	106.8	+25383.0	0.7	0.7
2	Թեթև արդյունաբերություն	5579742.0	2984911.0	170.5	+2594831.0	9.6	5.9
3	Սննդի արդյունաբերություն	15422167.0	14859661.0	103.8	+562506.0	26.5	29.5
4	Մեքենաշինություն և սարքաշինություն	715223.0	576320.0	109.9	+138903.0	1.2	1.1
5	Փայտամշակում և կահույքի արտադրություն	44929.0	36371.0	123.3	+8558.0	0.08	0.07
6	Մետալուրգիա	34763414.0	30336072.0	93.5	+4427342.0	59.8	60.1
7	Այլ ճյուղեր	1197077.0	1260343.0	95.3	-63266.0	2.2	2.7
	Ընդամենը	58113362.0	50419105.0	101.4	+7694257.0	100.0	100.0

2017թ., բացառությամբ մետալուրգիայի և այլ ճյուղերի, մշակող արդյունաբերության մնացած ճյուղերն ապահովել են արտադրության ծավալի աճ:

2017թ. մարզի 13 արտադրական ձեռնարկություններ արտադրանք չեն թողարկել: Մարզի էլ. էներգիա արտադրող 27 ձեռնարկություններից 26-ը բնեղեն արտահայտությամբ իջեցրել են արտադրության ծավալները (ընդհանուրը 48.5 լն. ԿՎտ/ժամ), նվազում չի ունեցել միայն «Լոռի-1» հողմային էլեկտրակայանը (117.3%):

Տարվա արդյունքներով մարզի արդյունաբերական արտադրանքի ընդհանուր ծավալում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն՝ 47.9%, «Էյ-Սի-Փի» ՓԲԸ-ն՝ 23.7%, «Ախթալայի ԼՀԿ» ՓԲԸ-ն՝ 4.6%, «Դարբբագս կարի ֆաբրիկա» ՍՊԸ-ն՝ 1.6%, Վանաձորի «Գլորիա կարի ֆաբրիկա» ՍՊԸ-ն՝ 1.5%, «Սպիտակի թռչնաբուծական կոմբինատ» ՍՊԸ-ն՝ 1.4%, «Ձորագետ հիդրո» ՍՊԸ-ն՝ 1.1%, «Դուստր Մելանյա» ՍՊԸ-ն՝ 0.6%, «Բետոն» ԱԿ-ն և «Սարտոն» ՍՊԸ-ն՝ 0.5% և այլն:

Ըստ տարածաշրջանների 2017թ. թողարկված արտադրանքի ծավալն ընթացիկ գներով ունի այսպիսի տեսք.

Հազ. դրամ

Հ/հ	Տարածաշրջանը	2017թ.	Աճը 2016թ. նկատմամբ, %	Տեսակարար կշիռը, %
1	Սպիտակի	2679231.0	130.4	1.8
2	Տաշիրի	1616822.0	105.8	1.1
3	Գուգարքի	3448009.0	81.4	2.4
4	Ստեփանավանի	589913.0	74.1	0.4
5	Թումանյանի	129037789.0	110.9	88.1
6	ք.Վանաձոր	9036797.0	148.0	6.2
	Ընդամենը	146408561.0	98.6	100.0

Վանաձորի արտադրանքի ընդհանուր ծավալում թեթև արդյունաբերությանը բաժին է ընկնում 61.7%-ը, մեքենաշինությանը՝ 6.3%-ը և այլն:

2017թ. արդյունքներով արդյունաբերա-արտադրական անձնակազմի միջին ցուցակային թվաքանակը մարզում է կազմել է 7275 մարդ, 2016թ. նույն ժամանակաշրջանի 6382 մարդու դիմաց կամ աշխատողների թիվն ավելացել է 893 մարդով կամ 114.0%-ով: Աշխատողների թիվն ավելացել է հիմնականում մշակող արդյունաբերությունում՝ 1017 մարդով (135.8%), այդ թվում՝ հագուստի արտադրությունում՝ 805 մարդով, փայտամշակումում՝ 77 մարդով, մեքենաշինությունում՝ 50 մարդով, մետալուրգիայում՝ 27 մարդով, ջրամատակարարումում այն նվազել է 103 մարդով, էլ.էներգիայի արտադրությունում՝ 9 մարդով:

«Թեղուր» ՓԲԸ

Ընկերության արտադրանքի (70.2 մլրդ դրամ) տեսակարար կշիռը հանրապետության հանքագործական արդյունաբերության ընդհանուր ծավալում 2017թ. կազմել է 20.8%, իսկ մարզի արդյունաբերական արտադրանքի ընդհանուր ծավալում կազմել է 47.9%, նախորդ տարվա 48.2%-ի դիմաց: 2017թ. ընկերությունն առաջին անգամ սկսել է մոլիբդենի խտանյութի արտադրությունը: Ընկերության կողմից արտադրված պղնձի խտանյութի տեսակարար կշիռը հանրապետականի ծավալում կազմել է 26.4%, մոլիբդենի խտանյութինը՝ 10.2%: Անցած տարի հանքաքարի արդյունահանումը կազմել է 7.98 մլն. տոննա:

Ընկերության աշխատակիցների միջին ցուցակային թիվը կազմել է 1172 մարդ: 2018թ. հունվարի 12-ից ընկերությունը դադարեցրել է պղնձի և մոլիբդենի խտանյութի արտադրությունը՝ պլանային կանխարգելիչ վերանորոգման աշխատանքների նպատակով:

Չնայած ընկերությունը պլանավորել է 2018թ. կապիտալ ծախսերի գծով ներդնել 12.0 մլն. դոլար, իսկ մակաբացման գծով շուրջ 1.1 մլն. դոլար, սակայն այս տարին դժվար կլինի «Թեղուր» ՓԲԸ-ի համար, քանի որ բացի վերոնշյալ արտադրական և տեխնոլոգիական խնդիրներից, ընկերության վրա դրված է նաև բանկերի առջև վարկային պարտավորությունների ծանր բեռը: Ընկերությունն առաջ կտանի նաև կոմբինատի ընդլայնում մինչև 15 մլն.տ/տարի հանքաքարի արդյունահանման նախագիծը:

«Էյ-Սի-Փի» ՓԲԸ

Ընկերության կողմից կատարված կապիտալ ծախսերը 2017թ. կազմել է շուրջ 1.0 մլն. ԱՄՆ դոլար: Ընկերության կողմից արտադրված կոնվերտորային պղինձը (12.1 հազ. տոննա) լրիվ առաքվել է արտասահմանյան երկրներ, պետական բյուջե է փոխանցվել շուրջ 960 մլն. դրամ հարկ: 2018թ. պլանավորված կապիտալ ծախսերի գումարը կազմում է 1.0 մլն. դոլար: Բացի այդ, 2017թ. տարեվերջին չինական ընկերության գործընկերների հետ ընկերությունը ստորագրել է համաձայնագիր բազային տեխնոլոգիաների ընտրության ավարտի և Հայաստանում գտված պղնձի և պղնձե իրերի հայ-չինական համատեղ արտադրության ստեղծման վերջնական նախագծի պատրաստման վերաբերյալ՝ հիմնականում չինական

Ֆինանսավորմամբ: Բայց դեռևս կան չլուծված տեխնոլոգիական խնդիրներ՝ կապված հայաստանյան շուկայի առանձնահատկությունների հետ:

«Ախթալայի LՀԿ» ՓԲԸ

2017թ. արտադրության վերսկսման, նրա տեխնոլոգիաների և սարքավորումների ձեռքբերման համար ընկերությունը փաստացի կատարել է _____ մլն. դրամի ներդրումներ, նաև որի արդյունքում պղնձի հանքանյութի արտադրության ծավալները նախորդ տարվա նկատմամբ աճել են 171.2%-ով կամ 5649 տոննայով:

2018թ. նախատեսվող ներդրումների ծավալն ընկերությունում կազմում է շուրջ 2.5 մլն. ԱՄՆ դոլար, որի շնորհիվ ակնկալվում է շուրջ 100 նոր աշխատատեղերի ստեղծում:

«Ռադ սանե Վաշամիր գրուպ» ՍՊԸ

Իրանական ընկերությունը 2017թ. Վանաձորում հիմնադրել է գազաբալոնների և կարբոնի գործարան: Ընդհանուր ներդրումը կկազմի շուրջ 32.5 մլրդ դրամ, սկզբնական շրջանում կաշխատեն շուրջ 400 մարդ: Գործարանը կարևոր դեր կխաղա Վանաձորում գործազրկության կրճատման, մարդկանց սոցիալական վիճակի բարելավման համար:

ԱՌԵՎՏՈՒՐ ԵՎ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄ

2017թ. արդյունքներով մարզի մանրածախ առևտրի 707 օբյեկտներ ապահովել են 37635.6 մլն. դրամի ապրանքաշրջանառություն, 2016թ. համապատասխանաբար 1010 օբյեկտի և 39756.6 մլն. դրամի ապրանքաշրջանառության դիմաց կամ առևտրի ծավալը նվազել է և կազմել նախորդ տարվա միայն 94.7%-ը (հանրապետականը՝ 107.4%):

Մարզի մեկ շնչին ընկնող մանրածախ առևտրի ծավալը 2017թ. կազմել է 172.8 հազ. դրամ միջին հանրապետական 449.3 հազ. դրամի դիմաց կամ ցածր է ավելի քան 2.6 անգամ և 2016թ. 178.1 հազ. դրամի դիմաց.

	2005թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.
Մանրածախ առևտուր	19585.1	23281.4	22607.1	50090.8	39756.6	37635.6

Շատ վատ վիճակում է գտնվում մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից առևտրի, հանրային սննդի և կենցաղային ծառայությունների ոլորտում հսկողական աշխատանքները: 2017թ. նշված օբյեկտներում իրականացված ընդամենը 329 հսկողության արդյունքում արձանագրվել է միայն 4 խախտում, իսկ գումարը կազմել է 20.0 հազ. դրամ (ք.Սպիտակ), 2016թ. համապատասխանաբար՝ 383 հսկողություն, 30 խախտում և 105.0 հազ. դրամ:

Ծառայությունների ծավալը մարզում 2017թ. կազմել է 18214.7մլն. դրամ, 2016թ. 15770.6 մլն. դրամի դիմաց կամ ծառայությունների ծավալն աճել է 115.5%-ով, իսկ տեսակարար կշիռը կազմել է հանրապետական ծառայությունների 1.3%-ը, նախորդ տարվա 1.2%-ի դիմաց:

Մեկ շնչին ընկնող ծառայությունների ծավալը մարզում անցյալ տարի կազմել է 83.6 հազ. դրամ 2016թ. 70.7 հազ. դրամի և միջին հանրապետական 488.9 հազ. դրամի դիմաց (կամ հանրապետականի 17.1%-ը):

	2005թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.
--	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Մատուցվող ծառայությունների ծավալը	7593.5	12932.8	15764.2	17720.4	15770.6	18214.7
-----------------------------------	--------	---------	---------	---------	---------	---------

Ներդրումային ծրագրեր

ՀՀ ՏԿԶՆ ներկայացված ներդրումային ծրագրեր - 30, որից՝ 15-ը գյուղատնտեսական ոլորտի նշանակության

- ▶ 12 սկսնակ եւ 18 գործող բիզնեսի
- ▶ 2017թ. մշակված ծրագրեր – 12
1-ծրագիր ֆինանսավորվել է 45.0մլն դրամ (Վանաձորում գործող «Ռոզֆուտ» ՍՊԸ պտուղ-բանջարեղենի և արտադրամասի վերագինման նպատակով ներդրվել է 80 մլն դրամ, որից 45 մլն դրամը վարկային միջոցներ: Վարկային միջոցների հաշվին կառուցել է 250 մ³ ծավալով սառնարան, ձեռք է բերել սարքավորումներ, նյութեր և հումք: Արդյունքում ավելացել է թվով 18 աշխատատեղեր
- ▶ Մարզպետարանի աջակցությամբ մշակված ներդրումային 14 ծրագրեր պլանավորվել է իրականացնել 2018թ.-ին

Ընդհանուր արժեքը – 1.487մլրդ դրամ
Նախատեսվող նոր աշխատատեղեր - 166

ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

Մարզ այցելած զբոսաշրջիկների քանակը 2017թ. զբոսաշրջիկների թիվ – շուրջ 200000 մարդ , 2016թ. դրությամբ կրկնապատկվել է Հյուրանոցային տնտեսությունների թիվ՝ 95 (այդ թվում 17 հյուրանոցներ, հյուրատներ հանգրվանատներ -74, առողջարան 1 եւ այլն) : Նախորդ տարվա նկատմամբ հյուրատների թիվն ավելացել է 10-ով)
Հզորությունները - 1800 -2000 մարդ /օր

Ոլորտի զարգացմանն ուղղված մշակված ներդրումային ծրագրերի թիվը – 18:

- Այդ թվում՝
- ✓ մասնավորի կողմից ներդրումային ծրագրեր, որից 2-ը ենթակառուցվածքներին ուղղված
- ✓ 8 համայնքների կողմից մշակված եւ ներկայացված - համայնքների գրավչության բարձրացմանն ուղղված ծրագրեր
- ✓ Լոռի-ՊԱԿԱ համագործակցության 5 ծրագրեր, այդ թվում Ախթալայում Մորզանի անվան ցուցասրահ-թանգարանի ստեղծում
- ✓ ԵՄ ֆինանսավորմամբ «ճամփեզրյա կայանի» կառուցում ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից

2018թ. նախատեսող զբոսաշրջության այլ ծրագրեր միջազգային համագործակցության

- ✓ «Մայմեխ» հիմնադրամի նախատեսվող ծրագիրը Շահումյանի համայնքի վարչական տարածքում
- ✓ «Ինտեգրված գյուղական զբոսաշրջության զարգացում» ծրագիրը ՄԱԿ-ի ֆինանսավորմամբ, նախատեսում է մարզի տարբեր համայնքներում բազմաբնույթ

ծրագրերի իրականացում, այդ թվում հեղափոխական կենտրոնի ստեղծում, ռաֆտինգ, համայնքների ենթակառուցվածքների զարգացում եւ այլն:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման ոլորտ

Լոռու մարզի զարգացման հեռանկարային ոլորտներից

Սմարթ նախաձեռնության շրջանակներում 10 համայնքում - 17 մարզային ենթակայության դպրոցներում (դպրոցների խնայված միջոցների հաշվին) ստեղծել են սմարթ դասասենյակներ

Ներդրված միջոցների ծավալը՝ շուրջ 128.0մլն դրամ, որը ծախսվել է դասասենյակների վերանորոգման, ժամանակակից տեխնիկայի ձեռք բերման (այդ թվում սմարթ գրատախտակներ), շարժական գույքով (խմբային աշխատանքների կազմակերպման համար) ապահովելու համար:

Սմարթ դասասենյակների բովանդակային հագեցման համար նախաձեռնվել են ակտիվ համագործակցություն

- Դիլիջանի միջազգային քոլեջի
- Դիլիջանի ԱՅԲ դպրոցի
- Հայաստանի Մանուկներ հիմնադրամի եւ այլ կառույցների հետ

Սմարթ դասարաններում ինտերնետային ապահովվածության խնդիր կա, կապի արագությունը թույլ չի տալիս մեր համագործակցող կառույցների հետ հեռահար դասերի, վեբինարների, սեմինարների եւ այլ միջոցառումների կազմակերպումը:

Շարունակվել է Հայաստանի Մանուկներ Հիմնադրամի (COAF) կողմից նախաձեռնված Սմարթ կենտրոնի ստեղծման աշխատանքները հանրապետական մայրուղուց ոչ այնքան հեռու, գեղատեսիլ Դեբեդի հովտում: Շինարարական աշխատանքներն ավարտին են հասցվել 2017թ-ին: 2018թ-ին նախատեսվում է պաշտոնական բացումը:

Վանաձորի տեխնոլոգիական կենտրոնը մարզպետարանի լուրջ ուշադրության կենտրոնում է եղել: Ներկայումս ՎՏԿ-ում տեղակայված ընկերությունները թիվը – 9 որտեղ աշխատում են – 61 աշխատակիցներ:

2017թ.-ի ընթացքում

- ❖ Կազմակերպվել է 57 միջոցառում, այդ թվում Հայաստանում առաջին ճարտարագիտական համաժողով- ցուցահանդես (մասնակիցների թիվը 26 ընկերություններ, 450 մասնագետ եւ ուսանող)
- ❖ Իրականացվել են 16 կարճաժամկետ դասընթացներ (185 մասնակից)
- ❖ հիմնվեց Յանդեքսի Yandex ծրագրավորման դպրոցը
- ❖ գործել է ամառային դպրոցը 2 փուլով (մասնակից դպրոցականների թիվը 128)

Գյուղատնտեսություն

2017 թվականի ընթացքում գյուղատնտեսության ոլորտում կատարված աշխատանքների

Բուսաբուծություն

ՀՀ Լոռու մարզի գյուղատնտեսական հողատեսքերը 2017 թվականի **հուլիսի 1-ի** դրությամբ

	(հեկտար)					
	Գյուղ. նշանակության հողեր, ընդամենը	Վարելահողեր	Բազմամյա տնկարկներ	Խոտհարքներ	Արոտներ	Այլ հողատեսքեր
Լոռու մարզ	250903.9	42038.3	407.7	35041.3	145638.8	27777.9

Մարզում. ցանքատարածությունները կազմել են՝

2017թ.- 27.110.1 հա կամ օգտագործվել է ընդհանուր տարածքի 64.5 %-ը

Լոռու մարզում 2017թ. կատարված գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքերի համեմատականը 2016թ. հետ (ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Մշակաբույսը	2016թ.	2017թ.	համեմատականը	
		ցանքը հա	ցանքը հա	ցանքը	
				հա	%
1	Ընդամենը հացահատիկ, որից՝	14506.0	11887.2	-2618.8	-18.0
2	աշնանացան ցորեն	9300	9035	-265	-2.8
3	աշնանացան գարի	270.0	175.0	-95.0	-35.1
4	գարնանացան ցորեն	131.0	730.0	+599	+457.2
5	գարնանացան գարի	2778.0	2556.7	-221.3	-7.9
6	եգիպտացորեն հատիկի համար	476.6	454.9	-21.7	-4.5
7	Հատիկաընդեղենային մշակաբույսեր	240.1	287.0	+46.9	+19.5
8	Կարտոֆիլ	4613.0	4189.6	-423.4	-9.1
9	Բանջարանոցային մշակաբույսեր	1799.8	1602.1	-197.7	-10.9
10	Բոստան	18.0	6.6	-11.4	-63.3
11	Տեխնիկական մշակաբույսեր	552.0	179.7	-372.3	-67.4
12	Կերային մշակաբույսեր	11425.0	8957.9	-2467.1	-21.5
13	Ընդամենը ցանքեր	33181.1	27110.1	-6071	-18.2

Ցանքերի նվազման հիմնական պատճառներից է 2017թ. ձմռանը աշնանացան ցորենի ցանքատարածությունների ցրտահարությունը, որը ոչնչացրեց շուրջ 2000 հա ցանքատարածություններ: Ցրտահարությունը վնասեց 16 համայնքների՝ (Վարդաբլուր, Կուրթան, Հոբարձի, Գյուլագարակ, Յաղդան, Ծաթեր, Արևածագ, Կարմիր-Աղեկ, Մղարթ, Այգեհատ, Մեծ Պարնի, Տաշիր, Ագարակ, Ամրակից, Օձուն, Լեջան) 920 հողօգտագործողների աշնանցան ցորենի ցանքատարածությունները: Ցրտահարության վնասները ուսումնասիրելու նպատակով կազմված հանձնաժողովի համապատասխան մասնագիտական ակտը ներկայացվել է ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման ու գյուղատնտեսության նախարարություններ, որի արդյունքում հողօգտագործողների վնասը հնարավորինս մեղմելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը 2017 թվականի նոյեմբերի 23-ի N 1489-Ն որոշման համաձայն զիճեց 2017 թվականի հողի հարկի 12.1 մլն դրամ և ոռոգման ջրի 2.3 մլն դրամ վարձավճարները:

Լոռու մարզում 2017թ. գյուղատնտեսական մշակաբույսերից ստացված բերքի համեմատականը 2016թ-ի հետ (ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Մշակաբույսը	2016թ.	2017թ.	համեմատականը	
		բերք տոննա	բերք տոննա	բերքը	
				տոննա	%
1	Արտադրվել է հացահատիկ և հատիկալնդեղեն	47350	33762	-13588	-28.6
2	Կարտոֆիլ	74267	73680	-587	-0.7
3	Բանջարաբոստանային մշակաբույսեր	33577	27781	-5796	-17.6
4	Կուտակվել է խոտ	126232	112692	-13540	-10.7
5	Պտուղ-հատապտուղ	1579	7920	+6341	+401.5
6	խաղող	131	323	+192	+146.5
7	Ցանվել է աշնանացան (հա)	9300	9035	-265	-2.8

ՀՀ հողօգտագործողներին 2017 թվականի գյուղատնտեսական աշխատանքների համար մատչելի գներով ազոտական, ֆոսֆորական, կալիումական պարարտանյութերի և դիզելային վառելանյութի ձեռքբերման նպատակով պետական աջակցության ծրագրերի շրջանակներում մարզի 71 համայնքների՝ 5814 շահառուի հատկացվել է՝ 2410 տոննա ազոտական, 75 տոննա ֆոսֆորական, 51 տոննա կալիումական պարարտանյութ և 465 հազար լիտր դիզելային վառելանյութ՝ 528 մլն դրամ արժեքով, որից 91 մլն դրամը սուբսիդավորվել է պետության կողմից:

Հայաստանի Հանրապետությունում գարնանացան ցորենի, հնդկացորենի, ոլոռի, սիսեռի, գարնանացան գարու, եգիպտացորենի, առվույտի և կորնգանի արտադրության զարգացման 2017 թվականի ծրագրի շրջանակներում մարզի 38 համայնքների՝ 585 հողօգտագործողների պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով հատկացվել է 58 տոննա գարնանացան գարու, 2.2 տոննա եգիպտացորենի, 827 կգ առվույտի, 7.5 տոննա

կորնգանի, 40 տոննա գարնանացան ցորենի և 840 կգ ոլոռի սերմացուներ՝ 37.7 մլն դրամ արժեքով, որից 19 մլն դրամը սուբսիդավորվել է պետության կողմից:

ՀՀ կառավարության 04.12.2017թ. 1585-Ն որոշմամբ ամբողջությամբ ներվել է մարզի Լուսաղբյուր, Արջուտ, Արևածագ, Դսեղ, Ծաթեր, Մեծ Այրում, Ճոճկան, Տաշիր և Ձյունաշղ համայնքներին հատկացված 22.7 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով առաջին վերարտադրության սերմացուի գումարները, մասամբ ներվել է նաև Պետրովկա, Արծնի, Շնող և Սարատովկա համայնքներին հատկացված 640 հազ. դրամ ընդհանուր արժեքով առաջին վերարտադրության սերմացուի գումարները: Պարտքը մատակարար կազմակերպությանը ընդհանուր առմամբ կազմում է 4.1 մլն դրամ, որոնց վերաբերյալ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան է ներկայացվել դիմումներ՝ Դսեղ (780,000 դրամ), Արծնի (445,840 դրամ), Արջուտ (780.000 դրամ), Պետրովկա (320,000 դրամ), Արծնի (208.000 դրամ), Սարատովկա (640.000 դրամ) և Շնող (960.000 դրամ) համայնքների ղեկավարներից հոգուտ ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության «Սերմերի գործակալություն» ՊՈԱԿ-ի գումարներ բռնագանձելու մասին վճարման կարգադրություններ արձակելու խնդրանքով: ՀՀ կառավարության նույն որոշմամբ ամբողջությամբ ներվել է նաև 2015-2016թթ. հատկացված 17.7 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով ազոտական պարարտանյութի դիմաց Սվերդլով, Միխայելովկա, Լուսաղբյուր և Սարալանջ համայնքների պարտքը:

«Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ» ծրագրի շրջանակներում 2017 թվականի գարնանը և աշնանը մարզին անհատույց հատկացվել է 1445 կգ «Ռոդիֆակում Ս» տեսակի մկնասպան միջոց, որով հողօգտագործողների միջոցով պայքար է իրականացվել 18 հազար հեկտար գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերում: Պետության կողմից ներդրման գումարը կազմել է 11.8 մլն դրամ:

«Հողերի ագրոքիմիական հետազոտության և բերրիության բարձրացման միջոցառումներ» ծրագրի շրջանակներում 2017 թվականին ագրոքիմիական հետազոտության է ենթարկվել մարզի 18 համայնքի 6305 հեկտար վարելահող: Հետազոտվող տարածքից վերցված 2102 հողանմուշում կատարվել է 5318 փորձաքննություն: Ագրոքիմիական 18 քարտեզները հանձնված են համայնքներին:

Համայնքային բյուջեի միջոցներով Աքրի համայնքում տեղադրվել է «Ձենիթ» տիպի 1 հակակարկտային կայան, որի ընդհանուր արժեքը կազմել է 2.8 մլն դրամ:

Նախապատրաստվել և հոկտեմբերի 8-ին անց է կացվել «Բերքի տոն 2017» մարզային ավանդական տոնակատարությունը, որին մասնակցել են 34 համայնքներ և 19 ձեռնարկություններ:

Անասնաբուծություն և գյուղ. ծրագրերի իրականացում

- Լոռու մարզպետի 7-ը դեկտեմբերի 2016թ. թիվ 293 կարգադրության համաձայն վերահսկվել է Լոռու մարզի համայնքներում և բոլոր կարգի տնտեսություններում 2017թ. հունվարի 1-17 -ը անցկացված անասնազվխաքանակի հաշվառման գործընթացը:

Լոռու մարզի 2017թ-ի անասնազվխաքանակի համեմատականը 2016թ-ի նկատմամբ (հունվարի 1-ի դրությամբ)

(ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Անվանում	2017թ.	2016թ.	Համեմատական
-----	----------	--------	--------	-------------

		գլուխ	Գլուխ	գլուխ	%
1	Խոշոր եղջերավոր կենդանիներ, որից կովեր	81 038	81 769	-731	-0.9
		39 794	40 864	-1070	-2.6
2	Մանր եղջ. կենդ.	37 434	37 919	-485	-1.3
3	Խոզեր	15 815	15 358	+457	+3.0
4	Թռչուններ	287 303	273 086	+14 217	+5.0
5	Մեղվաընտանիք	25 185	25 512	-327	-1.3
6	Զիեր	2 749	2 573	+176	+6.4

Լոռու մարզի 2017թ. հունվար-սեպտեմբեր ամիսների կտրվածքով անասնաբուժական մթերքների արտադրության ծավալների համեմատականը 2016թ. նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ

Անվանում	Չափի միավոր	2017թ.	2016թ.	Համեմատական	
				քանակ	%
Կաթ	տոննա	81400	80900	+500	100.6
Միս	տոննա	8700	8200	+500	106.1
Ձու	մլն. հատ	45.6	44.7	+0.9	101.6

- Շրջաբերական նամակների և հետևողական աշխատանքի արդյունքում, մարզի ֆերմերների և գյուղ. տնտեսությունների կողմից մարզպետարան է ներկայացվել թվով 17 գյուղատնտեսական **ներդրումային ծրագրեր**, որոնք ուղարկվել է ՀՀ տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարություն: Արդյունքում՝ «ՓՄՁ ներդրումներ» ունիվերսալ վարկային կազմակերպության կողմից վարկային միջոցներ են ստացել՝
  - Ա. Վանաձորում գործող «Ռոզֆոուս» ՍՊԸ՝ 45 մլն. դրամ, որի հաշվին կառուցել է 250 մ³ ծավալով սառնարան, ձեռք է բերել սարքավորումներ, նյութեր և հումք: Արդյունքում ավելացել է թվով 18 աշխատատեղեր
  - Բ. «Վաչագան Բաղրասարյան» Ա.Ձ՝ 35 մլն. դրամ, որի հաշվին ձեռք է բերել խոշոր եղջերավոր կենդանիներ, խոզեր և հորթեր: Արդյունքում ավելացել է թվով 7 աշխատատեղեր:
- Մարզում գյուղ. կենդանիների բակային մորթը կանխելու և նոր սպանդանոցներ հիմնելու նպատակով աջակցություն է ցուցաբերվել 2 տնտեսավարողների՝ գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացվող ծրագրի շրջանակներում սուբսիդավորված վարկ ստանալու և Սպիտակի ու Ստեփանավանի տարածաշրջաններում սպանդանոցներ հիմնելու համար
- Աջակցություն է ցուցաբերվել «Տերտերյան Տրայդ» ՍՊԸ-ին մարզում նոր ոչխարաբուժական տնտեսություն հիմնելու համար անհրաժեշտ հողատարածքների ընտրության գործում:
- Ստեփանավան և Մեծ Պարնի համայնքներում գործող անասնաբուժական սպասարկման կենտրոնների կողմից իրականացվող, կենդանիների արհեստական

սերմնավորման գործնթացին ներգրավելու համար: Արդյունքում 2017թ. գյուղացիական շուրջ 900 տնտեսություններում սերմնավորվել են 2110 գլուխ խոշոր եղջ. կենդանիներ և 120 գլուխ խոզեր:

Մարզում պետական և մասնավոր կառույցների կողմից գյուղ. բնագավառում իրականացվել են հետևյալ ծրագրերը՝

- Վանաձորում գործող «Ռոզֆոուտ» ՍՊԸ պտուղ-բանջարեղենի և արտադրամասի վերազինման նպատակով ներդրվել է 80 մլն դրամ, որից 45 մլն դրամը վարկային միջոցներ, 35 մլն. դրամ սեփական միջոցներ:
- Բազում հանայնքում հիմնվել է պտուղ-բանջարեղենի վերամշակման և պահածոների արտադրության «Վան ֆուդ» ՍՊԸ-ն: Ներդրման գումարը կազմել է 70 մլն. դրամ: Ձեռնարկությունում աշխատատեղերի թիվը կազմում է 15 մարդ:
- Տաշիրի տարածաշրջանում «Բոզոյան» ՍՊԸ-ի սեփական միջոցներով կատարվել է 62 մլն. դրամի ներդրում, որից՝

Ա. 10 մլն.դրամով կառուցել է սպանդանոց, որտեղ կբացվի 10-15 աշխատատեղեր

Բ. 52 մլն դրամով խոզաբուծական տնտեսության ստեղծման համար ձեռք է բերել հողատարածք և շինություններ:

- Վանաձորում գործող «Դիետ» ՍՊԸ սարքավորումների արդիականացման նպատակով կատարել է 37 մլն. դրամի ներդրում, որից Գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացրած դրամաշնորհային ծրագրից 24 մլն, սեփական միջոցներից 13 մլն. դրամ: Արդյունքում աշխատատեղերի քանակը ավելացել է 5 մարդով:

- **Գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացված ծրագրի շրջանակներում՝**

Ա. Մեծ Պարնի համայնքում պետական բյուջեի միջոցների հաշվին 48 մլն. դրամ(պետ.սեփ) գումարով հիմնվել է «Անասնաբուժական սպասարկման կենտրոն»: Կենտրոնը կգործի 2018թ. առաջին կիսամյակում, որտեղ աշխատողների թիվը կկազմի 2-3 մարդ:

Բ. «Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության» ծրագրի շրջանակներում Ջրաշեն և Գոգարան համայնքներում կազմավորվել են գյուղատնտեսական թվով 2 սպառողական կոոպերատիվներ:

Գ.Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայության կողմից իրականացվել է՝

- ✓ Խմբային դասընթացներ թվով 5 հատ, մասնակցել է 52 մասնակից
- ✓ Ծրագրային դասընթացներ թվով 19 հատ, որոնց մասնակցել են 361 մասնակից, որից հավաստագրվել է 359-ը: Հավաստագիրը հիմք է հանդիսանում ստանալ գյուղատնտեսության զարգացման համար մատչելի վարկեր:
- ✓ Կազմակերպվել է 104 տոնավաճառ, մասնակցել է 210 գյուղատնտեսական մթերք արտադրող:

- ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության կողմից ֆինանսավորվող **Գյուղի Զարգացման Արդի Նախաձեռնությունը (ԱՐԴԻ) ծրագրի** շրջանակներում իրականացվել է

Ա. Մեծ Պարնի և Եղեգնուտ համայնքներում՝ գյուղ.կենդանիների 5 ջրախմոցների կառուցման աշխատանքներ՝ 12 689 442 դրամ արժեքով

Բ. Մեծ Պարնի համայնքում հիմնված անասնաբուժական սպասարկման կենտրոնի սարքավորումների և կահույքի տրամադրում՝ 6 659 440 դրամ արժեքով

Գ. Ալավերդի համայնքում վերազինվել է կաթի վերամշակման արտադրամաս՝ 3 100 000 դրամ արժեքով,

Դ. Մարզում իրականացվել է 6 դրամաշնորհային բիզնես փոքր ծրագիր՝ այգեգործություն, ջերմոցային տնտեսություն, գյուղական տուրիզմի զարգացում և գյուղ, տեխնիկայի տրամադրում՝ յուրաքանչյուրը 700 հազար դրամ արժեքով:

- 2017թ. ընթացքում «**ՀՀ գյուղատնտեսական տեխնիկայի ֆինանսական վարձակալության լիզինգի պետական աջակցության**» ծրագրի շրջանակներում, մարզի թվով 7 շահառուների կողմից ձեռք է բերվել 11 միավոր գյուղատնտեսական տեխնիկա և գյուղ. գործիքներ: Լիզինգի գումարը կազմել է 44.970.000 դրամ, որից պետության կողմից սուբսիդավորվել է 11.502.297 դրամ:
- **ՀՀ կառավարության աշխատակազմի «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագրերի իրականացման գրասենյակ»** պետական հիմնարկի կողմից,
  - Ա.** «Գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման» ծրագրով, մարզի տնտեսավարողներին տրամադրվել է 1067 միավոր վարկ 917.4 մլն դրամ(վարկ) գումարով, սուբսիդավորման գումարը կազմել է 79.45 մլն դրամ
  - Բ.** «Գյուղատնտեսական հումքի մթերումների նպատակով ագրովերամշակման ոլորտին տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման» ծրագրի շրջանակներում «Վան ֆուդ» ՍՊԸ ձեռք է բերել 37 մլն. դրամ - մատչելի տոկոսադրույքով վարկային միջոցներ:
- ՀՀ Լոռու մարզում «**Գյուղատնտեսական կենդանիների պատվաստում**» ծրագրի շրջանակներում թվով 9 հիվանդությունների նկատմամբ իրականացվել է շուրջ 600407 կանխարգելիչ և փստորոշիչ միջոցառումներ:

Ոռոգման համակարգը

Ըստ մարզային հողային հաշվեկշռի մարզի ոռոգելի հողատարածքները կազմում են 9613 հա, որից փաստացի ոռոգվում է մոտ 2000-3000 հա:

Փաստացի ոռոգված հողատարածքները 2015, 2016 և 2017 թվականներին

Տարեթվեր	Փաստացի ոռոգված (հա)	Ընդհանուր ոռոգելի տարածքի մեջ (%)
2015թ.	2168.2	22.5
2016թ.	946.8	9.85
2017թ.	1981	20.6

«Լոռի» ԶՕԸ-ի համակարգմամբ 2017 թվականի ընթացքում կատարված հիմնական աշխատանքները

Ոռոգման ջուր մատակարարող «Լոռի» ԶՕԸ-ն գործունեության արդյունքներով 2017թ. ապահովել է 1981 հա հողատարածքների ջրամատակարարումը՝ 2016թ. 946 հա-ի փոխարեն կամ ավել՝ 1034 հա-ով:

«Լոռի» ԶՕԸ-ի կողմից 2017թ. կատարվել են ոռոգման ցանցերի, ջրանցքների մաքրման, ՀՏԿ-ների և պոմպակայանների նորոգում: Նշված և նման այլ աշխատանքների համար ամբողջ տարվա կտրվածքով պետ. բյուժեով նախատեսված 31 մլն. 662 հազ. դրամից կատարվել են 30 մլն. 336 հազ. դրամի շինաշխատանքներ:

Ոռոգման ջրամատակարարման ծառայության դիմաց հավաքագրումների գծով 2017թ. համակարգի ջրտուբը եղել է 2 մլն. 652 հազ. խ.մ., հասույթը կազմել է՝ 29 մլն. 174 հազ. դրամ, գանձումը՝ շուրջ 31 մլն. 286 հազ. դրամ կամ 107%-ը:

«Լոռի» ԶԸ-ի կողմից ջրօգտագործողներին տրված ոռոգման ջրերի, հասույթի և վարձավճարների գանձումը

h/h	«Լոռի» ԶՕԸ տեղամասեր	Ոռոգված տարածքը (հա)			Ջրտուբը հազ. խ.մ.	Հասույթը հազ. դրամ	Գանձումը հազ. դրամ	Գանձման մակար- դակը %
		Ընդա- մենը	որից					
			մեխանի- կական	ինքնա- հոս				
1	Լոռու ջրանցք	1041	569	472	1000.1	11001.12	12865.7	116
2	Գետիկ	940.0	425.4	514.7	1652.1	18173.4	18421.0	101
	Ընդամենը	1981	994.4	986.7	2 652.2	29 174.52	31 286.7	107

Գյուղ.ոլորտում 2017թ. իրականացված և 2018թ. նախատեսվող ներդրումների և աշխատատեղերի համեմատականը

Ծրագրերի անվանում	Ներդրումներ (մլն. դրամ)		Աշխատատեղեր	
	2017թ	2018թ	2017	2018
Պետական ներդրումային և սուբսիդավորվող վարկային ծրագրեր	1 133,6	532.1	16	15
Մասնավոր ներդրումային ծրագրեր (այդ թվում գյուղ.վերամշակող արտադրություն)	249.0	4331.0	53	145
Միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող ծրագրեր	26.7		6	

Ընդամենը	1 409.3	4863.1	75	160
----------	------------	--------	----	-----

ՀՀ Վարչապետի հանձնարարականների վերաբերյալ

Գյուղատնտեսական հիմնական ցուցանիշները Լոռու մարզում

		Չափման միավոր	2016թ. առկա է	2017թ. առկա է	2018թ պլանավորված է
1	Ֆերմերային տնտեսություններ որից՝ փոքր միջին մեծ	հատ հատ հատ	571 187 34	578 192 36	9 6 1
2	Ժամանակակից տեխնոլոգիաներով հիմնված ինտենսիվ այգիներ	հա	0	0	6
3	Կաթիլային ոռոգման համակարգեր	հա	4	8.8	6
4	հակակարկտային ցանցերի ներդրում	հա	0	0	6
5	Գյուղ. տեխնիկայի ֆինանսական վարձ. լիզինգի պետ. աջակցության ծրագրի շրջ. տրամադրված տեխնիկա	հատ	3	11	12
6	Սպանդանոցներ	հատ	2	3	2
7	Տոհմային անասնաբուժական տնտեսություններ	հատ	1	1	1
8	Սառնարանային տնտեսություններ	հատ	7	10	2
9	Գյուղ. նշանակության հողերի ոռոգելի մակերես	հա	9612	9612	0
10	Գյուղ. աշխատատեղեր	մարդ.	1790	1824	160-ով ավելացնել մասնավորի հաշվին
11	Ներդրումներ գյուղատնտեսության մեջ	մլն. դրամ	321.910	1338.406	4200.0

Բնապահպանություն

Լոռու մարզը հարուստ է անտառային և լեռնատափաստանային տարածքներով: Անտառային պետական ֆոնդը կազմում է 101 205 հա, որից անտառածածկ է 85 799 հա-ը: Անտառային ֆոնդը կազմում է մարզի տարածքի մոտ 27%-ը, հանրապետության անտառային ծածկույթի 30%-ը:

2017թ. ընթացքում պլանային և այլ հատումները կազմել են 14 600մ³, այդ թվում Թեղուտի հանքավայրի շահագործման նպատակով իրականացված հատումները՝ 2 675մ³:

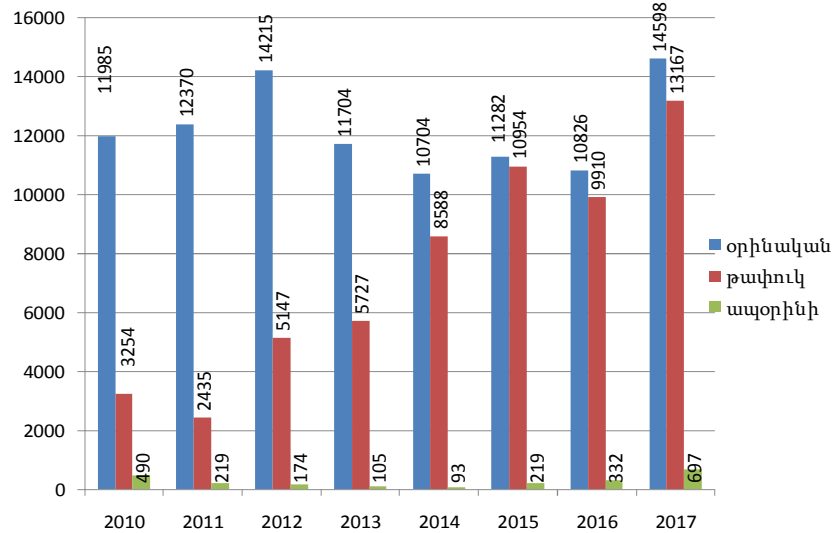
2017թ. ընթացքում մթերվել է 13 170մ³ թափուկ վառելափայտ:

2017թ. ընթացքում Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության և ոստիկանության բաժինների կողմից կատարվել է 1186 ստուգայց, հայտնաբերվել են ապօրինի անտառհատումների, փայտանյութի տեղափոխման և իրացման 222 դեպք՝ 1157.5մ³ ծավալով:

Հարուցվել է 46 քրեական գործ, քրեական գործերով պետությանը հասցված վնասի չափը կազմել է 46 մլն. 172 հազ. դրամ, որից վերականգնվել է 769 հազ. դրամը: Վարչական պատասխանատվության են ենթարկվել 41-ը, պետությանը հասցված վնասի չափը կազմել է 3 մլն. 285 հազ. դրամ, որից վերականգնվել է 1 մլն. 700 հազ. դրամը:

Լոռու մարզի «Անտառտնտեսություն» մասնաճյուղերում 2017թ. ընթացքում հայտնաբերված ապօրինի հատումները կազմել են 887 ծառ – 697 մ³ ընդհանուր ծավալով:

Ծառահատումներ (մ³)

Անվանումը	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.
Օրինական հատումներ (մ ³)	11985	12370	14215	11704	10704	11282	10826	14598
Թափուկ (մ ³)	3254	2435	5147	5727	8588	10954	9910	13167
Ապօրինի հատումներ (մ ³)	490	219	174	105	93	219	332	697

«Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի Լոռու մարզի անտառտնտեսությունների տարածքներում 2017թ. իրականացվել է.

- Շաբաթօրյակների միջոցով 14.5 հա անտառտնկման,
- GIZ ծրագրով «Գուգարքի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում 100 հա կոճղաշիվային վերածի օժանդակման,
- UNDP ծրագրով «Լավվարի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում 93 հա կոճղաշիվային վերածի օժանդակման աշխատանքներ:

Թեղուտի անտառվերականգնման ծրագրի շրջանակներում.

- 2015-17թթ. ընթացքում Շնող համայնքում 46 շահառուի համար իրականացվել են 30 հա պտղատու այգիների հիմնման աշխատանքներ: 2018թ. նախատեսվում է ևս 10 հա պտղատու այգիների հիմնում:
- 2017թ. հիմնականում «Գուգարքի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում իրականացվել է 61.9 հա անտառտնկման, 20.4 հա լրացման, 490.4 հա ագրոտեխնիկական խնամքի, 240.6 հա խոտհունձի և ավելի քան 4 կմ ցանկապատման աշխատանքներ:

2017թ. ընթացքում «Էյ-Թի-Փի» բարեգործական հիմնադրամը Լոռու մարզում իրականացրել է.

- 58.4 հա ծառատնկման աշխատանքներ Տաշիր քաղաքում:
- Մուլչապատման եղանակով ծառերի խնամքի աշխատանքներ Միխայլովկա համայնքում:
- Ցանկապատի վերանորոգման աշխատանքներ Ջրաշեն, Կաթնաջուր և Միխայլովկա համայնքներում:

2018թ. նախատեսվում է ավարտել ծառատնկման աշխատանքները Տաշիրի քաղաքի 25 հա մակերես ունեցող տարածքում:

Ընդհանուր առմամբ 2017թ. ընթացքում մարզում իրականացվել է շուրջ 135 հա անտառտնկման, ինչպես նաև նախորդ տարիներին հիմնադրված անտառմշակույթների խնամքի և լրացման աշխատանքներ: Իրականացվել են նաև ցանկապատման և նախկինում կառուցված ցանկապատի վերանորոգման աշխատանքներ:

Ընթացքի մեջ է ՀՀ կառավարության, UNDP և GEF միջազգային կազմակերպությունների նախաձեռնությամբ Լոռու և Տավուշի մարզերում «Հողերի և անտառների կայուն կառավարման ներդրումը Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի չոր լեռնային լանդշաֆտներում» ծրագիրը:

Ծրագրի շրջանակներում 2017թ. ընթացքում.

- Արդվի համայնքում կառուցվել է 260մ² պասիվ արևային ջերմատուն, որը հանձնվել է «Արդվի» կոոպերատիվին: Ծրագրի նախագծային արժեքը կազմել է 21 մլն. դրամ:
- Իրականացվել է Օձունի համայնքամերձ 93 հա անտառի կոճղաշիվային վերաճի օժանդակման աշխատանքներ: Առաջացած շուրջ 300մ³ փայտանյութը անվճար տրամադրվել է Օձունի և հարևան համայնքների կարիքավոր ընտանիքներին:
- Ընթացքի մեջ են մարզի անտառտնտեսությունների անտառկառավարման պլանների (ԱԿՊ), ինչպես նաև «Մարգահովիտ» և «Կովկասյան Մրտավարդենի» արգելավայրերի կառավարման պլանների կազմման աշխատանքները:

Ծրագրի շրջանակներում 2018թ. ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել.

- Գուգարքի և Եղեգնուտի անտառտնտեսությունների տարածքներում շուրջ 500 հա դեգրադացված անտառների կոճղաշիվային վերաճի օժանդակման աշխատանքներ: Առաջացած վառելափայտը կտրամադրվի կարիքավոր ընտանիքներին:
- Մեծ Պարնի համայնքում վառելափայտին փոխարինող բրիկետների արտադրության ընդլայնում: Ծրագրի արժեքը կազմում է շուրջ 100 մլն. դրամ:
- 3-4 փոքր դրամաշնորհային ծրագրեր մեկնարկ՝ յուրաքանչյուրը 25 000 ԱՄՆ դոլար:

Ընդերքօգտագործում և շրջակա միջավայր

Լոռու մարզը հարուստ է տարբեր տեսակի օգտակար հանածոներով և իր նշանակությամբ երկրորդն է հանրապետությունում:

Մարզի տարածքում հանքարդյունահանման աշխատանքներ են իրականացնում շուրջ 34 կազմակերպություններ, որոնցից 3-ը իրականացնում են մետաղական հանքավայրերի շահագործում (շահագործվում է Շամլուղի պղնձի, Թեղուտի պղինձ-մոլիբդենային և Մղարթի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրերը):

«Ա պետական բյուջեի կողմից 2014-2017թթ. բնապահպանական և առողջապահական ծրագրեր իրականացնելու համար Լոռու մարզի վնասակար ազդեցության ենթարկվող համայնքներին տրամադրված գումարների վերաբերյալ տվյալները հետևյալն են.
 հազ. դրամ

Համայնքներ	Տարիները				
	2014	2015	2016	2017	2018– նախատեսված
Ալավերդի	120 000.0	94 097.0		29 757.0	178 000.0
Հաղպատ	27 000.0	27 081.1		3 155.4	3 272.6
Օձուն	12 498.4	7 403.5	47 918.2	3 155.4	
Աբրրի	30 000.0	20 173.5		24 903.2	1 372.6
Հազվի	30 000.0			30 051.1	
Ախթալա	4 500.0		4 588.2		
Շնող				2 120.0	
Ճոճկան				1 192.0	
Մեծ Այրում				682.3	
Ընդամենը	223 998.4	148 755.1	52 506.4	111 667.2	182 643.2

Ընթացքի մեջ է «Կոշտ կենցաղային թափոնների համակողմանի կառավարման համակարգ» ծրագիրը, ըստ որի Քարաձոր համայնքից դեպի արևմուտք ընկած լանջին նախատեսվում է կառուցել նոր սանիտարական աղբավայր: Նոր աղբավայրը կսպասարկի Գուգարքի, Սպիտակի տարածաշրջաններին և Տավուշի մարզի Դիլիջան քաղաքին: Ըստ նախնական գնահատականի այն ծառայելու 25 տարի: Աղբավայրն զբաղեցնելու է 11հա: Աղբավայրի շահագործմանը զուգընթաց կլուծվի նաև համայնքներում տարերայնորեն առաջացած ապօրինի աղբավայրերի լիկվիդացման հարցը:

Ըստ նախագծի Ալավերդու մկնդեղի գերեզմանոցի կոնսերվացման համար անհրաժեշտ է շուրջ 128 մլն. դրամ:

2018թ. Ախթալայի լեռնահարստացուցիչ կոմբինատի կողմից նախատեսվում է հանքաքարի վերամշակումից առաջացած հեղուկ պոչանքները հատուկ գոտիների օգնությամբ խոնավությունը հասցնել 7-8%-ի, որից հետո դրանք կտեղադրվեն Շամլուղի պղնձի հանքավայրի պաշարներից սպառված տարածքներում: Թափոնների տեղադրման և պահպանման նման մոտեցումը բնապահպանական տեսնկյունից մի քանի անգամ ավելի նպաստավոր է, քան պոչամբարների ավանդական շահագործումը:

2017թ. ընթացքում Լոռու մարզի 16 համայնքներում իրականացվել է բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության ու ընդերքօգտագործման բնագավառների վարչական հսկողություն և արդյունքները ներկայացվել տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն:

ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

2017թ. քաղաքաշինության, տրանսպորտի և ճանապարհաշինության, բնակարանային և ենթակառուցվածքների ոլորտներում մարզում նախատեսված **22847.1**մլն դրամից իրականացվել են շուրջ **22273.2**մլն դրամի շինարարական աշխատանքներ / տես հավելված-1/: 2016թվականի 8874.3 մլն դրամի համեմատությամբ 2017թվականին աճը կազմել է **151%**, այդ թվում՝ 2017թ.-ին քաղաքաշինության ոլորտում նախատեսված **7140.3**մլն դրամից փաստացի իրականացվել են **6779.6**մլն դրամի շինարարական աշխատանքներ, 2016թվականի 3873,2 մլն դրամի համեմատությամբ 2017թվականին աճը կազմել է **75%**:

2017թ. մարզում քաղաքաշինության ոլորտում կատարված շինարարական աշխատանքների շոշափելի աճը հիմնավորվում է նաև կատարված շինարարական աշխատանքների և համայնքների կողմից տրված շինարարական թույլտվությունների քանակի աճով՝

- շինարարական թույլտվությունների քանակ՝ 2016թ. - 114 հատ
2017թ - 212 հատ
աճը՝ 98 հատ
- շինարարական փաստացի ծավալ՝ 2016թ – 17380 մ²
2017թ – 29686 մ²
աճը՝ 12306 մ²

Շինարարական աշխատանքների ծավալների աճը բերել է ժամամանակավոր աշխատատեղերի աճի՝ 2016թ. 446 աշխատատեղի համեմատությամբ 2017թ. ունեցել ենք 734 աշխատատեղ, աճը՝ 65%:

Քաղաքաշինության ոլորտում նախատեսված **6779.6**մլն դրամի շինարարական աշխատանքներն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների՝

- ◀◀ պետական բյուջեի ֆինանսավորմամբ – 2431.2մլն դրամ
- ◀այաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ/◀ՏԶ◀/ – 852.3 մլն դրամ
- Դոնոր կազմակերպությունների և այլ ֆինանսական միջոցներով - 3496.1 մլն դրամ

6779.6մլն դրամի շինարարական աշխատանքներն ըստ **ոլորտների** բաշխվել են հետևյալ կերպ՝

h / h	Ըստ ոլորտների	Ընդամենը մարզում	◀◀ պետական բյուջե	Այլ ֆինանսավ.	◀ՏԶ◀
1	Բնակարանաշինություն	321.8	321.8	0.0	0.0
2	Կրթական օբյեկտներ	1798.4	213.3	952.9	632.2
3	Մշակութային և սպորտային օբյեկտներ	463.2	207.7	125.0	130.5
4	Առողջապահական օբյեկտներ	1562.7	1307.1	166.0	89.6
5	Այլ օբյեկտներ	2633.5	381.3	2252.2	0.0
	Ընդամենը	6779.6	2431.2	3496.1	852.3

Քաղաքաշինության ոլորտում առավել խոշոր օբյեկտներն են.

1. «Վանաձորի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի շենքի կառուցում՝

Հիվանդանոցային մասնաշենք՝ իրականացվել է ՀՀ պետական բյուջեի ֆինանսավորմամբ: Ծրագրային գումար՝ 4 մլրդ485. 5մլն.դրամ: Ծննդատան մասնաշենք՝ իրականացվել է «Տաշիր» ԲՀ-ի ֆինանսավորմամբ:

Ծրագրային գումար՝ 1.150 մլրդ դրամ: Շինարարության սկիզբը՝ 2014թ, ավարտը՝ 2017թ:

2. Վանաձորի թիվ 7 դպրոցի կառուցում - իրականացվում է ՀՏՀՀ-ի կողմից՝ 798,0 մլրդ դրամի Ասիական զարգացման բանկի ֆինանսավորմամբ: Շինարարական աշխատանքները սկսվել են 2017թ. և կավարտվեն 2019թ:

3. «Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի Վանաձորի մարզային լաբորատորիայի կառուցում.

Աշխատանքները սկսվել են 2015թ.-ին և ավարտվել 2017թ., 816.0 մլն դրամ արժեքով:

4. Դեբեդ համայնքում «ՍՄԱՐԹ» կենտրոնի կառուցում.

Կենտրոնը կառուցվում է «Հայաստանի մանուկներ հիմնադրամի» /COAF/ ֆինանսավորմամբ՝ 3.0 մլն դոլար արժեքով: Շինարարական աշխատանքները սկսվել են 2015թ.:

5. «Ալավերդի և Սպիտակ քաղաքներում նոր մանկապարտեզի շենքերի կառուցում». իրականացվում է «Տաշիր» ԲՀ-ի շուրջ 1,0մլրդ դրամի ֆինանսավորմամբ: Շինարարական աշխատանքները սկսվել են 2016թ -ին /շարունակական/:

VII ՀՐԱՏԱՊ ԾՐԱԳԻՐ - Լոռու մարզի հրատապ լուծում պահանջող հիմնախնդիրների իրականացման համար ՀՀ կառավարության 17.02.2017թ. թիվ 153-Ն և 11.05.2017թ թիվ 503-Ն որոշումներով Լոռու մարզպետարանին քաղաքաշինության ոլորտի շինարարական աշխատանքների համար հատկացվել է 369.8մլն.դրամ: Մրցույթների արդյունքների հիման վրա կապալառու կազմակերպությունների հետ կնքվել են 246.2մլն դրամի պայմանագրեր, խնայվել է 123.5մլն դրամ:

Դպրոցներում «Սմարթ» դասարանների վերանորոգում - 2017թվականին մարզպետի հանձնարարությամբ մարզի թվով **17** դպրոցներում խնայված ֆինանսական միջոցներով վերանորոգվել են «Սմարթ» դասարաններ՝ **73.1** մլն դրամ արժեքով:

ՀՀ Լոռու մարզի աղետի գոտու բնակավայրերում բնակապահովման խնդիրների վերաբերյալ-խմբագրել

2017թ. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության տարբեր որոշումներով Լոռու մարզին հատկացվել է 45,5 մլն դրամ: Հատկացված միջոցներից 20 մլն դրամն ուղղվել է Սպիտակ քաղաքում կառուցված սպորտդպրոցի տարածքի իրացման դիմաց: 4ընտանիքից 2-ը մեկ սենյակի շահառուներ էին, երկուսը՝ 2 սենյակի: 1 սենյակի համար տրամադրվել է 9,0 մլն դրամ, յուրաքանչյուրին 4,5 մլն դրամ, իսկ 2 սենյականոց բնակարանի շահառուներին 11 մլն դրամ, յուրաքանչյուրին 5,5մլն դրամ: 25,5 մլն դրամից 7,5մլն դրամն ուղղվել է Սպիտակ քաղաքում բնակարանային պայմանները բավարարելու իրավունքը դատական կարգով

վերականգնած 4 սենյակի շահառու ճանաչված մեկ ընտանիքի, բնակարանի գնման վկայագրի միջոցով բնակարան ձեռք բերելու նպատակով ֆինանսական աջակցության տրամադրմամբ: 18 մլն դրամն ուղղվել է Լոռու մարզի գյուղական բնակավայրերում բնակարանային պայմանների բարելավան իրավունքը դատական կարգով վերականգնած եւ մեկ սենյակի շահառու ճանաչված 6 ընտանիքի ուղղակի ֆինանսական աջակցության տրամադրմանը, յուրաքանչյուրին 3,0 մլն դրամի չափով:

Լոռու մարզի գյուղական բնակավայրերում 345 ընտանիքների նկատմամբ բնակապահովման հարցում ձևավորված պետական պարտավորությունները դեռևս լուծված չեն: Լուծման կարիք ունի նաև սնանկ ճանաչված «Գլենդել-Հիլս» ՓԲԸ-ի կողմից թերություններով ավարտված 31 բնակելի տուն: Այդ 31 բնակելի տները գտնվում են սնանկության գործերով կառավարչի հաշվեկշռում: Հարցի լուծման վերաբերյալ դիմել ենք սնանկության հարցերով կառավարչին:

ՀՏԶԿ-ի /ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ/ ծրագրով 2016-2019թթ. նախատեսված է իրականացնել շուրջ **1,977** մլդ դրամի շինարարական աշխատանքներ:

ՀՏԶԿ-ով նախատեսված աշխատանքները սկսվել են 2016թ.-ից, 2017թ իրականացվել է 852.3 մլն դրամի, իսկ մնացած աշխատանքները կիրականացվեն 2018-2019թթ.: Այս ծրագրերի իրականացումը մեծ աջակցություն է մարզի համայնքներին:

Քաղաքաշինության վարչության կողմից արձանագրված խնդիրները և վերացման ուղիները - Քաղաքաշինության բնագավառի գործունեության վարչական հսկողություն է իրականացվել մարզի 35 համայնքում և կազմվել համապատասխան արձանագրություններ:

Համայնքներում իրականացված վարչական ստուգումների ժամանակ արձանագրվել են թերություններ, որոնք բնորոշ են համայնքների մեծամասնության համար, մասնավորապես մարզի 7 համայնքներ ունեն գլխավոր հատակագծեր, իսկ մնացածները չունեն, որի պատճառը համայնքների ֆինանսական միջոցների սղությունն է: Համայնքների միավորման արդյունքում անհրաժեշտություն է առաջացել կազմել միավորված հանայնքների համակցված գլխավոր հատակագծեր:

2018թ. շինարարական ծրագրերի հիմնական ուղղությունները լինելու են՝

Բազմաբնակարան բնակարանային ֆոնդի վերականգնում, բակերի բարեկարգում, կոմունալ ենթակառուցվածքների վերանորոգում:

Հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների շենքերի սեյսմակայունության բարձրացում և վերանորոգում:

Մշակութային օբյեկտների շենքերի կառուցում և վերանորոգում:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

Մարզում գործում են 62 ներմարզային կանոնավոր ուղևորափոխադրումների երթուղիներ: Այդ երթուղիների սպասարկումը մրցութային կարգով իրականացնում են 14 մասնավոր կազմակերպություններ:

Մարզում գործում է «Հարավկովկասյան երկաթուղու» Գյումրի-Այրում հատվածը՝ 12 կայարաններով:

Ներքաղաքային կանոնավոր ուղևորափոխադրումներ իրականացվում են Վանաձոր, Ալավերդի և Սպիտակ քաղաքներում:

2017թ. վերագործարկվել է Քարինջ-Մարց-Վանաձոր երթուղին:

ՀՀ Վարչապետի հանձնարարական - Ուղևորահոսքի սակավության պատճառով մարզի վեց փոքր համայնքներից՝ Դաշտադեմ, Հովնանաձոր, Քարաբերդ, Կաճաճկուտ, Ծաղկաշատ և Ձորագյուղ, կանոնավոր ուղևորափոխադրումներ չեն իրականացվում: Այդ համայնքներից ուղևորափոխադրումներն իրականացվում են սեփական և տաքսի ավտոմեքենաներով: Համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունում միասնական երթուղային ցանցի ստեղծման տեխնիկական առաջադրանքի՝ նախատեսվում է մարզի խոշոր քաղաքներից կամ մարզկենտրոնից դեպի Երևան, կամ այլ մարզի խոշոր քաղաքներ և դրա հետ միասին տվյալ խոշոր քաղաքը կամ մարզկենտրոնը իրեն հարող բոլոր բնակավայրերին կապող երթուղիների սպասարկման համար հայտարարել մրցույթներ մեկ փաթեթով: Արդյունքում հնարավոր կլինի ընտրել մեկ փոխադրող, որը կսպասարկի մարզի ինչպես շահութաբեր, այնպես էլ ոչ շահութաբեր երթուղիներն ամբողջովին:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2014թ. փետրվարի 13-ի N265-Ն որոշման, Լոռու մարզում ավտոմոբիլային ճանապարհների ցանցը կազմում է 891.1կմ, այդ թվում ըստ նշանակության՝

- միջպետական 218.9 կմ
- հանրապետական 264.3 կմ
- մարզային (տեղական) 407.9 կմ

Մարզում կան

- կամուրջներ և կամրջային անցումներ 175 հատ
- ավտոմոբիլային թունելներ 5 հատ

Մարզային (տեղական) նշանակության ճանապարհների 407.9 կմ ըստ վիճակի գնահատականի.

լավ	-	43.8 կմ
բավարար	-	132.3 կմ
վատ	-	231.8 կմ

2017թ.-ին իրականացված և ծրագրավորված աշխատանքների ընդհանուր արժեքը կազմել է **12,26 մլրդ դրամ**, փաստացի կատարվել է **12,05 մլրդ դրամի** աշխատանք (հավելված 1): 2016 թ.-նի **3.96 մլրդ դրամի** համեմատությամբ աճը կազմել է **204 %**:

2017թ. մարզում ճանապարհաշինության ոլորտում կատարված աշխատանքների շոշափելի աճը հիմնավորվում է նաև կատարված համատարած ասֆալտապատման աշխատանքների քանակի ավելացումով՝

- ասֆալտապատման փաստացի մակերես՝ 2016թ – 15300 մ²

2017թ – 42200 մ²
աճը՝ 26900 մ²

Ճանապարհաշինական աշխատանքների ծավալների աճը բերել է ժամամանակավոր աշխատատեղերի աճի. 2016թ. 350 աշխատատեղի համեմատությամբ 2017թ.-ին ստեղծվել է 600 աշխատատեղ, աճը՝ 71.4%:

Ճանապարհաշինության ոլորտում բոլոր

ֆինանսական աղբյուրներով իրականացված աշխատանքներ

Հ/հ	Օբյեկտի և ծրագրի անվանումը	2017թ. Ծրագիր (մլն դրամ)	Կատարվել է 2017թ. (մլն դրամ)	Ծանոթություն
	Ընդամենը մարզում՝	12,123.27	12,045.87	
	ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵ	11698.7	11543.37	
1	ՀՀ ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ, ԿԱՊԻ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ	122.50	94.90	
2	ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶՊԵՏԱՐԱՆ	513.17	385.47	
3	ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑ	11063.0	11 063.0	
3	ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	424.60	366.90	
4	ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԴՈՆՈՐՆԵՐ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ		135.60	

1. Վանաձոր քաղաքի փողոցների անմխիթար վիճակի վերաբերյալ խնդիրը մարզպետի կողմից ներկայացվել էր հանրապետության նախագահին: Նախագահի հանձնարարականով կառավարության 23.06.2017թ թիվ 720-Ն և 24.08.2017թ թիվ 1047-Ն որոշումներով **300 մլն դրամ** հատկացվեց Վանաձոր համայնքի 16 փողոցների վերանորոգման համար, ինչի արդյունքում համատարած ասֆալտապատման մակերեսը կազմեց մոտ 37500 քմ, իսկ փոսային նորոգման մակերեսը՝ մոտ 11000 քմ:

2. Ներկայումս ընթացքի մեջ են Մ6 Վանաձոր-Ալավերդի-Վրաստանի սահման միջպետական ավտոճանապարհի առաջին փուլով նախատեսված հիմնանորոգման աշխատանքները, որոնց պայմանագրային ընդհանուր արժեքը կազմում է **15.45 մլրդ դրամ**: Մինչ օրս կատարվել են **11.063 մլրդ դրամի** աշխատանքներ: Ներկայումս ճանապարհի վերակառուցման ավարտական փուլում գտնվող երեք թունելները բերվել են ժամանակակից տեսքի, ապահովվել են ստանդարտներով պահանջվող գաբարիտային չափերը, կառուցվել է երեք նոր կամուրջ:

Երկրորդ փուլով նախատեսվող ճանապարհահատվածի երկարությունը կազմում է 51.74կմ, որից 32.95 կմ՝ Լոռու մարզում: Մրցույթն ամփոփվել է: Աշխատանքների սկիզբը նախատեսված է 2018թ. գարնանը, ավարտը 2020թ.-ի աշնանը:

Մ-6 միջպետական նշանակության ճանապարհի հիմնանորոգման և Վանաձոր համայնքի փողոցների վերանորոգման արդյունքում Վանաձոր քաղաքում ամբողջովին բարելավվել է Մ-6 և Մ-8 միջպետական նշանակության ճանապարհները կապող փողոցների վիճակը:

3. ՀՀ բյուջեով 100 մլն դրամ է հատկացվել Վանաձոր քաղաքի Հալաբյան փողոցի կամրջի հիմնանորոգման համար: Աշխատանքների արդյունքում վերանորոգվել են

կամրջի ե/բետոնե կոնստրուկցիաները, հիմնանորոգվել է ե/բետոնե ծածկը, տեղադրվել է մետաղական բազրիք, կատարվել է համատարած ասֆալտապատում:

4. Մարզպետարանին հատկացված միջոցներով իրականացվել են մարզային նշանակության ա/ճանապարհների պահպանում և շահագործում՝ **89.67 մլն դրամ** ընդհանուր արժեքով, որից ընթացիկ ձմեռային պահպանման համար՝ 35.12 մլն դրամ, ընթացիկ ամառային պահպանման համար՝ 54.55 մլն դրամ:

Ճանապարհաշինության ոլորտում խնդիր է հանդիսանում բավարար և վատ վիճակի (364.0կմ) մարզային նշանակության ավտոճանապարհների հիմնանորոգման անհրաժեշտությունը, որի լուծման համար նախատեսվում է իրականացնել համատեղ ծրագրեր՝ մասնավոր և դոնոր կազմակերպությունների, համայնքների և պետական բյուջեների ֆինանսական միջոցների ներգրավմամբ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

Բնակֆոնդ

Բնակչության կենսապահովման կարևոր բնագավառ է հանդիսանում բնակարանային եւ ենթակառուցվածքների գործունեության ոլորտը, ինչը համակարգում է մարզի բազմաբնակարան շենքերի կառավարումը և կոմունալ գործունեությունը, ապահովում կապը բնակչության, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և մարզպետարանի միջև:

«Լոռու մարզում առկա է 1805 բազմաբնակարան շենք, դրանց կառավարումն իրականացվում է համատիրությունների եւ համայնքների ղեկավարների միջոցով:

Մարզում առկա է՝

- ✓ Մարզի անվարտ մնացած, տարբեր աստիճանի պատրաստվածության բնակելի շենքերը 288-ն են
- ✓ III կարգի վնասվածության եւ ամրացման ենթակա բազմաբնակարան շենքերը – 169
- ✓ տանիքի վերանորոգման կարիք ունի 430 բազմաբնակարան շենք
- ✓ գործող համատիրությունները մարզում 42-են (41 Վանաձորում, 1-ը Գուգարքում)
- ✓ Մարզում առկա 185 վերելակներից 56-ն անսարք են (129 սարքին)

Ջրամատակարարում եւ ջրահեռացում

2017 թվականի հունվարից «Վեոլիա Ջուր» ընկերությունը պաշտոնապես դարձել է Հայաստանի Հանրապետության խմելու ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի միասնական օպերատորը, ում սպասարկման տարածքում առկա է 25 համայնք, 14 բնակավայր:

Ջրամատակարարման սեփական համակարգ ունեցող համայնքները 36-ն են, բնակավայրերը 30-ը, որոնք խմելու ջրի պաշարները ստանում են սարերի բնական աղբյուրներից, գետերից: Նշված համայնքներում առկա է ջրամատակարարման համակարգի ներքին ցանցի մաշվածությունը:

2017թվականին ջրամատակարարման բնագավառում ՀՀ ԿԱ «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ԾԻԳ» ՊԸ կողմից իրականացվել են **292,5 մլն դրամի** աշխատանքներ:

Աղբահանություն

2017թվականի հունիս ամսին մարզի 14 համայնքներում իրավաբանական անձերի թիվը եղել է 1845-ը, իսկ 2018թվականի հունվարի մեկի դրությամբ՝ 211-ով ավելի (2056):

Մարզում համակարգված աղբահանություն իրականացվում է հիմնականում քաղաքային համայնքներում: Գյուղական համայնքներում հատուկ աղբամաններ չեն նախատեսվում, աղբահանությունը կատարվում է լոկալ եղանակով, չկան պահանջվող նորմերին համապատասխանող աղբավայրեր, չկան նաեւ աղբավայրերից կեղտաջրերի ֆիլտրացման համակարգեր (բացառությամբ Ալավերդի քաղաքի):

2017թ.-ին ՀՀ Լոռու մարզում գույքագրվել է 348 աղբավայր, որից 340-ը փակվել է: Ներկայումս շահագործվում է 8 աղբավայր (Արջուտ, Սպիտակ, Տաշիր, Ամրակից, Ալավերդի, Ախթալա, Թումանյան և Դսեղ):

«Մաքուր Հայաստան» ծրագրի շրջանակներում հոկտեմբեր-հունվար ամիսներին բնակչության կողմից էլեկտրոնային քարտեզում տեղադրվել է ոչ սահմանված վայրում աղբաթափման և աղբահանման ուշացման թվով 10 լուսանկար: Նշված թերությունները վերացնելու համար մեր կողմից եղել է արագ արձագանք և համայնքների համապատասխան ոլորտը սպասարկող մասնագետների հետ տեղերում ուսումնասիրվել և վերացվել են թերությունները: Վերոնշյալ քարտեզում տեղադրվող լուսանկարների նկատմամբ իրականացվում է ամենօրյա վերահսկողություն:

Ի կատարումն ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ. նիստի արձանագրության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի քաղաքաշինության վարչության աշխատակիցների կողմից 2018 թվականի հունվար ամսին ուսումնասիրվել են մարզի մուտքերից դեպի մարզկենտրոն Վանաձոր միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհահատվածները: Նշված հատվածներում ինչպես ճանապարհին հարող այնպես էլ վերը նշված ճանապարհներին հարակից համայնքների վարչական տարածքներում առկա են կենցաղային և շինարարակ աղբի կուտակումներ:

Մեր կողմից գրություններ է ուղղարկվել համապատասխան համայնքների ղեկավարներին և ճանապարհաշինական ձեռնարկություններին, հանձնարարվել է վերացնել նշված աղբակույտերը, արդյունքների մասին ներկայացնել տեղեկատվություն եւ նշված աշխատանքները կատարել ողջ տարվա ընթացքում:

Գազամատակարարում

Լոռու մարզի 56 համայնքները՝ 7 քաղաքային եւ 49 գյուղական, բաշխված են 5 տարածաշրջանների մեջ: Առ 01.01.2018թ. դրությամբ մարզում առկա է գազաֆիկացված 50(89.3%) համայնք եւ չգազաֆիկացված 6(10.7%) համայնք (գազաֆիկացված համայնքներում առկա են թվով 26 չգազաֆիկացված բնակավայրեր): Առ 01.01.2018թ. դրությամբ Լոռու մարզում առկա է թվով 65177 բաժանորդ: 2017թ. ընթացքում բաժանորդների թվաքանակը 2016թ-ի 64549 բաժանորդների նկատմամբ աճել է 628-ով:

2017 թվականին մարզում իրականացվել են **173.2 մլն. դրամ** ընդհանուր արժեքով գազամատակարարման աշխատանքներ: 2016թ.-ի **133.3** մլն դրամի նկատմամբ աճը կազմել է 25.3%:

ԷՆԵՐԳԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ

ՀՀ Լոռու մարզի էլեկտրաէներգիայի մատակարարը «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ «Հյուսիսային» մասնաճյուղն է, որը հանդիսանում է միջանկյալ օղակ արտադրող կայանների և բաշխիչ ցանցերի միջև ՀՀ հյուսիսային տարածքում: «Հյուսիսային» մասնաճյուղը հանդիսանում է նաև կարևոր օղակ, որի միջոցով կատարվում է էլեկտրաէներգիայի փոխանցումը Վրաստանի Հանրապետություն:

2017 թվականին մարզում իրականացվել են էլեկտրամատակարարման աշխատանքներ՝ **2,988.5 մլն** դրամ ընդհանուր արժեքով, ինչը 9 անգամ ավել է 2016թ.-ի **298.4 մլն** դրամի նկատմամբ:

ՀՀ Լոռու մարզում էլեկտրաէներգիայի մատակարարումն իրականացնում է «ՀԷՑ» ՓԲԸ «Դեբեդ» մասնաճյուղը, որի սպասարկման տարածքի բնակավայրերում առ 01.01.2018թ. դրությամբ առկա է շուրջ **83 908** բաժանորդ:

«ՀԷՑ» ՓԲ ընկերության կողմից կատարվել է շուրջ **509.8 մլն** դրամի ներդրում.

Թվով 26 համայնքապետարանների ֆինանսավորմամբ իրականացվել են փողոցային լուսավորության համակարգերի կառուցման և բարելավման աշխատանքներ՝ **60.0 մլն** դրամի:

ԿԱՊ

2017 թվականին ՀՀ Լոռու մարզի 9 համայնքների մարզային ենթակայության թվով 17 դպրոցներում ստեղծվել են սմարթ դասասենյակներ՝ հազեցած ժամանակակից լավագույն տեխնիկայով, սմարթ գրատախտակներով, շարժական գույքով: Ներկայումս թվով 6 դասասենյակների կառուցման աշխատանքներն ընթացքի մեջ են, որոնք շահագործման կհանձնվեն 2018 թվականին: Նախատեսվում է նաև համագործակցություն Վանաձորի տեխնոլոգիական կենտրոնի և Դիլիջանի միջազգային կենտրոնի հետ, որոնք մարզում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում լուրջ ներդրումներ են կատարում:

Վերոնշյալ դպրոցներում առկա ինտերնետային կապի հնարավորությունները թույլ չեն տալիս լիարժեքորեն իրականացնել նախատեսվող միջոցառումները: Ինտերնետային կապի հնարավորությունների բարելավման հարցում ակնկալում ենք ՀՀ կառավարության աջակցությունը:

ՀՈՂԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ և ՀՈՂՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ

/ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ/

- 2017թ. կազմվել և ժամանակավոր սխեմաների միջգերատեսչական հանձնաժողովի քննարկմանն է ներկայացվել 29 ժամանակավոր սխեմա Ամրակից, Դսեղ, Մեծ Պարնի, Զիլիզա, Լեռնապատ, Հարթագյուղ, Յաղդան, Կաթնաղբյուր, Արջուտ, Նոր Խաչակապ, Ախթալա/Նեղոց/, Ալավերդի/Հաղպատ/, Դարպաս, Լերմոնտովո, Սպիտակ, Լուսաղբյուր, Մեծավան, Ագարակ, Թումանյան/Լորուտ/, Տաշիր/Լեռնահովիտ, Դաշտադեմ, Կաթնաղբյուր, Մեղվահովիտ, Նովոսելցովո, Պուշկինո, Գուգարք, Վահագնաձոր, Այգեհատ, Սպիտակ համայնքներում, որոնք միջգերատեսչական հանձնաժողովի կողմից ստացել են դրական եզրակացություն:

2017 թ. մարզի համայնքներում օտարվել է 184 միավոր հողամաս 42.12 հեկտար մակերեսով: Աճուրդների մեկնարկային գները սահմանվել է կադաստրային արժեքներով կամ գերազանցել է այն: 2017թ. հողամասերի աճուրդներից համայնքների բյուջե է մուտքագրվել շուրջ 72.3 միլիոն ՀՀ դրամ: Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով սահմանված նվազագույն մեկնարկային արժեքը օտարված հողամասերի համար կազմում է 30.79 միլիոն ՀՀ դրամ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզի համայնքներում իրականացված հողերի աճուրդային վաճառքի արդյունքում ձևավորված գումարը կազմել է Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով սահմանված նվազագույն մեկնարկային արժեքի 392.0%-ը:

2017թվականին վարձակալության է տրամադրվել 806.62 հա պետական սեփականության գյուղատնտեսական նշանակության հողամաս 926.3 հազ. ՀՀ դրամ վարձավճարով: Ընդհանուր առմամբ 2017 թ. վարձակալության տրամադրման համար նախատեսնված **6453.4** հա պետական սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նշանակության հողերից փաստացի վարձակալության է հանձնվել **4462.7** հա **10469.4** հազ. դրամ վարձավճարով, փաստացի գանձվել է **10703.0** հազ դրամ վարձավճար, հավաքագրումը կազմել է **102** %:

2017 թ. վարձակալության տրամադրման համար նախատեսնված 70591 հա համայնքային և պետական սեփականություն հանդիսացող գյուղատնտեսական նշանակության հողերից փաստացի վարձակալության է հանձնվել 43627.6 հա 141293.4 հազ. դրամ վարձավճարով, փաստացի գանձվել է **141465.1** հազ դրամ վարձավճար: Լոռու մարզի համայնքների կողմից հողերի վարձակալությամբ տրամադրման վարձավճարների հավաքագրումը կազմել է **100.3** %

- ՀՀ կառավարության 2000թ. հոկտեմբերի 23-ի 'Հայաստանի Հանրապետության հողային հաշվեկշիռը կազմելու կարգը հաստատելու մասին' թիվ 656 որոշման համաձայն կազմվել և ժամանակին ՀՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե և ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն է ներկայացվել մարզի հողային հաշվեկշիռը 2017թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ:
- Լոռու մարզի հողային հաշվեկշռի համաձայն մարզի վարչական տարածքը կազմում է 379864.5 հա, որից գյուղատնտեսական նշանակության 250903.9 հա, Բնակավայրերի՝ 16485.2 հա, Արդյունաբերության ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության օբյեկտների հողեր՝ 3991.9 հա, Էներգետիկայի կապի տրանսպորտի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների հողեր՝ 1653.5 հա, Հատուկ պահպանվող տարածքների հողեր՝ 2402.6 հա, Հատուկ նշանակության՝ 1217.1 հա, Անտառային՝ 100603.4 հա, Զբոսային՝ 2606.9 հա:

Գյուղատնտեսական նշանակության՝ 250903.9 հա հողերից, որից վարելահող 42038.3 հա, բազմամյա տնկարք 407.7 հա, խոտհարք 35041.3 հա, արոտ 145638.8 հա, այլ հողատեսք 27777.9 հա փաստացի օգտագործվում է, 84953.1 հա, որից վարելահող 32517.9 հա, բազմամյա տնկարք 300.6հա, խոտհարք 20938.2հա, արոտ 29533.2հա, այլ հողատեսք 1663.2 հա:

Օժանդակվել է համայնքների շուրջ 150 միավոր ջրամատակարարման համակարգերի գույքի և զբաղեցրած հողամասերի պետական գրանցման, հողամասերի նպատակային

նշանակության փոփոխման և դրանք ջրամատակարար ընկերություններին հանձնման աշխատանքներին:

**ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԵՎ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ
ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ 2017 ԹՎԱԿԱՆԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ**

2017 թվականի ընթացքում տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման բնագավառում աշխատանքային գործունեության հիմնական ուղղություններն են հանդիսացել.

- Տեղական ինքնակառավարման և հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների գործունեության համակարգման բնագավառում օրենսդրությամբ մարզպետին վերապահված լիազորությունների լիարժեք և արդյունավետ իրականացման ապահովումը.
- Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի համագործակցության արդյունավետության բարձրացումը.
- Համայնքների խոշորացման գործընթացի կազմակերպումը.
- Իրավական հսկողությունը մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների սեփական լիազորությունների իրականացման նկատմամբ և ՏԻՄ-երին մեթոդական, խորհրդատվական, գործնական օգնության կազմակերպումը.
- Համայնքներում առկա խնդիրների լուծմանը քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցության առավել ակտիվ ներգրավումը:

ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

- Նախապատրաստվել և անցկացվել են մարզի խորհրդի 4 նիստեր: Նիստերի օրակարգերում ընդգրկվել և քննարկվել են 12 հարցեր:
- Հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների գործունեության համակարգման և տեղական ինքնակառավարման բնագավառում օրենսդրությամբ մարզպետին վերապահված լիազորությունների լիարժեք և արդյունավետ իրականացման նպատակով ներկայացվել և ընդունվել են մարզպետի 21 որոշումներ:
- Աջակցություն է ցուցաբերվել թիվ 22, 23, 24, 25 տարածքային ընտրական հանձնաժողովներին և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին՝ ՀՀ Ազգային ժողովի, մարզի համայնքների ՏԻՄ-երի ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման կազմակերպման աշխատանքներում:
- Իրականացվել է ՀՀ օրենսդիր, գործադիր, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմիններից, հասարակական կազմակերպություններից, քաղաքացիներից ստացված 8391 գրությունների քննարկման աշխատանքների համակարգումը, 2016թ.-ին՝ 6269:
- Ներկայացվել է պաշտոնական թղթակցությունների, հանձնարարականների կատարման 977 պատասխանների նախագծեր, 2016թ.-ին՝ 1117:
- Ուսումնասիրվել է քաղաքացիներից ստացված 106 դիմում-բողոքներ և ներկայացվել են դրանց պատասխանների նախագծեր, 2016թ.-ին՝ 77:

- Ըստ անհրաժեշտության և ստացված հանձնարարականների կազմվել և համայնքների ՏԻՄ-երին է ուղարկվել **175** շրջաբերական գրություններ, 2016թ.-ին՝ **132**:
- **35** համայնքներում իրականացվել է ՏԻՄ-երի սեփական լիազորությունների իրականացման նկատմամբ իրավական հսկողություն և դրանց վերաբերյալ քննարկումներ են կազմակերպվել Լոռու մարզպետի տեղակալների մոտ:
- Պարբերաբար կազմակերպվել է մարզպետի, նրա տեղակալների, մարզպետարանի աշխատակազմի և կառուցվածքային ստորաբաժանումների ղեկավարների այցելությունները համայնքներ, որոնք ուղեկցվել են տեղական ինքնակառավարման մարմինների և համայնքի բնակչության հետ հանդիպում-քննարկումներով, որոնց ժամանակ բնակչությունը հնարավորություն է ունեցել ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն և բացատրություններ իրենց հուզող հարցերի վերաբերյալ:
- Համակարգվել է համայնքների 2017 թվականի բյուջեների կատարման տարեկան հաշվետվություններին մարզպետարանի ներկայացուցիչների մասնակցության աշխատանքները:
- Կազմակերպվել է տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից ընդունված որոշումների օրինականության վերահսկումը, թերի կամ գործող օրենսդրության պահանջներին չհամապատասխանող որոշումների մասին տեղյակ է պահվել դրանք ընդունող ՏԻՄ-երին և առաջարկվել է դրանք լրամշակել, համապատասխանեցնել գործող օրենսդրությանը: 2017 թվականին ստացվել են համայնքների ավագանիների **3554** և համայնքների ղեկավարների **7220** որոշումներ:
- Ըստ անհրաժեշտության աշխատանքներ են տարվել հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների հետ (զինկոմիսարիատներ, ոստիկանության մարզային վարչություն, վիճակագրության ծառայության մարզային բաժին, փրկարարական մարզային վարչություն, «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայության Վանաձորի հաշվառման քննական բաժանմունք և այլ ծառայություններ):

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՐ

- 2017 թվականին անցկացվել են ՏԻՄ-երի ընտրություններ **13** համայնքներում, որից **10**-ում խոշորացված համայնքների ղեկավարների և ավագանիների, **2**-ում համայնքի ղեկավարի, **1**-ում ավագանու անդամների:
- Համայնքների խոշորացման գործընթացի կազմակերպման նպատակով կազմակերպվել են քննարկումներ համայնքների ՏԻՄ-երի մասնակցությամբ:
- Խոշորացման արդյունքում Թումանյանի, Ստեփանավանի և Տաշիրի տարածաշրջանների թվով **61** համայնքների միավորման արդյունքում ստեղծվել են **10**-ը խոշորացված համայնքներ՝ Ալավերդի, Ախթալա, Օձուն, Շնող, Ստեփանավան, Գյուլագարակ, Լոռի Բերդ, Տաշիր, Մեծավան, Սարչապետ:
- Խոշորացված համայնքների ղեկավարների հետ քննարկվել են համայնքապետարանների աշխատակազմերի կառուցվածքների, հաստիքացուցակների կազմման հարցերը և համայնքային ծառայության անվանացանկերը ներկայացվել են ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարի հաստատմանը:

- Կարևորելով ՏԻՄ-երի բյուջետային կարողությունների զարգացումը և տեղական եկամուտների հավաքագրման աճի ապահովումը՝ մարզի բոլոր համայնքների ղեկավարներին և համայնքապետարանների աշխատակազմերին մշտական խորհրդատվական, մեթոդական, գործնական օգնություն է ցուցաբերվել համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման կազմակերպման հարցում: Բյուջեների սեփական եկամուտների ցածր հավաքագրում ունեցող համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի հետ պարբերաբար կազմակերպվել են քննարկումներ:

- Աշխատանքներ են իրականացվել համայնք-մասնավոր հատված համագործակցության մակարդակի բարձրացման ուղղությամբ՝ 01.01.2017թ. դրությամբ 9-ը համայնքները մասնավորի կառավարմանը փոխանցել էին 17 ծառայություններ, 31.12.2017թ. դրությամբ համապատասխանաբար՝ 30 համայնք և 53 ծառայություններ: Մասնավոր հատվածի կառավարմանը փոխանցված ծառայությունները մեծամասամբ աղբահանության և սանիտարական մաքրման ոլորտի ծառայություններն են:

- Մշտական մեթոդական և գործնական օգնություն է ցուցաբերվել մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ՏԻՄ ոլորտի գործող օրենսդրության և հատկապես «Տեղական ինքնակառավարման մասին» և «Համայնքային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքների կիրարկման և գործավարության կազմակերպման հարցերում:

- Աջակցություն է ցուցաբերվել համայնքապետարանների աշխատակազմերին գույքահարկի բազաների վարման աշխատանքները կազմակերպելու հարցում, ՀՀ ոստիկանության «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայությունից ստացվել և աշխատակազմերին է տրամադրվել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց անվամբ հաշվառված տրանսպորտային միջոցների ցանկը: Ամիսը մեկ անգամ «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայության Վանաձորի հաշվառման քննական բաժանմունքից ստացվել, տեսակավորվել և ըստ համայնքների աշխատակազմերին է տրամադրվել հաշվառված և հաշվառումից հանված տրանսպորտային միջոցների ցուցակները:

- Մարզի 56 համայնքներից համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգ ունեն 38-ը, 67.9% :

- ՀԿՏՀ ներդրած համայնքների համակարգերը միացված են Mullbery համակարգին՝ էլեկտրոնային փաստաթղթաշարժ իրականացնելու նպատակով, սակայն այդ համայնքներից մեծ մասը փաստաթղթաշարժը մարզպետարանի հետ չեն իրականացնում այդ համակարգում տարաբնույթ տեխնիկական անսարքությունների պատճառաբանությամբ:

- Մարզի 37 համայնքներ ունեն ինտերնետային կայքեր, սակայն այդ կայքերի շահագործման մակարդակը գոհացուցիչ չէ: Աշխատանքներ տարվել համայնքների կողմից այդ կայքերում առկա նյութերի թարմացման ուղղությամբ:

- Ապրիլ ամսին տեղեկատվական համակարգերի զարգացման և վերապատրաստման կենտրոնը (ՏՀԶՎԿ) իրականացրել է մարզի համայնքների կողմից ՀԿՏՀ շահագործման մշտադիտարկում, որի արդյունքները ներկայացվել է մարզպետարանում կազմակերպված սեմինարի ժամանակ համայնքապետարանների և ՏՀԶՎԿ համապատասխան ներկայացուցիչների մասնակցությամբ:

- ՀՀ ոստիկանության անձնագրային և վիզաների վարչությունից ստացվել և համայնքապետարաններին է տրամադրվել 2016թ.-ի երկրորդ կիսամյակում բնակչության պետական ռեգիստրում հաշվառված և հաշվառումից հանված քաղաքացիների ցուցակները, 2017թ. հուլիսին համայնքապետարաններին տրամադրվել է հուլիսի 1-ի դրությամբ հաշվառված քաղաքացիների ցուցակները:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ

- Համայնքապետարանների աշխատակազմերի համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները զբաղեցնելու համար հայտարարվել են **56** մրցույթներ, որոնցից կայացել են **19**-ը: Մրցույթներին մասնակցելու համար դիմել են **25** քաղաքացիներ, մրցույթներին մասնակցել են **24**-ը: Մրցույթների արդյունքում հաղթող ճանաչվել և թափուր պաշտոններում նշանակել են **16**-ը:
- Ապահովվել են համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների հրապարակայնությունը՝ մարզպետարանի կայք էջում մշտապես տեղադրվել են հայտարարված մրցույթների վերաբերյալ տեղեկատվությունը, բացի այդ պատշաճ կերպով կազմվել և սահմանված ժամկետներում ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն են ներկայացվել համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների հայտարարությունները և ժամանակացույցերը: Մրցույթների արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ամիսը մեկ անգամ ներկայացվել է ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն և հանրային իրազեկման նպատակով դրանք տեղադրվել են մարզպետարանի կայքում:
- Վարչության աշխատակիցները համայնքային ծառայության մրցութային և ատեստավորման հանձնաժողովների կազմում մասնակցել են մարզի համայնքապետարանների աշխատակազմերի **67** համայնքային ծառայողների ատեստավորման աշխատանքներին:
- «Մաստեր Սթայլ» ՍՊԸ-ի» ՀԿ-ի հետ կազմակերպվել է Վանաձորի և Սպիտակի համայնքապետարանների աշխատակազմերի **47** համայնքային ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող համայնքային ծառայողների վերապատրաստումը:

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Լոռու մարզում 2017թ. գործել է.

ա/ 6 բուհ, որից 2-ը ոչ պետական, 9 միջին մասնագիտական և 2 արհեստագործական պետական ուսումնական հաստատություններ

բ/ 69 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություն՝ 4797 երեխաներով, 2 ոչ պետական ՆՈՒՀ և 34 նախակրթարան /34 խումբ, 585 երեխա/

գ/ 163 հանրակրթական ուսումնական հաստատություն, այդ թվում 80-ը՝ միջնակարգ, 68-ը՝ հիմնական, 1-ը՝ հատուկ /մաթեմատիկայի և բնագիտական առարկաների խորացված ուսուցմամբ/, 11 ավագ դպրոց և 3 վարժարան /2-ը՝ մասնագիտացված/:

Մարզային ենթակայությամբ գործող 149 դպրոցներն ընդգրկում են՝

միջնակարգ դպրոցներ - 80

վարժարան

հիմնական դպրոցներ - 68

26751 սովորողները կոմպլեկտավորվել են 1607 դասարաններում 2016-2017թթ. ուսումնական տարում մարզի 163 հանրակրթական դպրոցներում աշխատել են 3178 ուսուցիչ, այդ թվում 2798-ը՝ մարզային ենթակայության դպրոցներում: Ուսուցիչ աշակերտ հարաբերակցությունը 2016-2017 ուսումնական տարում կազմել է 1/8.5 /2015-16 ուստարում եղել է 1/8.3/:

Նախադպրոցական կրթություն

2017 թվականին Լոռու մարզում գործել է 69 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություն: Գործող նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների շենքային հզորությունը կազմում է 5443 երեխա/տեղ, որի միայն 88%-ն է շահագործվում:

2017թ. ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները կազմակերպվել են 165 խմբով, որտեղ ընդգրկվել է 4856 երեխա: Ընդ որում, 5-6 տարեկանների թիվը 1805 է: Երեխա/դաստիարակ հարաբերակցությունը կազմում է 1/14:

Գյուղական համայնքների ՆՈՒՀ-երում ընդգրկված երեխաների թիվը կազմել է մարզի ՆՈՒՀ-երում ընդգրկված երեխաների ընդհանուր թվի 24%-ը: Այս բացը լրացվում է գյուղական համայնքների դպրոցների կազմում գործող (նախակրթարանների միջոցով):

2013-2017 թվականներին նախադպրոցական հաստատությունների քանակի և դրանցում ընդգրկված երեխաների թվի դինամիկան տրված է աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1.

Տարեթիվը	Մանկապարտեզների թե ՆՈՒՀ թիվը	Խմբերի թիվը	Հաճախող երեխաների թիվը	5-6 տարեկան երեխաների թիվը	դաստիարակ-երեխա հարաբերակցությունը
2013	68	149	4346	1638	1/12,4
2014	69	155	4575	1828	1/12,5
2015	68	154	4538	1844	1/12,6
2016	68	152	4379	1807	1/13
2017	69	165	4856	1805	1/14

Ինչպես երևում է աղյուսակից, կրթական բարեփոխումների արդյունքում երեխա-դաստիարակ հարաբերակցության մեջ արձանագրվել է դրական դինամիկա:

Ուսումնասիրվում են նախակրթարանների թիվը ավելացնելու հնարավորությունները: 2018 նախակրթարանների թիվը ավելացնելու դեպքում կունենանք ավելի շատ հաճախող երեխաներ:

Միջնակարգ կրթություն

Մարզային ենթակայության 149 դպրոցում աշխատում է 2798 ուսուցիչ, որոնցից 2602-ը ունի բարձրագույն մանկավարժական, կամ բարձրագույն կրթություն /91.4%-ը/, մնացած 196-ը՝ միջին մասնագիտական կամ թերի բարձրագույն:

1 դասարանում սովորող աշակերտների միջին թիվը 16.4 է:

Ուսուցչի միջին ծանրաբեռնվածությունը կազմում է շաբաթական 17.6 ժամ:

Հանրակրթական հաստատությունների հիմնական ցուցանիշները ըստ տարիների ներկայացված են աղյուսակ 2-ում:

Աղյուսակ 2.

Ցուցանիշներ	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Դպրոցների քանակը	151	151	151	150	149
Աշակերտների թվաքանակը՝ այդ թվում	24861	25226	26120	26435	26751
/1-ին/ դասարան	2848	3017	3055	3223	3118
/9-րդ/ դասարան	2183	1132	2145	2031	2346
/12-րդ/ դասարան	1135	1190	1096	959	498
Միջին հաշվով 1դպրոց հաճախում են	160	160	173	176	179
Դասարանների միջինքանակը մեկ դպրոցում	10.3	10.4	10.6	10.7	10.7
Միջին հաշվով մեկ դասարան հաճախում են	15.9	15.9	16.2	16.4	16.7
Ուսուցիչ-աշակերտ հարաբերակցություն	1/7.9	1/8.1	1/8.3	1/8.3	1/8.5

Գծապատկերից երևում է, որ 2017 թվականի սեպտեմբերին նախորդ տարվա համեմատ արձանագրվել է աշակերտների թվի աճ՝ 316-ով: Աշակերտների թիվն ըստ կրթական մակարդակների նախորդ տարվա համեմատ աճել է տարրական դպրոցում՝ 1.76%, միջին դպրոցում՝ 2.7%, ավագ դպրոցում՝ նվազել է 10,1%:

Հուլիս-օգոստոս ամիսների ընթացքում համակարգվել և վերահսկվել են մարզի դպրոցական տարիքի երեխաների հաշվառումը և նրանց ընդգրկումը հանրակրթական

դպրոցներ: Արդյունքում՝ 2017թ. սեպտեմբերին 1-ին դասարան է ընդունվել 3118 երեխա: Այս ցուցանիշը 105-ով պակաս է նախորդ տարվա ցուցանիշից:

Ըստ դպրոցների տվյալների 2017թ. մարզի տարածքում հայտնաբերվել են հանրակրթական հաստատություններում գրանցված, սակայն պարտադիր ուսուցումից դուրս մնացած 54 երեխաներ (հիմնականում մեկնել են արտերկիր): Պարտուսից դուրս մնացած երեխաների ծնողների կամ խնամակալների հետ կազմակերպվել են հանդիպումներ, կատարվել են բացատրական աշխատանքներ:

Կրթության ոլորտում աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրին միտված մարզի պարտուսի տարիքի երեխաների ընդգրկվածությունը հանրակրթական համակարգում կազմում է 99,8%: Ի կատարումն ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարի առաջին տեղակալ Վ. Տերտերյանի մոտ 22.03.2017թ. կայացած խորհրդակցության N22/03 արձանագրության 3-րդ կետի՝ նախապատրաստվել է մարզի սոցիալապես անապահով, ծնողազուրկ 7-13 տարեկան 415 աշակերտների ցուցակը, որոնք իրենց ամառային հանգիստը 3 հերթափոխով անց են կացրել Հանքավանի «Լուսաբաց» մանկական առողջարարական ճամբարում:

Խորհրդատվական օգնություն է ցուցաբերվել մարզի 149 հանրակրթական դպրոցների խորհուրդներին՝ դպրոցների տարիֆիկացիաների կազմման, հաստիքացուցակների ձևավորման, ֆինանսատնտեսական և ուսումնադաստիարակչական հարցերի քննարկումների կազմակերպման, տնօրենների ու ուսուցիչների ընտրությունների և այլ հարցերում:

Հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության թիվ 801-Ն որոշումը՝ 2017թ.-ի օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին կազմակերպվել է մարզային ենթակայության 148 հանրակրթական դպրոցների կանոնադրությունների նոր խմբագրման և հաստատման գործընթացը:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրումը և զարգացումը դիտելով առաջնահերթություն, մարզը հայտարարվել է «Սմարթ» մարզ: Այդ գաղափարախոսության շրջանակներում մարզի 17 հանրակրթական դպրոցներում ստեղծվել են «Սմարթ» դասարաններ՝ հագեցած ամենաժամանակակից տեխնիկական միջոցներով, բարձր հզորության համակարգիչներով: Դասասենյակների վերանորոգումը, կահավորումը, համակարգչային տեխնիկայի ձեռքբերումը իրականացվել է դպրոցների խնայողությունների հաշվին: Ընդհանուր ներդրված միջոցները շուրջ 128.0 մլն դրամ (վերանորոգում, ձեռք է բերել գույք և ժամանակակից տեխնիկական միջոցներ, այդ թվում սմարթ գրատախտակներ):

2018թ. նախատեսվում է «Սմարթ» դասարանների հիմնում Վանաձորի թիվ 1, թիվ 3, Գյուլագարակի հիմնական, Լեռնապատի, Ալավերդու թիվ 4, Օձունի թիվ 2 և Լեռնահովիտի միջնակարգ դպրոցներում:

Նախատեսվում է նաև

ա/Մարզում «Սմարթ» դասարանների հիմնում ևս մի քանի հանրակրթական դպրոցներում :

բ/Մարզկենտրոնում և տարածաշրջանային կենտրոններում բարձրակարգ մասնագետներով համալրված դպրոցների առանձնացում և օնլայն(առցանց) դասերի կազմակերպում գյուղական համայնքների դպրոցների հետ:

Տնօրենների կողմից սահմանված կարգով և պարբերականությամբ տեղեկատվություն է ներկայացվել գույքագրման, շենք-շինությունների ֆիզիկական վիճակի մասին: Ստացված

տեղեկատվությունը մասնագիտական վերլուծության է ենթարկվել, որը հիմք է ծառայել հիմնանորոգման, արդիականացման ծրագրերի մշակման համար եւ 2018թ.-ի պլանների ձեւավորման համար:

Մարզում գործում է թվով 19 դպրոց, որոնց աշակերտների թիվը չի գերազանցում 30 աշակերտը: Թերթեռնված դպրոցներում 2018 թվականին նախատեսվում է իրականացնել ուսումնասիրություն, վերլուծության արդյունքում առաջարկել ռացիոնալացման ենթակա թվով 4 դպրոցները:

Արդյունքում աշակերտները կհաճախեն հարակից համայնքի գույքով և մասնագետ կադրերով ապահովված դպրոց: ՀՀ պետական բյուջեն կխնայի 76.0 մլն դրամ:

Մարզային ենթակայության թվով 149 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններից 66-ը ջեռուցումը իրականացնում է լոկալ համակարգով /բնական գազ, կաթսայատուն կամ փոքր հզորության կաթսա/, 44-ը գազի վառարանով, 22-ը վառելիքայտով, 19-ը էլեկտրականությամբ, 2-ը հեղուկ վառելիքով:

ՀՀ կառավարության 2006թ. հունվարի 26-ի թիվ 346-Ն որոշման համաձայն ՀՀ Լոռու մարզպետարանի ենթակայության թվով 2 դպրոցների ամրացված անշարժ գույքը հանձնվել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության տնօրինությանը /մարզային ենթակայության թվով 149 հաստատություններին ամրացված գույքից հանձնված է 69-ինը/:

Ներկայացվել է թվով երկու ՀՀ կառավարության որոշման նախագծեր՝ «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան թիվ 3 հիմնական դպրոց» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը գույք ամրացնելու մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի Վանաձորի Մարշալ Բաղդասյանի անվան թիվ 26 հիմնական դպրոց» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը միացման ձեւով վերակազմակերպելու մասին»: Ներկայացված նախագծերը հաստատվել են:

ՀՀ Լոռու մարզպետի հանձնարարությամբ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների կողմից ՀՀ կրթության մասին օրենսդրության և կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմնի ընդունած նորմատիվ ակտերի կատարումը և սովորողների կրթական մակարդակը ուսումնասիրելու նպատակով 2017թ-ի փետրվար-ապրիլ ամիսների ընթացքում մարզպետարանի աշխատակազմի կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչության կրթության բաժնի աշխատակիցների կողմից կազմակերպվել են այցելություններ Ստեփանավանի տարածաշրջանի թվով 9 դպրոցներ: Տրվել են թեմատիկ գրավոր աշխատանքներ «Հայոց լեզու», «Մաթեմատիկա» և «Ինֆորմատիկա» առարկաներից, որոնց մասով կատարվել է վերլուծություն: Արդյունքում ի հայտ եկած թերությունները շտկելու համար տրվել են համապատասխան հանձնարարականներ, որոնց պարտադիր կատարումը վերահսկվում է վարչության կողմից: Գործընթացը կրում է շարունակական բնույթ:

2017 թվականի ընթացքում ՀՀ Լոռու մարզային ենթակայության թվով 149 հանրակրթական դպրոցներից 14-ում կազմակերպվել են դպրոցի տնօրենի թափուր պաշտոնների համար մրցույթներ: Ուսուցչի թափուր տեղի համար կազմակերպվել և անցկացվել է 649 մրցույթ:

2017թ. հունվարից սկսած նախապատրաստական աշխատանքներ են իրականացվել մարզի 621 ուսուցիչների պարզ ընթացակարգով ատեստավորելու ուղղությամբ: ՀՀ կառավարության 2010թ. հոկտեմբերի 14-ի N 1391-Ն որոշմամբ հաստատված հանրակրթական ուսումնական հաստատության ուսուցչի ատեստավորման կարգի

համաձայն 2017թ. ատեստավորման ներկայացված ուսուցիչներից պարզ ընթացակարգով ատեստավորվել են 581-ը: Տարբեր պատճառներով վերապատրաստման դասընթացներին չեն մասնակցել և չեն ատեստավորվել 40 ուսուցիչներ:

2017թ-ի հունվար-մարտ ամիսներին հաշվառվել են մարզի բոլոր դպրոցների 9-րդ դասարանի աշակերտները՝ ըստ «Հայոց լեզու և գրականություն», «Մաթեմատիկա», «Օտար լեզու», «Հայոց պատմություն», բնագիտական առարկաներ և «Ռուսաց լեզու» առարկաներից ավարտական քննություններ հանձնելու ցանկության:

Իրականացվել է ծավալուն նախապատրաստական աշխատանք՝ ավարտական քննությունները 2016-2017 ուստարվա ավարտին և 2017-2018թ. ուստարվա համար նախատեսված 2017թ-ի դեկտեմբեր ամսին կայացած սովորողների գիտելիքների ստուգման, ավարտական և պետական ավարտական քննությունների կազմակերպման և անցկացման աշխատակարգի պահանջներին համապատասխան կազմակերպելու և անցկացնելու ուղղությամբ:

Սլայդ - Առարկայական օլիմպիադաների կազմակերպում

Փետրվարի 9-ից մարտի 6-ը կազմակերպվել և անց է կացվել օլիմպիադանների տարածքային և մարզային փուլերը, որոնց մասնակցել են համապատասխանաբար՝ 1519 և 700 աշակերտներ: Մարզային փուլի արդյունքում 155 /նախորդ տարում՝ 115/ աշակերտներ իրավունք են նվաճել մասնակցելու օլիմպիադայի հանրապետական փուլին:

Վերջնական արդյունքում մարզը ունեցել է 544 միջազգային և հանրապետական օլիմպիադանների մրցանակակիր՝ նախորդ տարվա 248-ի փոխարեն, որից՝ հանրապետական փուլի 41 և միջազգային օլիմպիադայի 503 մրցանակակիր, նախորդ տարվա՝ 34-ի և 214-ի փոխարեն:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում ՀՀ նախագահի ամենամյա մրցանակաբաշխության <<Լավագույն աշակերտ 2017>> անվանակարգում ունեցել ենք 2 հաղթող աշակերտ՝ Վանաձորի մաթեմատիկայի և բնագիտական առարկաների խորացված ուսուցմամբ հատուկ դպրոցից: Նույն դպրոցի 2 աշակերտներ Աստանայում և Թայլանդում կայացած քիմիայի միջազգային օլիմպիադաններին արժանացել են 3 բրոնզե ու 1 արծաթե, մեդալների:

2017թ-ի ընթացքում Լոռու մարզում ՀՀ Կառավարության հաստատած ծրագրի շրջանակում Պաշտպանության, ԿԳ նախարարությունների կողմից կազմակերպվել են մի շարք շարադրությունների մրցույթներ՝ միտված մատաղ սերնդի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության զարգացմանը, անկախ և հզոր հայրենիքի կերտման գաղափարի խթանմանը մեր երիտասարդության շրջանում: ՀՀ Լոռու մարզպետի հովանու ներքո անց է կացվել «Իմ ծննդավայրը» խորագրով շարադրությունների մրցույթ, որի արդյունքում 10 լավագույն մասնակիցներ ՀՀ Լոռու մարզպետի կողմից արժանացել են մեծարման և խրախուսանքի:

Շախմատը Լոռու մարզի դպրոցներում - 2015-16 ուսումնական տարում շախմատ առարկան ուսուցանվել է 10268 աշակերտի, 2016-17 ուսումնական տարում՝ 10286, իսկ 17-18 ուստարում՝ 10302:

2006թ.-ից անց են կացվում դպրոցականների շախմատի օլիմպիադաները:

2017թ. հունվարից մինչև սեպտեմբեր ամիսը անց է կացվել Լոռու մարզի դպրոցականների շախմատի տասերորդ օլիմպիադայի երեք փուլերը, որին մասնակցել են

տաս հազար հարյուր աշակերտներ: մարզային ենթակայության հանրակրթական դպրոցներում ստեղծվել են շախմատի խմբակներ, որպես լրացուցիչ կրթական ծառայություն:

Հատուկ /ներառական/ կրթություն

2016-2017 ուստարում ներառական կրթություն են իրականացրել մարզի 16 հանրակրթական դպրոցներ՝ 471 վկայագրված աշակերտների համար: -

2017 թվականի սեպտեմբերից Լոռու մարզում իրականացվում է համընդհանուր ներառական կրթություն: Լոռու մարզի հատուկ դպրոցների վերակազմակերպման արդյունքում մարզի հանրակրթական դպրոցներ են տեղափոխվել 98 աշակերտ, որի արդյունքում 2017-18 ուստարում ներառական կրթություն են իրականացնում մարզի 53 դպրոցներ՝ 662 վկայագրված աշակերտների մասնակցությամբ:

2016-17թթ ներառական կրթության վերաբերյալ Կրթության ազգային ինստիտուտը հնգօրյա վերապատրաստման դասընթացներ է կազմակերպվել մարզի 161 դպրոցներում՝ 3760 ուսուցիչների համար: Բացի այդ 2017 թվականին մարզի ուսումնական հաստատությունների 139 ուսուցչի օգնականների համար իրականացվել են վերապատրաստման ծրագրեր:

Մարզում ստեղծվել է աշխատանքային խումբ, որում ընդգրկված են մարզպետարանի աշխատակազմի առանձին ստորաբաժանումների և հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Մասնագիտական աշխատանքային խումբը 2018 թվականի փետրվարից սկսած պարբերաբար կայացելի դպրոցներ՝ տեղում ուսումնասիրելու կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների խնդիրները, կնպաստի ծնողների և ուսուցիչների շրջանում ներառական կրթության վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացմանը:

Ռազմահայրենասիրական դաստիարակություն

Աճող սերնդի դաստիարակության գործում կարևոր դեր է խաղում հանրակրթական դպրոցում ռազմահայրենասիրական աշխատանքների կազմակերպումը:

ՆԶՊ առարկայից 2017թ. դպրոցականների առարկայական օլիմպիադաների հանրապետական փուլին Լոռու մարզից մասնակցել են 7 աշակերտներ: Թիմային

2017թ. մայիս ամսին հաջողությամբ կազմակերպվեցին մեկօրյա ռազմադաշտային պարապմունքները: Դրանց մասնակցեցին 11-րդ դասարաններում սովորող 235 պատանիներ:

Համագործակցված աշխատանք է կատարվել Լոռու մարզի Փրկարարական վարչության հետ:

Ոչ պետական միջոցներով կրթական օբյեկտների եւ նախադպրոցական հաստատությունների մասով իրականացրած ներդրումներ

Պարենի Համաշխարհային Ծրագրի Հայաստանյան գրասենյակի կողմից մարզի 143 դպրոցներում իրականացվում է <<Դպրոցական սնունդ>> ծրագիրը, որի շրջանակներում տարրական դասարանների եւ նախակրթարանների 11627 երեխաների համար 1-անգամյա սնունդ է կազմակերպվում: Ծրագրում ընդգրկված են նաև դպրոցներում գործող 34 նախակրթարանները: Նախադպրոցական կրթության զարգացման ուղղությամբ համագործակցություն է իրականացվել Կրթության ազգային ինստիտուտի, ԿԳՆ կրթական ծրագրերի կենտրոնի, միջազգային, բարեգործական

կազմակերպությունների («Վորլդ Վիժն», ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակի UNICEF, ԱՐԴԱ, DSC ֆրանսիական միության հայաստանյան մասնաճյուղ, «Փրկեցեք երեխաներին», «Քայլ առ քայլ» և այլն), հասարակական կազմակերպությունների և այլ շահագրգիռ կառույցների հետ:

«Լոռի-Մարտակերտ» բարեկամության ծրագրի շրջանակներում Արցախի Հանրապետության Մարտակերտի շրջանի թվով 14-ական դպրոցականներ իրենց ամառային հանգիստը 2017թ. հուլիսի 20-ից մինչև հուլիսի 27-ը անց են կացրել «Գուգարք», իսկ հուլիսի 27-ից մինչև օգոստոսի 3-ը՝ «Ծիծեռնակ» ճամբարներում:

ՄՇԱԿՈՒՅԹ

ՀՀ Լոռու մարզում մշակութային քաղաքականության իրականացման և ապահովման նպատակով կազմակերպվում են պետական, ազգային և այլ տոների, հիշատակի օրերի հետ կապված զանգվածային միջոցառումներ: Այդ թվում.

- ❖ Ամանորյա և Սուրբ ծննդյան օրվան նվիրված հանդիսությունների կազմակերպում և անցկացում:

- ❖ Հայոց բանակի կազմավորման 25-րդ տարելիցին նվիրված հորեյանական միջոցառումներ:

- ❖ Հայոց ցեղասպանության 102-րդ տարելիցին նվիրված մարզային միջոցառումներ.

- ❖ Մայիսյան տոներին նվիրված տարաբնույթ միջոցառում-հանդիսություններ:

- ❖ ՀՀ Անկախության 26-ամյա հորեյանին և Սահմանադրության օրվան նվիրված հանդիսություններ

- ❖ Մայրության և Գեղեցկության տոնին նվիրված հանդիսություններ:

- ❖ Երկրաշարժի անմեղ զոհերի հիշատակին նվիրված ոգեկոչման միջոցառումներ:

«Պետական աջակցություն մշակութային միջոցառումներին» ծրագրի շրջանակներում կազմակերպվել են հետևյալ միջոցառում-հանդիսությունները.

- ❖ «Պատանի երաժիշտ կատարողների» Լոռու մարզային մրցույթ-փառատոն

- ❖ «Ազգային նվագարանների երգի-պարի, ասմունքի» ամենամյա Լոռու մարզային փառատոն:

- ❖ «Լոռվա հարսանիք» հանդիսություններ համայնքներում՝ /Վանաձոր, Ստեփանավան, Շահումյան/ :

- ❖ «Վարդավառ» հանդիսություն Գյուլագարակ համայնքի «Հեքիաթ» հանգստյան գոտու տարածքում,

Այլ միջոցառումների թվում՝

Ամենայն հայոց բանաստեղծի ծննդյան օրվա առիթով, որը վերիջին տարիներին արժևորվում է նաև որպես Գիրք նվիրելու օր, կազմակերպված միջոցառումը կրում էր «Իմ Թումանյանը» խորագիրը և նվիրված էր մեծն լոռեցու ծննդյան 148-ամյակին ու Մայրենի լեզվի օրվան:

«Մշակութային կանգառ» միջոցառումների շրջանակներում՝

- ❖ Հայաստանի «Երգի թատրոնի», «Կոմիտասի» անվան լարային քառյակի, Հնագույն երաժշտության «ՏԱՂԱՐԱՆ» համույթի, Վաստակավոր կոլեկտիվ Հայաստանի Ազգային Ակադեմիական Երգչախմբի համերգները Վանաձոր, Սպիտակ, Ալավերդի, Ստեփանավան և այլ համայնքներում:

- ❖ «Հայաստան, ի՛մ սեր» խորագրով համերգների կազմակերպումը Սպիտակ, Ալավերդի, Օձուն, Վանաձոր, Տաշիր, Ստեփանավան համայնքներում:
- ❖ ՀՀ Սփյուռքի նախարարության նախաձեռնությամբ «Երգում ենք Կոմիտաս» համահայկական փառատոնի անցկացումը:
- ❖ «Ասմունքի հանրապետական մանկապատանեկան 10-11-րդ մրցույթ-փառատոն»-ի Լոռու մարզային փուլերի կազմակերպումը:
- ❖ ԱՀ «ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ՍԱՐԵՐԸ» երգի-պարի պետական համույթի համերգները Վանաձոր, Սպիտակ, Ալավերդի, Ստեփանավան և այլ համայնքներում:
- ❖ Բերքի տոն-2017» տոնահանդեսն այս տարի առաջին անգամ հանդիսավորությամբ նշվեց Վանաձորի Հայքի հրապարակում:

Անհրաժեշտ է բարելավել մշակութային հաստատությունների շենքային պայմանները, մշակութային կառույցներում ապահովել ժամանակակից տեխնիկական միջոցներով և սարքավորումներով հագեցվածությունը: Բավարար սոցիալական պայմաններ ստեղծել այդ ոլորտում աշխատողների համար:

ՍՊՈՐՏ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

2017թ. փետրվարի 19-ին Թեժ լեռան հովտում կազմակերպվել և անց է կացվել «Լոռվա ծմեռ-2017» 47-րդ ավանդական մարզատոնահանդեսը:

2017թ.-ի մայիսին Վանաձորում անց է կացվել «ՀՀ Լոռու մարզպետի գավաթ» մրցաշարը՝ ֆուտբոլ մարզաձևից:

Հանրակրթական դպրոցների սովորողների մասնակցությամբ կազմակերպվել են՝

- ✓ 1-3-րդ և 4-7-րդ դասարանցիների սպորտլանդիա մարզական միջոցառման տարածաշրջանային և մարզային փուլերը
- ✓ հանրակրթական դպրոցների սովորողների 2-րդ հանրապետական ուսումնամարզական խաղերը
- ✓ ՀՀ Նախագահի մրցանակի համար «Լավագույն նախադպրոցական հիմնարկ» մրցույթի տարածաշրջանային, մարզային և հանրապետական/սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության հետ համատեղ/ փուլերը
- ✓ 1-6-րդ դասարանի աշակերտների շրջանում կազմակերպվել են ՀՀ «Ազգային ժողովի Գավաթ»-ի խաղարկության մրցումների ներդպրոցական, տարածաշրջանային, մարզային փուլերը
- ✓ ՀՀ Նախագահի մրցանակի համար «Լավագույն մարզական ընդանիք» մրցույթի 2017թ. տարածաշրջանային, մարզային փուլերը
- ✓ «Տարեցների մարզական խաղեր» մրցույթի տարածաշրջանային և մարզային փուլերը
- ✓ ՀՀ Նախագահի մրցանակի համար «Լավագույն հաշմանդամ մարզիկ» մրցույթի Լոռու մարզային փուլը
- ✓ ՀՀ անկախության 26-րդ տարելիցին նվիրված ամենամյա դպրոցականների մարզական խաղերի տարածաշրջանային, մարզային մրցումները
- ✓ ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության հետ համատեղ կազմակերպվել են «Առաջին գյուղական մարզական խաղերի» հանրապետական եզրափակիչ փուլը

- ✓ «Հանրակրթական դպրոցների սովորողների 8-12-րդ դասարանցիների 1-ին հանրապետական սպարտակիադա»՝ մրցման Լոռու մարզայի փուլը հնգամարտ, վոլեյբոլ, բասկետբոլ և սեղանի թենիս մրցաձևերից
- ✓ ավագ տարիքի դպրոցականների ամենամյա ռազմամարզական խաղերի դպրոցական, տարածքային և մարզային փուլերը

2017թ. Օգոստոսի ամսին ձևավորվել է «Բազե-2017» երիտասարդական հավաքին մասնակցող Լոռու մարզը ներկայացնող ջոկատը:

Սեպտեմբերին մարզի թվով 5 քաղաքներում և Գուգարք համայնքում կազմակերպվել են մարզական փառատոններ, որոնց ընդհանուր թվով մասնակցել են շուրջ 7.000 մարդ:

Կազմակերպվել են Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի մրցանակի համար «Լավագույն քաղաքային մարզական համայնք», «Լավագույն գյուղական մարզական համայնք» և «Լավագույն մարզական բակ» մրցույթների Լոռու մարզային փուլերը:

Անհրաժեշտ է վերակառուցել Վանաձորի մարզադաշտը, որը կխթանի ֆուտբոլ մարզաձևի զարգացումը: Բարելավել մարզադպրոցների շենքային պայմանները, վերապատրաստումների միջոցով բարձրացնել մարզիչների որակավորումը:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

2017թ. ընթացքում Լոռու մարզում գործել են հետևյալ բուժհաստատությունները

h/h	բուժհաստատության տեսակը	քանակը	մահճակալների թիվը
1.	հիվանդանոց	1	45
2.	բժշկական կենտրոններ՝	5	396
	«Վանաձորի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		186
	«Ալավերդու բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		60
	«Սպիտակի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		60
	«Ստեփանավանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		50
	«Տաշիրի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ		40
3.	դիսպանսեր	1	35
4.	պոլիկլինիկաներ	4	
5.	Լոռու մարզային արյան փոխներարկման կայան	1	
6.	առողջության առաջնային պահպանման կենտրոններ /ամբուլատորիաներ/	19 (որից համայնքային ենթակայության՝ 5)	
7.	առողջապահական ընկերությունների կազմում գործող բուժակ-մանկաբարձական կետեր	95	
8.	Ընդամենը՝	31	476

Մարզի առողջապահական ընկերություններում աշխատում են՝ բժիշկներ - 394, միջին բուժաշխատողներ- 995, այլ- 576, ընդամենը՝ 1965 մարդ:

2017թ. ընթացքում առողջապահության համակարգում նախատեսված պետական պատվերի կատարողական աշխատանքների բազային ծավալը ներկայացվում է՝

Բազային ծավալ հազ.դրամ	2016թ	2017թ
ԸՆԴԱՄԵՆԸ՝	3797 892.0	3659562.9

2017թվականին 2016թ.-ի համեմատ բազային ծավալը նվազել է 138329.1 հազ. դրամով: Ընդունված կատարողականը ֆինանսավորվել է 100 %-ով:

Մարզային ենթակայության առողջապահական ընկերություններում վճարովի ծառայության մուտքերը ըստ տարիների՝

	Վճարովի ծառայության մուտքերը կազմել են՝ հազ.դրամ
2014թ.	475415.9
2015թ	523786.7
2016թ	526069.1
2017թ.	608255.7

Նկատվում է վճարովի ծառայությունների աճ 2016թ. համեմատ՝ 15.6%:

Առողջապահության համակարգում ֆինանսավորումը շարունակվել է իրականացվել սահմանափակված բյուջեի ֆինանսավորման սկզբունքով:

- Մարզպետարանի ենթակայության բաժնետիրական ընկերությունների ծախսերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ պետական պատվերի ֆինանսավորումն ստանալուց եւ վճարումները կատարելուց հետո յուրաքանչյուր ամսվա 1-ի դրությամբ կրեդիտորական պարտքերը չեն գերազանցում տվյալ եռամսյակի համար մարզպետարանի կողմից հաստատված նախահաշվային գումարի մեկ երրորդը:

-2017թ.արդյունքներով աշխատավարձի գծով պարտքեր առողջապահական ընկերությունները չունեն:

Ընթացքի մեջ է՝

-«Ստեփանավանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի պոլիկլինիկական մասնաշենքի հիմնանորոգման աշխատանքները՝ 2017թ կատարվել են 89.6մլն. ՀՀ դրամ արժեքով աշխատանքներ:

Ավարտվել են՝

1.«Վանաձորի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի շենքի կառուցման աշխատանքները: 2017թ.կատարվել են 1305.6 մլն. դրամի աշխատանքներ:

2017թ. մարզի առողջապահական ընկերություններում կատարվել են ներդրումներ՝ սեփական միջոցներով, բարեգործական ընկերությունների միջոցներով և այլ միջոցներով **շուրջ 47000.0 հազ դրամ:**

-«Հայկական ակնաբուժական նախագիծ» բարեգործական հիմնադրամի կողմից «Սպիտակի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ում ստեղծված մարզային ակնաբուժական

կենտրոնում կատարվել են 564 վիրահատություններ, որից վճարովի սկզբունքով՝ 122 վիրահատություն, ՀԱՆ ծրագրով՝ 229 վիրահատություն, ՀՀ ԱՆ կուրության կանխարգելման ծրագրով՝ 83 վիրահատություն, հատուկ /առանձին/ և սոցիալական անապահով խմբերի անձանց՝ 130 վիրահատություն:

- Համաձայն 2017թ. օգոստոսի 10-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի նոյեմբերի 2-ի N 1911-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» թիվ 958-Ն որոշման «Մեծ Պարնիի առողջության կենտրոն» ՊՈԱԿ-ում կատարվել է օպտիմալացում՝ փակելով ընկերության ծննդօգնության 5-մահճակալանոց ստացիոնար մասը և ընդհանուր ստացիոնար 5-մահճակալանոց մասը, ընկերությունում իրականացվում է միայն ամբուլատոր ծառայություն:

- Կապված համայնքների խոշորացման հետ 2018թ. ևս նախատեսվում են օպտիմալացման աշխատանքներ:

Ոլորտում բնակչության առողջական վիճակը բնութագրող կարևորագույն ցուցանիշներ են հիվանդացությունը և մահացությունը: Վիճակագրությունը ցույց է տալիս, որ ինչպես հանրապետությունում, այնպես էլ մարզում դեռևս բարձր են հիվանդացության մակարդակները: 2013-2017թթ. տվյալները, որը բերվում են ստորև, ցույց են տալիս, որ մարզում առկա է շաքարային դիաբետով, նորագոյացություններով, պարբերական հիվանդություններով հիվանդացության աճ, իսկ հոգեկան հիվանդությունների, սեռավարակների և տուբերկուլյոզի՝ նվազման միտում:

	2013թ	2014թ	2015թ	2016թ	2017թ.
Շաքարային դիաբետ	4013	4312	4748	4906	5170
Նորագոյացություններ	3136	3289	3497	3531	3656
Հոգեկան հիվանդություններ	4500, այդ թվում 596 -ը նարկոլոգ. կար./	5000, այդ թվում 655-ը նարկոլոգ. կար./	5062, այդ թվում 588-ը նարկոլոգ. կար./	5243, այդ թվում 604-ը նարկոլոգ. կար./	4841, այդ թվում 485-ը նարկոլոգ. կար./
Սեռավարակներ	1278	1197	1312	1269	1128
Պարբերական հիվանդություններ	442	491	502	478	515
Տուբերկուլոզ	402	380	368	372	334

-2017թ. մարզի առողջապահական ընկերություններ են ընդունվել 11 երիտասարդ մասնագետներ: «Ստեփանավանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ում՝ 2 և «Ալավերդու բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ում աշխատում են 1 սիրիահայ բժիշկներ: Լոռու մարզ գործուղված, ինչպես

նաև ոչ տեղաբնակ նոր նշանակված բժիշկ-մասնագետների բնակարանային կարիքները լուծելու հարցում ցուցաբերվում է նյութական և կենցաղային հետևողական աջակցություն:

-ՀՀ Լոռու մարզպետարանի կողմից միջնորդագիր է տրամադրվել 2 բժիշկի կլինիկական օրդինատուրայում տարբեր մասնագիտություններով սովորելու՝ հետագայում մարզում աշխատելու պայմանով, և մեկ բժշկի մասնագիտական վերապատրաստում անցնելու:

-Շարունակական բնույթ է կրել բժշկական անձնակազմի վերապատրաստման գործընթացը: Տարաբնույթ ծրագրերով վերապատրաստվել են տարբեր մասնագիտությունների բժիշկներ և բուժքույրեր՝ ավելի քան 1000 ֆիզիկական անձ:

2017թ. մարզում արձանագրվել են մանկական մահացության հետևյալ ցուցանիշները. 20 մեռելաձին դեպք, 0-1 տարեկան երեխայի 8 հիվանդանոցային (այդ թվում պերինատալ մահացության (0-7 օրեկան երեխայի) 6 դեպք), և 7 տնային մահ, 1-5 տարեկան երեխայի 1 հիվանդանոցային և 5 տնային մահ/ :

Լոռու մարզ	մանկական մահացություն /պրոմիլե/	պերինատալ մահացություն /պրոմիլե/
2013թ	6.0	11.3
2014թ	3.8	9.3
2015թ	8.2	13.3
2016թ	5.8	9.2
2017թ	5.6	9.7

-2012-2017թթ. Լոռու մարզում ծնելիության, մահացության և բնական աճի ցուցանիշներ

Լոռու մարզ		Ծնելիություն	Մահացություն	Բնական աճ
2012	բացարձակ թիվ	3049	2789	0.9 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	10.6	9.7	
2013	բացարձակ թիվ	2919	2777	0.6 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	12.5	11.9	
2014	բացարձակ թիվ	3211	2644	2.2 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	12.1	9.9	
2015	բացարձակ թիվ	2931	2777	0.6 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	11.1	10.5	
2016	բացարձակ թիվ	2856	2760	0.4 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	12.7	12.3	
2017	բացարձակ թիվ	2689	2630	0.3 պրոմիլե
	ըստ 1000 բնակչի	12.2	11.9	

-ՀՀ առողջապահության նախարարության հետ համատեղ վարչությունը իրականացրել է նաև հատուկ /առանձին/ և սոցիալական անապահով խմբերի քաղաքացիներին հանրապետության

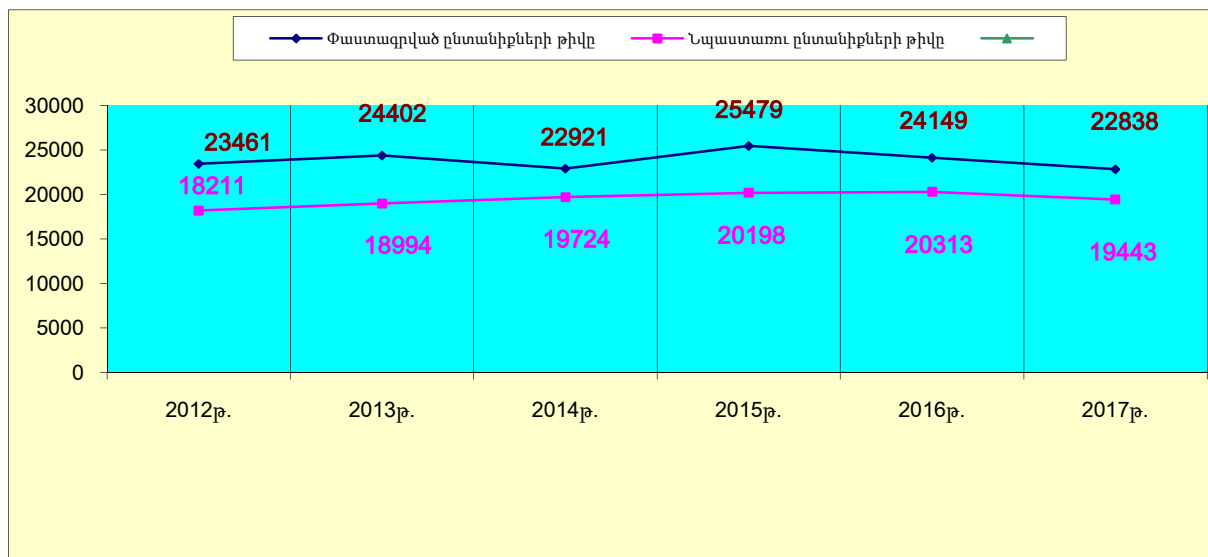
առողջարաններ ուղեգրման գործընթացը: 2017թ. «Գանձադրյուր» առողջարան են ուղեգրվել 69, «ԱՍԱՐ» առողջարան՝ 27 քաղաքացիներ, իսկ «Արարատ» մոր և մանկան առողջարան՝ մինչև 18 տարեկան 9 երեխա և 9 խնամող:

Սոցիալական աջակցություն

Կարևորվում են բնակչությանը մատուցվող սոցիալական ծառայությունների մատչելիությունը, իրազեկության բարձրացումը, հաշմանդամություն ունեցող անձանց, տարեցների և հատուկ կարիքներ ունեցող երեխաների հիմնախնդիրների լուծումը:

Կենսապահովմանն ուղղված նպաստներ /ընտանեկան նպաստ/

2017թ.՝ 2016թ. համեմատությամբ նվազել են նպաստառու ընտանիքների թիվը /միջինը 19.443՝ նախկին 20.313 փոխարեն. նվազումը՝ 870/ և կատարված վճարումները /6.422 մլրդ դրամ՝ նախկին 6.566 մլրդ դրամի փոխարեն՝ նվազումը՝ 144.1 մլն դրամ/:

2017թ. ընթացքում մարզի ՍԱՏՄ-ները **տնտեսել են ավելի քան 577 մլն դրամ և սխալ տեղեկություններ ներկայացրած քաղաքացիներից ետ են գանձել շուրջ 13.58 մլն դրամ:**

2017թ. ՀՀ Լոռու մարզում ծննդյան պետական նպաստ է տրվել 3072 երեխայի /2016թ.՝ 2964, 2015թ.՝ 3774/ համար: Դրական մեկ ցուցանիշ. 2017թ.՝ 2016թ. համեմատությամբ 1.84 տոկոսով աճել է առաջին երեխա ունեցող ընտանիքների թիվը:

2017թ. ընթացքում մարզի ՍԱՏՄ-ների կողմից տրամադրվել են 12.845 տեղեկանքներ /2016թ.՝ 9.110, 2015թ.՝ 8.588 տեղեկանք/:

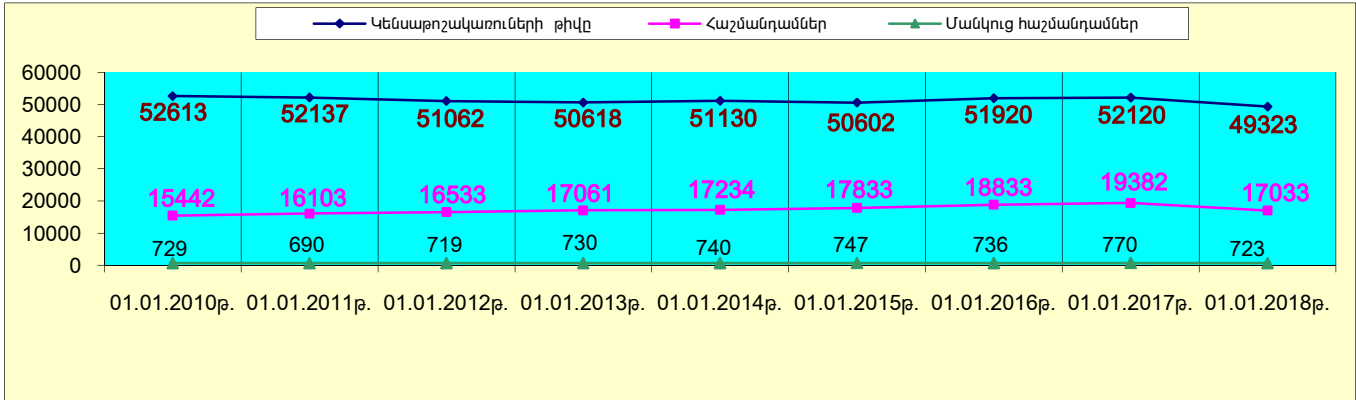
Մարզի ՍԱՏՄ-ների կողմից շարունակվել են ավանդի դիմաց տրվող փոխհատուցման գործընթացը: **2017թ. ընթացքում փոխհատուցվել է 263 անձ՝ ավելի քան 55.107 մլն դրամի չափով /2016թ. փոխհատուցվել էր 493 անձ՝ ավելի քան 105.153 մլն դրամի չափով/:**

2007-2017թթ. ընթացքում փոխհատուցվել են 15.969 քաղաքացիներ՝ ավելի քան 2 մլրդ 803.1 մլն դրամ:

Մարզի ՍԱՏՄ-ների կողմից 2017թ. ընթացքում **10 անձ ուղեգրվել է ծերանոց /նախորդ տարի՝ 17/:**

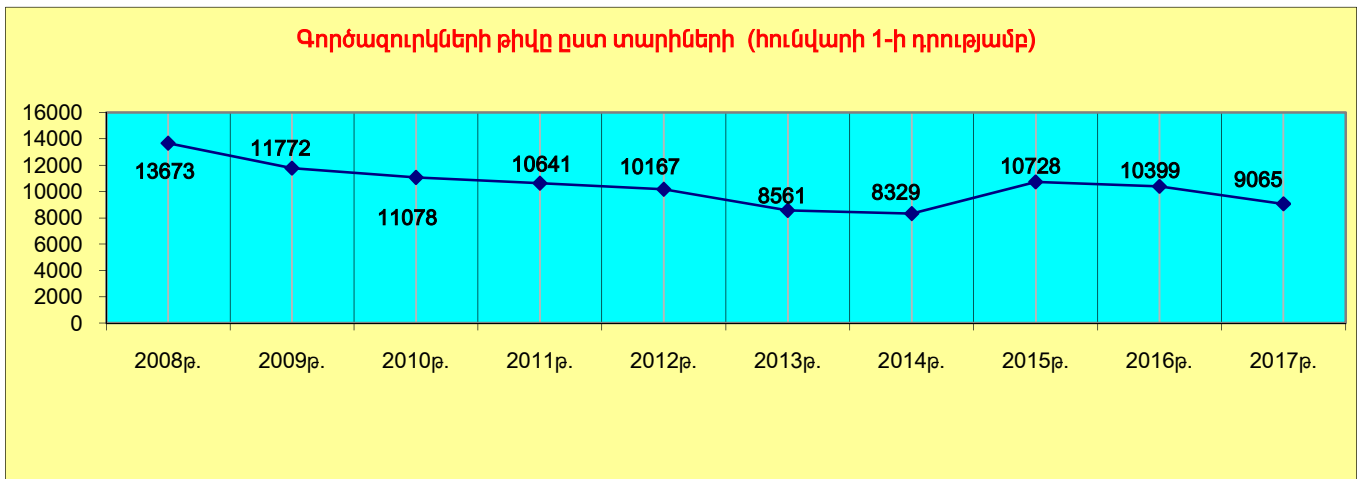
Կենսաթոշակային ապահովություն

2017թ.՝ 2016թ. համեմատությամբ նվազել են կենսաթոշակառուների թիվը /49.323՝ նախկին 52.120 փոխարեն. նվազումը՝ 2.797/, հաշմանդամություն ունեցողների թիվը /19.382՝ նախկին 17.033 փոխարեն. նվազումը՝ 2.349/, մանկուց հաշմանդամություն ունեցողների թիվը /723՝ նախկին 770-ի փոխարեն. նվազումը՝ 47/: Ուշագրավ է, որ **յուրաքանչյուր հաշմանդամություն ունեցող 3 երեխայից՝ 2-ը արական սեռի են:**

Աշխատաշուկա և զբաղվածություն

2017թ.՝ 2016թ. համեմատությամբ նվազել են գործազուրկների թիվը /9.065՝ նախկին 10.399. նվազումը՝ 1.325/, իսկ աշխատանք փնտրողների թիվը /9.526՝ նախկինում 11.017, նվազումը՝ 1.491/, որից նրանցից աշխատանքի է տեղավորվել 969 մարդ:

Զբաղվածության ամենամյա ծրագրերով աշխատանքի է ընդունվել 212 մարդ /Վանաձոր՝ 100, Ալավերդի՝ 24, Սպիտակ՝ 37, Ստեփանավան՝ 36, Տաշիր՝ 15/:

2017թ. ընթացքում երկու ծրագրային ուղղություններով՝ «Աշխատաշուկայում անմրցունակ անձանց աշխատանքի տեղավորման դեպքում գործատուին միանվագ փոխհատուցման տրամադրում» և «Ձեռք բերած մասնագիտությամբ մասնագիտական աշխատանքային փորձ ձեռք բերելու համար գործազուրկներին աջակցության տրամադրում» Լոռու մարզի զբաղվածության տարածքային կենտրոնների կողմից աշխատաշուկայում անմրցունակ շահառուների հետ իրականացվել են 215 ծրագրեր, որը ամենաբարձր ցուցանիշն է

հանրապետության մարզերի ցուցանիշների մեջ /Լոռի՝ 215, Տավուշ՝ 194, Կոտայք՝ 170, Շիրակ՝ 140, Գեղարքունիք՝ 124/:

Զբաղվածության պետական գործակալության կողմից Վանաձորում 12.10.2017թ. անցկացվեց «Աշխատանքի տոնավաճառ, որին մասնակցություն ունեցան 28 գործատուներ, փաստվեց 301 թափուր աշխատատեղերի պահանջարկը, աշխատանքի են տեղավորվել 37-ը:

Վանաձոր համայնքի ենթակայության գործող գույքի պահպանման և սանմաքրման աշխատանքներով զբաղվող «Նեցուկ» ՀՈԱԿ-ում և Սպիտակում՝ ջերմոցային տնտեսությունում աշխատում են 14-ական հաշմանդամություն ունեցող անձինք: Վանաձորում գործող «Էբրիկոտ» ընկերությունում աշխատում են 15 հաշմանդամություն ունեցող անձ /որից՝ հուշանվերների արտադրությունում՝ 10, իսկ արծաթյա զարդերի արտադրությունում՝ 5/:

Աջակցություն հաշմանդամություն ունեցող անձանց և տարեցների

Մարզի բժշկասոցիալական փորձաքննական հանձնաժողովների կողմից 2017թ. հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար լրացվել են 10.067 վերականգնողական անհատական ծրագրեր, տրամադրվել է 586 միավոր գույք:

Ըստ տարածաշրջանների և բնութագրիչների	Վերականգնողական անհատական ծրագրեր			
	Ամբողջը, որից՝	մասնագիտական	բժշկական	սոցիալական
Վանաձոր և Գուգարքի տարածաշրջան	5637	1676	1983	1978
Սպիտակ և Սպիտակի տարածաշրջան	1331	1300	25	6
Ստեփանավան և Ստեփանավանի տարածաշրջան	547	515	20	12
Ալավերդի և Թումանյանի տարածաշրջան	2169	676	749	744
Տաշիր և Տաշիրի տարածաշրջան	383	143	121	119
Ամբողջը՝	10.067	4.310	2.898	2.859

	Վանաձոր և Գուգարքի տ/2	Սպիտակի տ/2	Ստեփանավանի տ/2	Թումանյանի տ/2	Տաշիրի տ/2	ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶ
Պարագայի տեսակը	Պարագայի քանակը					
Հաշմանդամի սայլակի ձեռքբերման պետական հավաստագիր	13	3	1	4	1	22
Լսողական սարքի ձեռքբերման պետական հավաստագիր	27	6	4	0	1	38
Լսողական սարքի ներդիր	20	6	4	6	8	44
Հենակներ	38	16	11	16	0	81
Քայլակ	6	1	2	2	0	11
Ձեռնափայտ	11	3	4	5	1	24
Կոշիկներ	120	19	26	12	8	185
Կրծքագեղձի պրոթեզ	16	3	2	8	0	29

Ակնագնդի պրոթեզ	7	2	1	2	0	12
Ձայնաստեղծ սարք և ձայնաստեղծ պրոթեզ	1	3	2	2	0	8
Ստորին վերջույթի պրոթեզներ, մոդուլյար պրոթեզներ, բուժամարզական պրոթեզներ	38	18	9	18	4	87
Վերին վերջույթների պրոթեզներ	7	1	0	0	0	8
Օրթեզներ	10	1	0	8	0	19
Սեղմիրան/Կորսեթ	4	3	2	3	0	12
Բանդաժներ/աղեկապ/	2	0	1	0	0	3
Սուպինատոր	1	0	1	1	0	3
Ամբողջը՝	321	85	70	87	23	586

Մարզի համայնքապետարաններում և վարչական ղեկավարների նստավայրերում /թվով 113/ առկա են թեքահարթակներ 35-ում, 36-ը մատչելի է շինարարական տեսակետից անվասայլակ օգտագործող մարդկանց համար, իսկ 42-ում խնդիրն առկա է:

Մարզի 163 կրթական հաստատություններից 104-ում առկա է թեքահարթակ, շինարարական տեսակետից մատչելի են 33-ը, իսկ 26 դպրոցում դեռևս թեքահարթակ չկա:

Մարզի իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող 31 առողջապահական ընկերություններից 28-ում առկա են թեքահարթակներ, շինարարական տեսակետից մատչելի են 3-ը: Նույն ընկերությունների կազմում գործող շուրջ 90 բուժակ-մանկաբարձական կետերից 12-ում կառուցված են թեքահարթակներ, իսկ մնացածը կարելի է մատչելի համարել, քանի որ տեղակայված են հիմնականում միահարկ շինություններում:

Հաշմանդամություն ունեցող անձանց հարցերով զբաղվող Լոռու մարզային հանձնաժողովը 2017թ. հրավիրել է 6 նիստ /որից՝ 2-ը արտագնա/՝ օրակարգային 36 հարցերով:

Ակտիվ աշխատանքներ են իրականացրել միջազգային և տեղական հասարակական կազմակերպությունները:

«Առաքելություն Հայաստան» ԲՀԿ-ն թվով 4, իսկ «Հայկական Կարիտաս» ԲՀԿ թվով 2 ցերեկային կենտրոններում սպասարկում են համապատասխանաբար՝ 396 և 60 տարեց ու հաշմանդամ շահառուների, իսկ տնային խնամք՝ 85 և 80 տարեցների: Թվով 30 միայնակ տարեցների տնային խնամք է մատուցում Հայկական Կարմիր Խաչի Լոռու մարզային մասնաճյուղը: Շուրջ 100 անձ շուրջօրյա խնամք են ստանում Վանաձորի տարեցների տանը և Կյանքի հաց ՀԿ-ի «Հույսի տուն» հանգստավայրում:

➤ «Լիարժեք կյանք» ՀԿ-ն առանձնանում է իր «Ամառային ներառական ճամբար», որտեղ 2017թ. իրենց հանգիստը անցկացրեցին 156 երեխա, որոնցից 50%-ը ունեն հաշմանդամություն, իսկ Ստեփանավանում գործող Անկախ կյանքի կենտրոնում 2017թ. աջակցություն են ստացել 4 շահառուներ:

➤ «Հավասար իրավունքներ, հավասար հնարավորություններ» ՀԿ-ն 2017թ. իրականացրեց «Հայկական գույներ» ծրագիրը, որի շրջանակներում Վանաձորում 2017թ. ապրիլին հիմնադրվեց կարի սոցիալական ձեռնարկություն, որտեղ թվով 4 (3 աղջիկ, 1

տղա, նրանցից՝ 2 հաշմանդամ) ձեռք բերելով կարողի հմտություններ կազմակերպությունում անցել են աշխատանքի:

➤ **«Խաչվող ուղիներ» ՀԿ-ն՝** հաշմանդամ երեխաների շրջանում իրականացնում է **«Արթթերապիա» ծրագիրը,**

➤ Իրենց համագործակցային գործունեությամբ առանձնանում են «Երուսաղեմի բժշկական Սուրբ Ղազարի Օրդենը Հայաստանում» բարեգործական հիմնադրամը, «Խուլերի կրթամշակութային կենտրոն», Վանաձորի «Մանկական կենտրոն», «Սպիտակ բազե», «Երիտասարդական ալիք» և այլ ՀԿ-ները:

ՀՀ Լոռու մարզի հաշմանդամություն ունեցող մարզիկները 2017թ.արձանագրել են մի շարք հաջողություններ:

Փախստականների և միգրացիայի հիմնահարցեր

01.01.2018թ. դրությամբ մարզում փաստացի բնակվում են ավելի քան 7500 փախստական: **Աշխատունակ են՝ 3.465 մարդ (46.2%), նախկին քաղաքաբնակներ՝ 6.750 մարդ (90%):**

1999-2005թթ. բնակարանային խնդիր է լուծվել փախստականների 292 ընտանիքների համար: Դեռևս **բնակարանի կարիքավոր ընտանիքների թիվը մարզում կազմում է 195:**

2006-2017թթ. Լոռու մարզում փախստական ընտանիքների բնակարանային ապահովման ծրագիր չի իրականացվել:

Ձոհված և հաշմանդամ զինծառայողների հիմնահարցեր

Ներկայումս ՀՀ Լոռու մարզում բնակարանի կարիքավոր են 59 (9 զոհվածի և 50 զին-հաշմանդամություն ունեցողի) ընտանիքներ /անօթևան են 31-ը/: **2017թ. ՀՀ ՊՆ բնակապահովման ծրագրի միջոցով իրենց բնակարանային պայմանները բարելավվեցին 15 զոհված զինծառայողի և առաջին խմբի 3 զինհաշմանդամների ընտանիքներ:**

Նախորդած տարիներին Լոռու մարզում բնակարան կամ բնակարան ձեռք բերելու համար ֆինանսական աջակցություն են ստացել զոհվածի և զինհաշմանդամի 242 ընտանիքներ:

29.06.2017թ. Վանաձորում նշվել է անհայտ կորած զինծառայողների հիշատակի օրը թվով 16 անհայտ կորած զինծառայողների ընտանիքների մարզպետի կողմից տրամադրվել է 20.000-ական դրամ, ամբողջը՝ 320.000 դրամ:

ՀՀ Լոռու մարզպետարանի առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչությունում գործում է թեժ գիծ՝ 0322 2-33-99 հեռախոսահամարով /առողջապահության և սոցիալական ապահովության հարցերով/, իսկ «Լիարժեք կյանք» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Ամեն ինչ մեզ համար, մեզ հետ» ծրագրի շրջանակներում գործում է 080001311 անվճար թեժ գիծը:

Ընտանիքի, կանանց և երեխաների իրավունքների պաշտպանություն

2017թ-ին 14 երեխա տեղավորվել է մանկատուն որից

Մանկատնից դուրս է գրվել 2 երեխա, որոց 1- ը վերադարձել է կենսաբանական ընտանիք, 1-ը հանձնվել է խնամատար ընտանիք:

01.01.2018թ. դրությամբ մանկատանը բնակվում է 61 երեխա :

Վանաձորի երեխաների խնամքի եւ պաշտպանության թիվ 1 գիշերօթիկ հաստատություն է **ընդունվել 3 երեխա :**

Վանաձորի երեխաների խնամքի եւ պաշտպանության թիվ 1 գիշերօթիկ հաստատությունից **դուրս են գրվել 54 երեխա,**

08.01.2018թ. դրությամբ խնամքի կենտրոնում ունենք 56 երեխա:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԳ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր հաշվառման մեջ են գտնվում 54 երեխա:

Ներառական կրթություն կազմակերպում մարզի դպրոցներում, կրթության առանձնահատուկ պայմանների վկայագրում

Ընդհանուր ներառական դպրոցներում – 696 երեխա

Տնային ուսուցում կազմակերպվում է 25 երեխայի հետ

2017 թ. դեկտեմբերի 29- ի դրությամբ մարզում ունեցել ենք 721 վկայագրված

առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխա

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՀԵՏ

Մարզի խնամատար ընտանիքներում ներկայումս խնամվում են 4 երեխաներ, որոնցից 3-ը Վանաձորում, 1-ը Մարգահովիտ համայնքում:

Երեխաներից 2-ը քույրեր են և նույն խնամատար ընտանիքում են

ՑԵՐԵԿԱՅԻՆ ԽՆԱՄՔ ԻՐԱՎԱՆԱՅՆՈՂ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐ

Մարզում գործող ցերեկային կենտրոնների հետ բաժինը սերտորեն համագործակցում է, ունենում ենք դեպքերի համատեղ քննարկումներ, դժվար իրավիճակում հայտնված և կենտրոնների ռեսուրսներից լայն միջամտության անհրաժեշտության դեպքում աջակցություն, ուղղորդում, այլ կառույցների ու կազմակերպությունների ներգրավում:

ԿԱՆԱՆՑ ԵՎ ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԻՐԱՎԱՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ 2017

ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԿԱՏԱՐԱԾ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Վանաձորում կազմակերպվել են 2-օրյա իրազեկման հանդիպումներ գյուղական համայնքների 23 կին ներկայացուցիչների հետ, որոնց արդյունքում բարձրացել է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչների մոտ կանանց և տղամարդկանց իրավահավասարության քաղաքականության վերաբերյալ իրազեկման մակարդակը, ինչպես նաև նրանց գենդերային զգայնությունը:

Ներկայումս մարզում ունենք ավագանու 12 կին անդամներ:

Աուդիտ

2017թ. տարեկան ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի ներքին աուդիտի բաժնի կողմից իրականացվել է 78 աուդիտ, որից մարզային ենթակայության կրթական՝ 49 կրթական ՊՈԱԿ, առողջապահական 26 ընկերություններում /«Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների կատարման օրինականություն/ և ՀՀ Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի ֆինանսական և սոցիալ-տնտեսական զարգացման վարչության հաշվապահական հաշվառման բաժին, ՏԻ և ՀԳՄ հարցերով վարչության ՏԻ և համայնքային ծառայության հարցերի բաժին, Հողաշինարարության և հողօգտագործման բաժին բաժին) /ֆինանսական կառավարմանը, ներքին հսկողությանն առնչվող գործառույթներ/:

Հրավիրվել է մարզպետարանի Ներքին աուդիտի կոմիտեի 3 նիստ, քննարկվել են աուդիտի հաշվետվությունները, որի արդյունքում կայացվել են համապատասխան որոշումներ, որոնց հիման վրա խախտում թույլ տրված երկու ՊՈԱԿ-ի տնօրեն ենթարկվել են կարգապահական տույժի՝ ստացել է «խիստ նկատողություն», իսկ ևս երկուսը՝ «նկատողություն»: Արձանագրվել է 51.5 մլն. դրամի տարաբնույթ խախտումներ, որից շուրջ 4.24 մլն. դրամը վերականգնման կամ վերաձևակերպման գումար է/նախորդ տարի՝ 10.09 մլն. դրամ/, որից ավելի քան 1.5 մլն. դրամը ենթակա է պետրյուջե վերադարձման/նախորդ տարի՝ 2.1 մլն. դրամ/:

Անցած 5 տարիների գործունեության արդյունքում կարող ենք փաստել, որ 2013թ. համեմատ 2017թ. պատկերը կտրուկ լավացել է, նվազագույնի են հասցված նախկին խախտումները և թերությունները, մասնավորապես՝ ուսուցիչ-ների բաց թողած և փոխարինած ժամերի մատյանների վարման, գործավարության, աշխատանքի հաճախումների մատյանների վարման, աշխատակիցների անհարգելի բացակայություններ և մի շարք այլ գործառույթների գծով գրեթե խախտումներ չեն արձանագրվում:

Մարզպետի կողմից գրություններ են հասցեագրվել աուդիտի ենթարկված կազմակերպությունների տնօրեններին: Ներքին աուդիտի բաժնի կողմից արձանագրված գումարային խախտումների վերականգնման նպատակով կազմվել են ժամանակացույցեր, ներկայացվել են փաստացի վերականգնված գումարները հիմնավորող փաստաթղթեր

Արտաքին կապեր

Արտաքին կապերի և միջազգային համագործակցության շրջանակներում 2017թ. մարզում իրականացվել են խոշորածավալ աշխատանքներ, որոնք զգալի ներդրում են ունեցել մարզի զարգացման գործընթացում: Այսպիսով, արդյունավետ համագործակցություն է իրականացվել բազմաթիվ միջազգային կառույցների հետ:

Հայ-Ֆրանսիական համագործակցության շրջանակներում ՀՀ Լոռու մարզ - Ֆրանսիայի ՊԱԿԱ /Պրովանս-Ալպեր-Լազուրի Ափ/ ռեզիոն.: 2017թ. հունիսի 27-29 և դեկտեմբերի 4-8-ին աշխատանքային այցով Լոռու մարզում էին Ֆրանսիայի Սեն-ժերմեն-ան-Լեյ հնագիտության ազգային թանգարանի գլխավոր ֆոնդապահ, ժակ դը Մորգանի միակ մասնագետ Քրիստին Լորը և Օտ Տեդ դը Պրովանս կազմակերպության զբոսաշրջության փորձագետ Դանիել Գերասիմենկոն: Այցերի նպատակը Ախթալայում ժակ դը Մորգանին նվիրված թանգարանի ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ նախադրյալներ ստեղծելն էր: Այցերի ընթացքում արդյունավետ հանդիպումներ են կազմակերպվել մարզպետի

և մարզպետարանի ներկայացուցիչների, ՀՀ պատմության թանգարանի տնօրենի, մշակույթի փոխնախարարի, Ախթալայի քաղաքապետի, ՀՀ-ում Ֆրանսիայի արտակարգ և լիազոր դեսպանի, Գուգարաց թեմի առաջնորդի, ճարտարապետի ու շին.մասնագետների հետ:

Պրովանս Ալպ կոտ դ'Ազյուր ռեգիոնալ խորհրդի նախագահ պարոն Ռենո Մուզելիեի հրավերով եռօրյա այցով նոյեմբերի 20-ին Ֆրանսիայի Հանրապետություն է մեկնել Լոռու պատվիրակությունը Լոռու մարզպետ Ա.Նալբանդյանի գլխավորությամբ: Այցի նպատակը «Միջերկրականի ապագան» խորագրով Միջերկրական երկրների տարածաշրջանային ֆորումին մասնակցությունն էր: Ռեգիոնալ խորհրդում տեղի է ունեցել Լոռու մարզպետի և Ռենո Մուզելիեի հանդիպումը՝ քույր մարզեր հանդիսացող Լոռու մարզի և Պրովանս Ալպ կոտ դ'Ազյուր ռեգիոնի միջև 2008թ. կնքված շրջանակային պայմանագրում ամրագրված մի շարք համագործակցության ուղղությունների քննարկման նպատակով:

Փոխհամագործակցության նոր հեռանկարներով դեկտեմբերի 6-ին ճանաչողական այցով Լոռու մարզում էր ՀՀ-ում Ֆրանսիայի արտակարգ և լիազոր դեսպան Նորին Գերազանցություն պարոն Ջոնաթան Լաքոտը: Ներկայացնելով Լոռի կատարած այցի նպատակը, նշել է, որ դեռևս Մարսել քաղաքում բավականին տեղեկացվել էր ֆրանսիական ՊԱԿԱ ռեգիոնի հետ Լոռու մարզի վաղեմի բարեկամության և համագործակցության մասին և ՀՀ-ում դիվանագիտական աշխատանքի անցնելուց հետո որոշել էր առաջին այցը կատարել հենց Լոռու մարզ, մանավանդ, որ այդ պահին մարզում աշխատում էր ՊԱԿԱ ռեգիոնից ժամանած աշխատանքային խումբը, որն զբաղված էր Ախթալայի վանական համալիրի տարածքում գտնվող միանավ եկեղեցին որպես Մորզանի թանգարան վերակազմակերպելու աշխատանքով: Հանդիպման ընթացքում դեսպանն իր պատրաստակամությունը հայտնեց այսուհետև անձնական մասնակցություն և օժանդակություն ցուցաբերել հատկապես Լոռու մարզում հայ-ֆրանսիական բարեկամությունն ու համակողմանի փոխհամագործակցությունը էլ ավելի զարգացնելու գործընթացին:

Հուլիսի 11-15-ը «Էկորիս Նիդերլանդ Բի Վի» ընկերության կողմից կազմակերպված ճանաչողական այցի շրջանակներում Նիդերլանդներ էր մեկնել Հայաստանի պատվիրակությունը՝ ՀՀ ՏԿԶ նախարար Դավիթ Լոքյանի գլխավորությամբ: Պատվիրակության կազմում էր նաև Լոռու մարզպետ Ա. Նալբանդյանը: «Էկորիս Նիդերլանդ Բի Վի» աջակցությամբ իրականացվող այցի ընթացքում Հայաստանի պատվիրակությանը ներկայացվեց Նիդերլանդներում տարածքային զարգացումը, մասնավորապես՝ գյուղատնտեսության, ՓՄՁ զարգացման և տուրիզմի փորձը: Տարածքային զարգացման քաղաքականության պլանավորման, տարածաշրջանային մակարդակում նորարարության (էներգախնայողություն, խելացի զարգացում), տեղական կառավարման համակարգի վերաբերյալ թեմաների շուրջ քննարկումներից բացի հայաստանյան պատվիրակությունը եղավ Ռոտտերդամ, Հաագա, Ուտրեխտ, Վազենինգեն քաղաքներում և տեղում ծանոթացավ նիդերլանդական նորարարական պրակտիկային:

Օգոստոսի 15-ին ճանաչողական այցով Լոռու մարզում էր Հայաստանի Հանրապետությունում ՌԴ նորանշանակ գլխավոր հյուպատոս Ալեքսանդր Անատոլևիչ Կոպինինը: Մարզպետ Ա. Նալբանդյանը տեղեկատվություն տվեց Լոռու մարզի վարչակառուցվածքային պատկերի, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային առանձնահատկությունների, զարգացման գերակա ուղղությունների վերաբերյալ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում մարզի ձեռքբերումները, հատկապես կրթական համակարգում «Սմարթ» համակարգի նշանակալի ներդրումներն ու հեռանկարային

ծրագրերը:

Բաթումում ՀՀ գլխավոր հյուպատոսության աջակցությամբ սեպտեմբերի 3-ից 4-ը կայացել է ՀՀ Լոռու մարզի պատվիրակության պաշտոնական այցը Վրաստանի Աջարիայի Ինքնավար Հանրապետություն՝ մարզպետ Արթուր Նալբանդյանի գլխավորությամբ: Այցն իրականացվել է Լոռու մարզի և Աջարիայի ԻՀ միջև համագործակցության մասին 2014թ. ստորագրված պայմանագրի դրույթների հիման վրա: Պատվիրակությունը հանդիպել է Աջարիայի ԻՀ կառավարության նախագահ Զուրաբ Պատարաձեի, Գերագույն խորհրդի /խորհրդարան/ նախագահ Դավիդ Գաբաիձեի և այլոց հետ: Երկու կողմերը կարևորել են հայ-վրացական համագործակցության շրջանակներում տնտեսական, մշակութային, զբոսաշրջության, երիտասարդական շփումների ոլորտներում ապակենտրոնացված կապերի ամրապնդմանն ուղղված քայլերի և միջոցառումների նախաձեռնումը:

Ռումինիայի Հարգիտա նահանգի նահանգային խորհրդի նախագահի և Գեորգեն քաղաքի քաղաքագլխի հրավերով սեպտեմբերի 8-12-ը հնգօրյա պաշտոնական այցով Հարգիտա նահանգ է մեկնել Լոռու մարզի պատվիրակությունը մարզպետ Արթուր Նալբանդյանի գլխավորությամբ: Ռումինիա կատարած այցելության գլխավոր նպատակը տնտեսական համագործակցության հնարավորությունների ընձեռումն է: Այդ նպատակով Լոռու պատվիրակությունը այցելել է նահանգի մի շարք արտադրական ձեռնարկություններ, մոտիկից ծանոթացել արդյունաբերական կարողություններին, եղել տարբեր արտադրական ձեռնարկություններում, ապա հնարավոր փոխհամագործակցության հարցեր քննարկել տեղի գործարարների ու արդյունաբերողների հետ: Լոռու մարզի և Հարգիտա նահանգի կողմից երկկողմ բազմակողմանի համագործակցության վերաբերյալ համաձայնագիր է ստորագրվել Լոռու մարզպետ Ա.Նալբանդյանի և Հարգիտա նահանգի նախագահ Բորբուլի Չաբայի կողմից: Համաձայնագիրը մասնավորապես առնչվում է կողմերի միջև տնտեսական համագործակցությանը:

Սեպտեմբերի 4-5-ին հերթական ճանաչողական այցելությամբ Վանաձորում էր Փասադենայի պատվիրակությունը քաղաքապետ Թերի Թորների գլխավորությամբ: Սեպտեմբերի 5-ին մարզպետարանի մի խումբ պաշտոնատար անձանց հետ ամերիկացի գործընկերներին ընդունեց Լոռու մարզպետ Ա.Նալբանդյանը: Մարզի ղեկավարն ու Փասադենայի քաղաքագլուխը խոսեցին իրենց տարածաշրջանի առանձնահատկություններից, ներկայացրին տնտեսական, մշակութային, զբոսաշրջության և այլ ոլորտներում փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող տեղեկատվություն, հանդես եկան մի շարք ոլորտներում քույր քաղաքների միջև փոխհամագործակցության առաջարկություններով:

Լոռու մարզում ԵՄ եւ այլ ֆինանսավորմամբ իրականացվող ծրագրեր

Վերականգնվող էներգիայի և էներգիայի արդյունավետ օգտագործման ծրագիրն իրականացնում է «Հաբիթաթ ֆոր հյումանիթի» ՀԿ-ն Սպիտակ եւ Վայք քաղաքներում: Ծրագրի շրջանակներում վերապատրաստվել են Սպիտակի համայնքապետարանի մասնագետներ, բնակչության շրջանում իրազեկում կազմակերպելու նպատակով անց են կացվել էներգիայի օրեր միջոցառում եւ հանդիպումներ, կազմվել է վերանորոգվող շենքերի վերանորոգման նախագծերը: ԵՄ ֆինանսական ներդրումը կազմում է **807,256** եվրո, իսկ Սպիտակի համայնքապետարանինը՝ **192,375** եվրո: Ծրագիրը ենթադրում է 27 բազմաբնակարան շենքերում էներգիայի խնայողության մոդելների կիրառում՝

ջերմամեկուսացում, արեւային մարտկոցների տեղադրում, տանիքների եւ մուտքերի դռների փոխարինում:

ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր (ՄԱԶԾ), Հայաստանյան ներկայացուցչությունն իրականացրել է «Համայնքային դիմակայության և բնապահպանական արտակարգ իրավիճակներին պատրաստվածության կարողությունների զարգացում» Ստեփանավանում: Ծրագիրն իրականացվել է «Կատալիտիկ ֆոնդ», «Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ գործընկերների հետ համատեղ, բյուջե՝ 1 250 000 ՀՀԴ:

ԱՄՆ դեսպանատան ֆին. աջակցությամբ Կովկասի տարածաշրջանային բնապահպանական կենտրոնի (ԿՏԲԿ) հայաստանյան մասնաճյուղը 2016 թվականի օգոստոս ամսին սկսեց Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաքի «Շրջակա միջավայրի պահպանության տեղական գործողությունների ծրագրի» (ՇՄՊՏԳԾ) մշակման աշխատանքները: Ծրագրի նպատակների հիմքում ընկած է բնապահպանական խնդիրների որոշումների կայացման և միջոլորտային համագործակցության գործընթացներում հանրային մասնակցության ապահովման և տեղական մակարդակում բնապահպանական պլանավորման իրագործման սկզբունքը:

ԶԺՀ դեսպանատունը ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության հետ համատեղ իրականացրել է Վանաձոր քաղաքի Վարդանանց 11 հասցեում պարզ տիպի մարզահրապարակների կառուցում:

Գյուղի Զարգացման Արդի Նախաձեռնություն(ԱՐԴԻ) ծրագրի շրջանակներում՝ ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ, մարզում իրականացվել է 6 դրամաշնորհային ծրագիր: Բիզնես ծրագրերի տիպերը եղել են՝ այգեգործություն, ջերմոցային տնտեսություն, գյուղական տուրիզմի զարգացում և գյուղ, տեխնիկայի տրամադրում:

«Հայաստանի մանուկներ հիմնադրամ» (COAF) բարեգործական կազմակերպությունը, որի նպատակն է բարձրացնել Հայաստանի գյուղաբնակների կյանքի որակը համայնքային զարգացման երեխայակենտրոն ծրագրերի միջոցով, ընդլայնում է գործունեությունը մարզի համայնքներում: Հիմնադրամի համակողմանի ծրագրային մոդելի իրականացումը սկսվել է 2004թ., և այդ ժամանակից ի վեր իրականացվում են կրթական, առողջապահական, սոցիալական և տնտեսական ծրագրեր: Հիմնադրամի ծրագրերը Լոռու մարզում մեկնարկել են 2014 թվականից: 2017թ. Աքորի համայնքում հիմնվել է զարգացման կենտրոնի՝ 662.0 հազ. դրամ ներդրմամբ: Կարևոր քայլերից է հատկապես Դեբեդում սմարթ կենտրոնի հիմնումը: Ձորագյուղի նախակրթարանին (ՀՈԱԿ) տրամադրվել է 162 000 ՀՀԴ դրամաշնորհ :

«Վորլդ Վիժն Ինթերնեշնլ» ՄԲԿ Հայաստանյան մասնաճյուղի Ստեփանավանի և Ալավերդու գրասենյակների միջոցով շարունակել է իր բարեգործական աշխատանքները: Մարզի Սարչապետ և Կողես համայնքներում իրականացվել են գյուղատնտեսական, կրթական և սոցիալական ոլորտներին առնչվող ծրագրեր, ընդհանուր ներդրումներ՝ **1.4 մլն դրամ: «Լուքինգ ֆորվարդ» զբոսաշրջության հիմնադրամի** կողմից իրականացվում է «Ալավերդի քաղաքային համայնքի Միկոյան եղբայրների թանգարան» ՀՈԱԿ-ի վերանորոգում, հասարակության սոցիալ-մշակութային կյանքում թանգարանի դերի բարձրացում (թանգարանը գտնվում է վերանորոգման մեջ, տարվում է նաև ցուցանմուշներով հիմնովին համալրելու աշխատանքներ): Ծրագրի ընդհանուր արժեքը՝ **35.0 մլն դրամ:**

Գերմանիայի միջազգային համագործակցություն (GIZ), Հայաստանյան ներկայացուցչության աջակցությամբ Վանաձորի համայնքապետարանում ստեղծվել է

քաղաքացիների սպասարկման գրասենյակ, իսկ Ապավեն համայնքում իրականացրել է «Թերմոկոլտուրայի զարգացման» ծրագիր (հողագործության, անասնապահության, ձկնաբուծության, մեղվաբուծության զարգացում):

ՀՏԶՀ և ԱՄՆ ՄԶԳ (USAID) - Թումանյան համայնքի համար ձեռք է բերվել բազմաֆունկցիոնալ էքսկավատոր, աղբատար մեքենա, հնքնաթափ մեքենա, կառուցվել են ավտոկանգառներ, մեքենաների ծածկարանի և աղբամանների հարթակներ: Ներդրումների ընդհանուր ծավալը շուրջ 81.2մլն դրամ:

ԱՄՆ պաշտպանության դեպարտամենտի սպանալիքների նվազեցման գործակալությունը (DTRA) նախաձեռնել է ՀՀ ԱՆ ՀՎԿԱԿ Լոռու մարզի Վանաձորի մարզային լաբորատորիայի կառուցում: Ծրագրի ասարտը 2018թ.-ին:

ՀՀ կառավարության, UNDP և GEF միջազգային կազմակերպությունների կողմից «Հողերի և անտառների կայուն կառավարման ներդրումը Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի չոր լեռնային լանդշաֆտներում» համատեղ ծրագիր Լոռու և Տավուշի մարզերում

- Արդվի համայնքում կառուցվել է 260մ² պասիվ արևային ջերմատուն, որը հանձնվել է «Արդվի» կոոպերատիվին: Ծրագրի նախագծային արժեքը կազմել է 21 մլն. դրամ:
- Իրականացվել է Օձունի համայնքամերձ 93 հա անտառի կոնդաչիվային վերածի օժանդակման աշխատանքներ: Առաջացած շուրջ 300մ³ փայտանյութը անվճար տրամադրվել է Օձունի և հարևան համայնքների կարիքավոր ընտանիքներին:
- Ընթացքի մեջ են մարզի անտառտնտեսությունների անտառկառավարման պլանների (ԱԿՊ), ինչպես նաև «Մարգահովիտ» և «Կովկասյան Մրտավարդենի» արգելավայրերի կառավարման պլանների կազմման աշխատանքները:

Մարզի նախակրթարանների վերանորոգման եւ գույքի ապահովման համար ներդրումներ են իրականացրել **ԵՀԽ հայաստանյան Կլորսեղան հիմնադրամը, Փասադենայի «Քույր քաղաքների ասոցիացիա» ՀԿ-ն, «Փրկենք երեխաներին» (Save the children) միջազգային կազմակերպությունները:** Լայնածավալ աշխատանքներ են իրականացվել **ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր (ՄԱԶԾ), Հայաստանյան ներկայացուցչության կողմից,** որի ներդրումների ծավալը շուրջ **68.7մլն դրամ է:**

ՎՕՍԲ-ն կորպորացիան իրականացրել է Լեջանի և Լեռնանցք համայնքներում ջրամատակարարման և խմելու ջրի համակարգի վերանորոգման աշխատանքներ:

Իրենց բարեգործական ծրագրերն են շարունակել «Դիակոնիա» բարեգործական հիմնադրամը, Հայկական Կարմիր Խաչի ընկերությունը, Երուսաղեմի Սուրբ Ղազարի օրդենը Հայաստանում» բարեգործական հիմնադրամը, Պարենի Համաշխարհային Ծրագրի Հայաստանյան գրասենյակը, «Հայկական Կարիտաս» ԲՀԿ-ն, «Էյ-Թի-Փի» բարեգործական հիմնադրամը, **«Լիարժեք կյանք» ՀԿ-ն**

«Հաշմանդամություն ունեցող անձանց կենսամակարդակի բարելավումը զբաղվածության խթանման միջոցով» (LIFE` Կյանք) ծրագրի աջակցությամբ համայնքի ենթակայության ներքո Վանաձորում կազմավորված բարեկարգման հարցերով և համայնքային գույքի պահպանման և սանմաքրման աշխատանքներով զբաղվող «Նեցուկ» ՀՈԱԿ-ում և Սպիտակում՝ ջերմոցային տնտեսությունում աշխատում են 14-ական հաշմանդամություն ունեցող անձինք: Վանաձորում գործող «Էբրիկոտ» ընկերությունում աշխատում են 15 հաշմանդամություն ունեցող անձ /որից՝ հուշանվերների արտադրությունում՝ 10, իսկ արծաթյա զարդերի արտադրությունում՝ 5/:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐ

Լոռու մարզային փրկարարական վարչությունը ամբողջությամբ և ժամանակին է կատարել 2017 թվականի ընթացքում «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության համակարգերի նախապատրաստման 2017 թվականի հիմնական միջոցառումների պլան»-ով նախատեսված միջոցառումները, վերադասի կողմից արձակված հրամանները, հրահանգները և հանձնարարականները, ինչպես նաև լրացուցիչ պահանջվող միջոցառումները:

Մշակվել և սահմանված կարգով մարզպետի հաստատմանն է ներկայացվել Լոռու մարզի տարածքում 2017թ. ընթացքում հնարավոր ջրհեղեղների հեղեղումների, սելավների և սողանքների կանխարգելման, հետևանքների նվազեցման ու վերացման մասին, որոշման նախագիծը հավելվածների հետ միասին, որը հաստատվել է 16 փետրվարի 2017թ. թիվ 75-Ա որոշմամբ:

ՀՀ Լոռու մարզպետի 14.11.2017թ. «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզի տարածքում ձմեռային ժամանակահատվածում հնարավոր առատ ձյան, ուժեղ ձնաքթի, ձնահյուսի և մերկասառույցի առաջացման, դրանց հետևանքով տրանսպորտային միջոցների արգելափակման և (կամ) ճանապարհատրանսպորտային պատահարների ժամանակ անհրաժեշտ միջոցառումների կազմակերպման և Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետի 2016 թվականի դեկտեմբերի 16-ի թիվ 491-Ա որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» թիվ 470-Ա որոշմամբ հաստատվել են առատ ձյան ժամանակ մարզպետարանի ստորաբաժանումների, կազմակերպությունների և համայնքների ղեկավարների անհրաժեշտ միջոցառումները:

2017 թվականի ընթացքում Լոռու մարզային փրկարարական վարչության կողմից սպասարկվել են արտակարգ իրավիճակների, դեպքերի, պատահարների առաջացման վերաբերյալ 969 ահազանգ, որոնցից՝ 645-ը – տեխնածին, 44-ը – տարերային, 280-ը – սոցիալ - կենցաղային և այլ բնույթի դեպքեր:

Արտակարգ դեպքերի ու պատահարների հետևանքով զոհվել են 45, վիրավորվել 680 մարդ: Նյութական վնասի չափը կազմել է 177.470.219 դրամ:

2016 թ-ի ընթացքում ԼՄՓ վարչություն հաղորդագրություններ են ստացվել մարզում գրանցված 842 արտակարգ դեպքերի և պատահարների վերաբերյալ, որոնցից՝ 357-ը - տեխնածին, 81-ը - տարերային և 404-ը - սոցիալ-կենցաղային և այլ բնույթի դեպքեր:

Զոհվել են 39, վիրավորվել 498 մարդ: Նյութական վնասը կազմել է 315.265.576 դրամ:

2016 թ-ի համեմատությամբ ընդհանուր դեպքերը աճել են 127-ով, ընդ որում՝ 288-ով աճել են տեխնածին, նվազել են 37-ով տարերային բնույթի դեպքերը, 124-ով սոցիալ-կենցաղային բնույթի դեպքերը: Զոհվածների թիվը աճել է 6-ով, վիրավորներինը աճել է 182-ով: 2016 թ-ի նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ 137.795.357 դրամով նվազել է արտակարգ դեպքերի հետևանքով առաջացած նյութական վնասի չափը:

Դեպքերի արձագանքման և հետևանքների վերացման նպատակով ՀՀ ԱԻՆ ՓԾ Լոռու մարզային փրկարարական վարչության ստորաբաժանումների կողմից իրականացվել է՝ 1788 ելք (2016թ.՝ 1616), այդ թվում՝ հրդեհների - 517 (2016թ.՝ 370), վթարների և պատահարների - 141 (2016թ.՝ 124), կեղծ կանչի 40 (2016թ.՝ 15), կենցաղային օգնության - 143 (2016թ.՝ 264), այլ մեկնումներ - 877 (2016թ.՝ 947):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում մարզի բնակչության պաշտպանության համակարգի օպերատիվ նախապատրաստման ուղղությամբ պլանավորվել և անց են կացվել՝

❖ **Շտաբային ուսումնավարություններ**

- ✓ ապրիլի 10-21-ը «Ջրհեղեղների, հեղեղումների և սելավների դեպքում բնակչության պաշտպանության կազմակերպում և հետևանքների վերացում» թեմայով Վահագնի, Ճոճկան, Ծաղկաբեր, Գարգառ, Շենավան, Արդվի, Նոր Խաչալապ, Սարամեջ, Սվերդլով և Վարդաբլուր համայնքների կողմից,
- ✓ **հունիսի 1-14-ը «Անտառային հրդեհների հրդեհաշիջման կազմակերպում և իրականացում» թեմայով Վանաձոր, Քարաբերդ, Վահագնաձոր, Անտառաշեն, Ձորագյուղ, Եղեգնուտ, Ձորագետ, Ազնվաձոր, Անտառամուտ և Փամբակ համայնքների կողմից,**
- ✓ **օգոստոսի 1-14-ը «Խաղաղից ռազմական դրության անցնելու դեպքում ՔՊ միջոցառումների կազմակերպումը» թեմայով Ալավերդի, Այգեհատ, Օձուն, Արևածագ, Դսեղ, Ծաղկաշատ, Մղարթ, Հոբարձի, Նեղոց և Շնող համայնքներում,**
- ✓ հոկտեմբերի 23-ին Վանաձոր քաղաքում «Սողանքների ակտիվացման հետևանքով ստեղծված արտակարգ իրավիճակում բնակչության պաշտպանության միջոցառումների կազմակերպում և իրականացում» թեմայով,
- ❖ **ՄՓՎ փրկարարական ծառայողների հետ անցկացված շտաբային ուսումնավարժություններ**
- ✓ մարտի 23-ին՝ «Մեծավանի ջրամբարի պատվարի փլուզման դեպքում բնակչության պաշտպանության կազմակերպում և իրականացում» թեմայով,
- ✓ սեպտեմբերի 29-ին՝ «Խաղաղից ռազմական դրության անցնելու դեպքում ՔՊ միջոցառումների կազմակերպումը» թեմայով:
- ❖ **Հատուկ տակտիկական ուսումնավարժություններ.**
- ✓ «Ավտոճանապարհին առաջացած մերկասառույցի վերացման միջոցառումներ» թեմայով «Լոռի ՃՇՇ» ՓԲԸ-ի կողմից,
- ✓ «Ձնաբքի հետևանքով ավտոճանապարհին ձյան մեջ խցանված ավտոմեքենաների դուրսբերում և ավտոճանապարհի մաքրում» թեմայով՝ «Ճանապարհ» ՓԲԸ-ի կողմից,
- ✓ «Քարաթափման հետևանքով փակված ավտոճանապարհի մաքրում» Թումանյանի ՃՇՇՁ» ԲԲԸ-ի կողմից,
- ✓ «Սելավի հետևանքով ավտոճանապարհի վնասված հատվածի վերականգնում» թեմայով «Տաշիրի ՃՇՇ» ՓԲԸ-ի կողմից,
- ✓ «Միջին ճնշման գազատարում առաջացած վթարի հետևանքների վերացում» թեմայով «Գազպրոմ Արմենիա» ՓԲԸ Լոռի ԳԳՄ-ի Թումանյանի ՏՏ-ի կողմից,
- ✓ «Էներգետիկ համակարգում վթարի հետևանքի վերացում» թեմայով «ՀԷՑ» ՓԲԸ «Դեբեդ» մասնաճյուղի Սպիտակի էլ. ցանցի կողմից,
- ✓ «Ջրամատակարարման ցանցում վթարի առաջացման դեպքում վթարավերականգնողական աշխատանքների իրականացում» թեմայով «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի «Լոռի» տեղամասի կողմից,
- ✓ «ԱՒ հետևանքով կապի համակարգում առաջացած վթարի վերացում» թեմայով «ԱրմենՏել» ՓԲԸ Հյուսիսային փարածքային կենտրոնի կողմից:
- ✓ ՔՊ միջազգային օրվա կապակցությամբ՝ «Տարահանման կերի ծավալում» թեմայով՝ Վանաձորի N°2, Սրեփանավանի N°6 հիմնական, Տաշիրի ավագ, Վանաձորի N°24 միջնակարգ դպրոցներում,

«Օղային տրագնապ» ազդանշանի դեպքում պատրասարման իրականացումը» թեմայով՝ Լեոնանցքի, Օձունի №1, Մարգահովրի միջնակարգ դպրոցներում և Ստեփանավանի №1 վարժարանում:

Թվով 165 հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների կողմից անց են կացվել սեմինար պարապմունքներ՝ նվիրված ՔՊ միջազգային օրվան:

- ✓ ԱԻ աշխատակցի օրվա կապակցությամբ՝
«Հրշեջ-փրկարարական գույքի ցուցադրում» թեմայով՝ Վանաձորի թիվ 13 ավագ, Վանաձորի թիվ 12, Սպիտակի թիվ 3 և Տաշիրի թիվ 1 հիմնական դպրոցներում,
«Տուժածների դուս բերումը կիսաքանդ շենքի 3-րդ հարկից» թեմայով՝ Ամրակիցի, Արևաշողի, Դարպասի միջնակարգ և Ալավերդու թիվ 10 հիմնական դպրոցներում:
Սեպտեմբերի 12-ից 13-ը Վանաձորի թիվ 10 ավագ, Ախթալայի թիվ 1 միջնակարգ, Գարգառի միջնակարգ, Մեղովկայի միջնակարգ, Վանաձորի թիվ 5 ավագ, Դեբեդի միջնակարգ և Շիրակամուրի թիվ 1 միջնակարգ դպրոցներում՝ «ՀՀ ԱԻ նախարարության գործունեությունը և հիմնական խնդիրները» թեմայով անց են կացվել դասախոսություններ:

❖ **Ցուցադրական հատուկ տակտիկական ուսումնավարժություն.**

22.08.2017թ. Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաքում «Գազի պայթյունի հետևանքով կիսաքանդ բազմաբնակարան շենքում որոնողափրկարարական աշխատանքների իրականացում և հետևանքների վերացում» թեմայով:

❖ **Օբյեկտային վարժանք.**

- ✓ Նոյեմբերի 27-ին «Սպիտակի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի կողմից՝ «Հիվանդների տարահանման միջոցառումների կազմակերպումը հրդեհի դեպքում» թեմայով,

- ✓ **Նոյեմբերի 28-ին և նոյեմբերի 29-ին «Մեծավանի առողջության կենտրոն » և «Մեծ Պարնիի առողջության կենտրոն» ՊՈԱԿ-ների կողմից՝ «Երկրաշարժի դեպքում աշխատակիցների պաշտպանության կազմակերպումը» թեմայով,**

ՀՀ կառավարության 2015թ. հունվարի 22-ի «Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության ոլորտներում ՀՀ պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու կազմակերպությունների պատրաստման և տվյալ ոլորտների հիմնահարցերով բնակչության ուսուցման կարգն ու ծրագիրը սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2003թ. հունվարի 30-ի №34-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» № 46-Ն որոշման համաձայն մշակված և ՀՀ Լոռու մարզպետի կողմից 11.01.2017թ-ին հաստատված պլանի՝ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության «Ճգնաժամային կառավարման պետական ակադեմիա» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունում 2017թ. ուսումնական տարում ՀՀ Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի, մարզի համայնքների և կազմակերպությունների ղեկավար աշխատողների և մասնագետների պատրաստման դասընթացներին, 2017թ-ի ընթացքում ուսուցման ծրագրով նախատեսված 41 ուսուցանվողներից փաստացի ուսուցում են անցել 40 մասնակիցներ:

Կապի և ազդարարման համակարգ

2017 թվականի ընթացքում տեղերում ճշգրտվել են (լուսանկարվել են) ՀՀ Լոռու մարզում բնակչության ազդարարման համար տեղադրված էլեկտրական շջակների քանակներն ու դրանց տեխնիկական վիճակները: Ճշգրտմամբ պարզվել է, որ ազդարարման համար

պահանջվող 174 շջակներից առկա են 44-ը, որոնցից անսարք են 13-ը: 56 համայնքներից տեղային ազդարարում հնարավոր է իրականացվել միայն 8 բնակավայրում:

Մարզային փրկարարական վարչության ճգնաժամային կառավարման կենտրոնում տեղադրվել է Պ-166Մ մակնիշի բնակչության ազդարարման կենտրոնական կառավարման համակարգի լրակազմ, թվային ռադիոկապի վերահաղորդակ և ստացիոնար կայան, իսկ Ստեփանավան քաղաքում տեղադրվել են Ս-40 տիպի թվով 3 էլեկտրական շջակներ և մեկ բարձրախոս, որոնք միացվել են կենտրոնացված ազդարարման միասնական համակարգին: Նշված սարքավորումները թույլ են տալիս վարչության ճգնաժամային կառավարման կենտրոնին կենտրոնացված իրականացնել Ստեփանավան քաղաքի բնակչության ազդարարումը, ինպես նաև թվային ռադիոկապ հաստատել Ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոնի և մարզային ճգնաժամային կենտրոնների հետ:

Կազմվել է ծրագիր՝ Մեծավանի ջրամբարի պատվարի փլուզման դեպքում հնարավոր ջրածածկման գոտում գտնվող թվով 6 բնակավայրերի բնակչությանն ազդարարելու նպատակով տեղադրված շջակները միասնական համակարգին միացնելու համար:

ԶՈՐԱԿՈՉ ԵՎ ԶՈՐԱՀԱՎԱՔԱՅԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հաշվետու ժամանակաշրջանում մարզում զորակոչը կազմակերպելու և անցկացնելու նպատակով համակարգվել է մարզային ոստիկանության, դատախազության, տարածաշրջանային զինվորական կոմիսարիատների, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հիմնարկ-ձեռնարկությունների գործունեությունը, ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով զորակոչային տարիքի և 16 տարեկանը լրացած պատանիների հաշվառման, կցագրման, զորակոչից խուսափող զինակոչիկների հայտնաբերման և նրանց զորակոչելու ուղղությամբ:

2017թ. զորակոչի պետական առաջադրանքը կատարվել է 102.3%-ով (2017թ. ամառային զորակոչը 100.9%, 2017թ. ձմեռային՝ 103.9%):

Համակարգվել է այլընտրանքային աշխատանքային ծառայություն անցնող քաղաքացիների հետ տարվող աշխատանքները:

Մարզի տարածքում տեղակայված զինվորական ստորաբաժանումներին ցուցաբերվել է տարաբնույթ օժանդակություն:

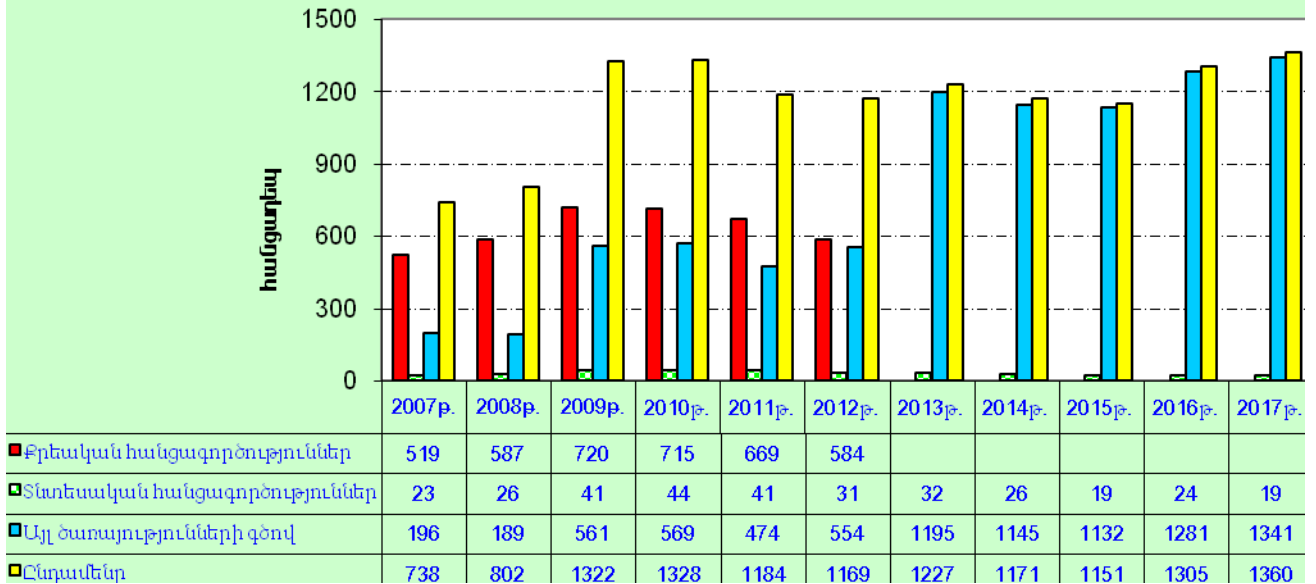
ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Լոռու մարզի ոստիկանության վարչության և ենթակա բաժինների կողմից 2017թ. ընթացքում գրանցվել է **1360** հանցագործություն, որը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 55-ով կամ 4.2%-ով: Բացահայտումը կազմել է **90.4%**, կամ 0.1%-ով ավել քան 2016թ.-ին:

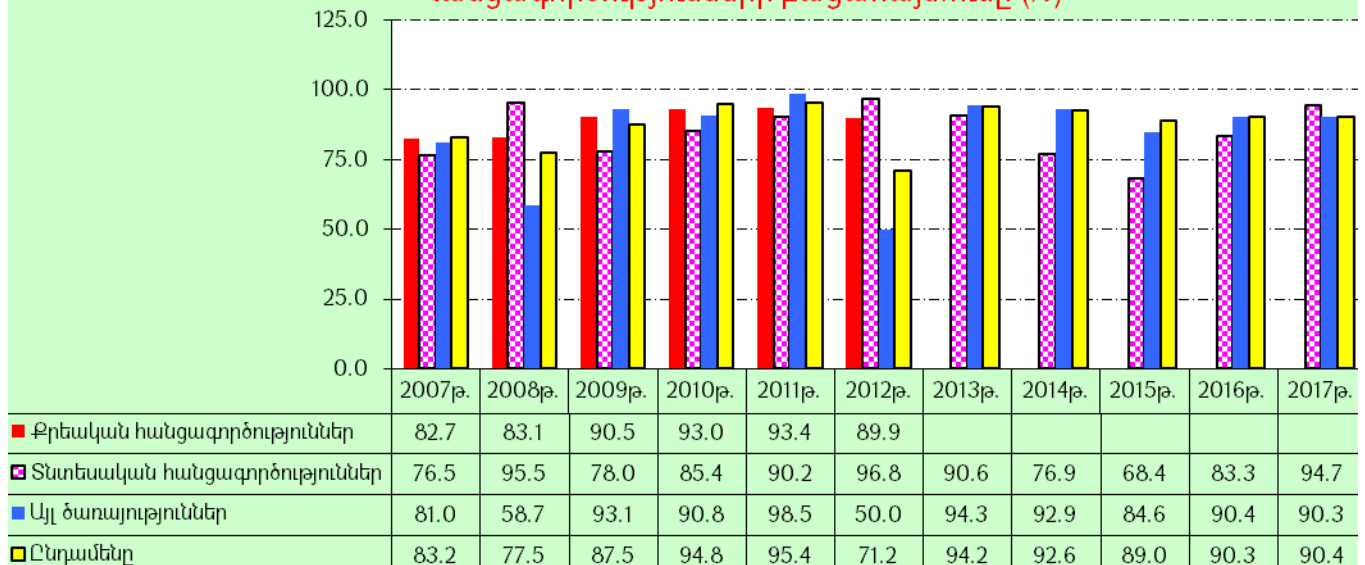
ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ

Տնտեսական հանցագործություն - 19 հանցադեպ, 2016թ. համեմատ նվազել է 5-ով կամ 20.8 %-ով
Այլ ծառայությունների գծով - 1341 հանցադեպ, 2016թ. համեմատ աճել է 60-ով կամ 4.7%-ով:

Հանցագործությունների քանակի փոփոխման դինամիկան

Հանցագործությունների բացահայտումը (%)

2017թ. նախորդ տարվա համեմատ փոփոխվել է հետևյալ հանցատեսակների քանակը.
 Սպանություններ 4 հանցադեպ՝ նվազել է 6 դեպքով կամ 60.0%-ով
 Անձնական գույքի հափշտակում 373 հանցադեպ՝ աճել է 24-ով կամ 6.9%-ով
 Հասարակական վայրերում կատ. հանցագործութ. 2 հանցադեպ՝ բավազել է 1-ով կամ 33.3%-ով
 Անչափահասների կողմից կատ. հանցագործութ. 25 հանցադեպ՝ նվազել է 1-ով կամ 3.8%-ով:

Մարզպետի կողմից ընդունած որոշումներ եւ կարգադրություններ

Ընդհանուր առմամբ, 2017թ. ընթացքում, Լոռու մարզպետարանում մուտք է արվել **22374 /2016թ.-18724, 2015թ.-16920, 2014թ.-16830/** գործ (պաշտոնական և ոչ պաշտոնական գրություններ, հանձնարարականներ, դիմումներ, հարցումներ, բողոքներ և այլն), ընթացք տրված կամ առաքված գործերի քանակը կազմում է ավելի քան **7011 /2016թ.-6701, 2015թ.-6600, 2014թ.թիվ 6500/**:

Mulberri համակարգով են ստացվում ՀՀ նախագահի աշխատակազմից, ՀՀ կառավարությունից, համակարգում ներառված այլ պետական մարմիններից քաղաքացիների դիմումներ, բողոքներ, առաջարկություններ, տեղեկատվական հարցումներ, որոնց գրանցումը, փաստաթղթաշարժը, ընթացքը և վերջնական լուծումը իրականացվում է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, մասնավորապես, „Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին,, ՀՀ օրենքի, „Տեղեկատվության ազատության մասին,, ՀՀ օրենքի, Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի ներքին գործառնության կարգի և այլ իրավական ակտերի պահանջների պահպանմամբ:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում Mulberri համակարգ է մուտքագրվել **5393 /2016թ.-4671, 2015թ.-4320, 2014թ.- 3260/** պաշտոնական գրություն, որից **1167 /2016թ.-1077, 2015թ.-1290, 2014թ.-990/**-ը հսկողական գրություններ են, դրանց կատարման վերահսկողությունը իրականացվել է ապարատաձրագրային և էլեկտրոնային եղանակներով: Դրանցից **1108 /2016թ.-1031, 2015թ.-1205, 2014թ.-940 /** հանձնարարականի պատասխանվել է սահմանված կարգով և ժամկետներում, մնացած հանձնարարականների կատարումը ընթացքի մեջ է:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում առցանց համակարգով և առձեռն եղանակով մարզպետարան է մուտք եղել **3736 /2016թ.-3549, 2015թ.- 2600, 2014թ.- 2480/** դիմում, բողոք, առաջարկություն, տեղեկատվական հարցում, որոնցից **551 /2016թ.-266, 2015թ.-173, 2014թ.-145 /**-ը ստացվել են Նախագահի աշխատակազմից, Ազգային ժողովից, ՀՀ Կառավարությունից, ՀՀ նախարարություններից և գերատեսչություններից: Դրանք բոլորը վերցվել են հսկողության, դիմումներին տրվել են համապատասխան ընթացք, ժամկետների էական խախտումներ և ուշացումներ չեն արձանագրվել:

Քաղաքացիների ընդունելության կարգի պահանջների համաձայն, հաշվետու ժամանակաշրջանում իրականացվել է ՀՀ Լոռու մարզպետի մոտ ընդունելության գրանցվողների հետ նախնական ընդունելություն թվով մոտ **790 /2016թ.-795, 2015թ.-753, 2014թ.-600/** քաղաքացի, որոնց պարզաբանվել և մեթոդական ու իրավախորհրդատվական աջակցություն է ցուցաբերվել, բացատրվել է նրանց իրավունքները, ուղղորդվել ըստ դիմումի բովանդակության, տարբեր մարմիններ ու գերատեսչություններ: Նշված քաղաքացիներից թվով **336 /2016թ.-361, 2015թ.- 252, 2014թ.-210/**-ը գրանցվել են մարզպետի մոտ ընդունելության, նրանց բարձրացրած հարցերին տրվել են համապատասխան պարզաբանումներ և ցուցաբերվել համապատասխան աջակցություններ և օժանդակություն:

2017թ-ի ընթացքում Լոռու մարզպետարան տարբեր եղանակներով / Mulberri համակարգ, առձեռն, էլեկտրոնային փոստ/ մարզային ենթակայության ձեռնարկություններից, հանրապետապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումներից, անհատ ձեռներեցներից, հասարակական և այլ կազմակերպություններից, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմիններից մուտքագրվել է **13245 /2016թ.- 10504, 2015թ.- 10000, 2014թ.-9980 /** գրություն, որոնց տրվել է համապատասխան ընթացք՝ սահմանված կարգի պահպանմամբ:

2017թ. ընթացքում իրականացվել է Լոռու մարզպետի մոտ կայացած թվով **26 /2016թ.-31, 2015թ.-28, 2014թ.-28/** խորհրդակցությունների, ինչպես նաև Լոռու մարզի խորհրդի թվով **4 /2016թ.-4, 2015թ.-4, 2014թ.-4/** նիստերի արձանագրում, հանձնարարականների առաքում ըստ հասցեատերերի, տրված հանձնարարականների կատարման նկատմամբ վերահսկողություն:

2017թ. ընթացքում անհրաժեշտ միջոցառումներ են ձեռնարկվել աշխատակազմի ծրագրատեխնիկական և համակարգչային տեխնիկական սպասարկումների աշխատանքների իրականացման ուղղությամբ, մասնավորապես, պարբերաբար և սահմանված ժամկետներում թարմացվել են հակավիրուսային ծրագրերը, ցանցի ընդլայնման աշխատանքները՝ կապված նոր հաստիքների և աշխատատեղերի փոփոխությունների հետ:

Հաշվետու տարում քարտուղարության վարչատնտեսական բաժնի միջոցով իրականացվել է աշխատակազմի վարչական համալիրի շահագործման աշխատանքներ, աշխատակազմի գույքի ձեռքբերման, պահպանման /անհրաժեշտության և հնարավորության դեպքում նաև վերանորոգման/ աշխատանքներ, աշխատակազմի հեռախոսակապի, կապի, ջեռուցման և այլ ենթակառուցվածքների բնականոն աշխատանքի ապահովման, մարզպետարանի պաշտոնատար անձանց մասնակցությամբ անցկացվող արարողակարգային և այլ միջոցառումների նախապատրաստման և կազմակերպման ապահովման աշխատանքների իրականացում: